

S
A
O

Bibliografieën en oeuvrelijsten
van Nederlandse architecten en
stedenbouwkundigen

STICHTING BONAS • NEDERLANDSE ARCHITECTUURINSTITUUT

A.F. AALBERS

(1897-1961)

ARCHITECTEN-ANNEMERS
[GEBR. AALBERS]
DELFTSCHEVAART 17 - ROTTERDAM
TELEFOON 01332

W
II

Aalbers.1

#2001171510
3600 11/12/28

740365

27.90

Dorothee C. Segaar-Höweler
Tjeerd Boersma

A.F. AALBERS

(1897-1961)

Ondogmatisch modernist
in een koloniale samenleving

Bibliografieën en oeuvrelijsten
van Nederlandse architecten en
stedenbouwkundigen

Onder redactie van dr Juliette Roding, Tjeerd Boersma en ir Dorothee Segaar

Eerder verschenen in deze reeks:

- Michiel Brinkman (1873-1925)
- Henri Evers (1855-1929)
- J.H.W. Leliman (1878-1921)
- J.J. van Nieukerken (1854-1913), M.A. van Nieukerken (1879-1963) en J. van Nieukerken (1885-1962)
- M.P.J.H. Klijnen (1887-1973)
- J.M. Groenewegen (1888-1980)
- J. Otten Husly (1738-1796)
- L.P. Roodbaard (1782-1851)
- J.C. van Epen (1880-1960)
- A.L. van Gendt (1835-1901), J.G. van Gendt (1866-1925) en A.D.M.
- E.H.A. Kraaijvanger (1899-1978) en H.M.J.H. Kraaijvanger (1903)
- George Willem van Heukelom (1870-1952)

Rotterdam 2000

TU Delft
Bibliothek
BOUWKUNDE

44.919 W

II

Aalbers.1

Hal CB

Bibliotheek TU Delft

Fac. Bouwkunde

C 3057813

Bouwfonds Cultuurfonds

Dit boek verschijnt op initiatief van de Stichting Bibliografieën en Oeuvrelijsten van Nederlandse Architecten en Stedebouwkundigen (BONAS). Het onderzoek kon worden uitgevoerd dankzij faciliteiten, beschikbaar gesteld door het Nederlands Architectuurinstituut, en financiële bijdragen van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, het ministerie van OC en W en het Architectuurplatform. De publicatie is tot stand gekomen met financiële steun van het Stimuleringsfonds voor Architectuur, Bouwfonds Cultuurfonds, Prins Bernhard Cultuurfonds.

ISBN 90 76643 05 19

Colofon

vormgeving: Manifesta, Rotterdam

druk: RS Drukkerij, Rijswijk

productie: Tjeerd Boersma, Juliette Roding, Dorothee Segaar,
Anneke Stedehouder, Mariet Willinge

Fotoverantwoording:

Collectie Nederlands Architectuurinstituut

Gemeente archief Rotterdam

Gemeente archief Katwijk

Katwijk's Museum

Dorothee V. Oorthuys

Dorothee C. Segaar-Höweler

Marlise Tellander

Streekarchief Voorne Putten

Niet alle rechthebbenden van de gebruikte illustraties konden worden achterhaald. Belanghebbenden wordt verzocht contact op te nemen met Stichting BONAS, Museumpark 25, 3015 CB Rotterdam.

Dorothee Segaar, medewerker van de Stichting BONAS, woonde tussen 1977 en 1979 in Bandung in Indonesië. Daar raakte ze gefascineerd door een aantal opvallend moderne gebouwen, die daar in de jaren dertig gebouwd waren, onder andere de vroegere Denis Bank, het vroegere Savoy Homann Hotel en een aantal villa's. Van de heer L. van Dompsele, destijds Nederlands honorair consul te Bandung, vernam ze dat het om gebouwen van de Nederlandse architect A.F. Aalbers ging, die in de jaren dertig in Bandung had gewerkt. Van Dompsele, wiens moeder tot de kring van Aalbers' opdrachtgevers behoorde en die hem zelf ook goed had gekend, hielp haar op weg om tot een inventarisatie van Aalbers' gebouwen in Bandung en omgeving te komen. Aanvullend onderzoek bij de Dienst Publieke Werken (Dinas Pekerjaan Umum), afdeling bouwarchieven (Seksie Pengawasan Pangunan), van de gemeente Bandung, leidde tot de vondst van enkele bouwaanvragen en tekeningen.

Terug in Nederland kwam Dorothee Segaar in contact met prof. dr. ir. C. Temminck Groll, die haar in contact bracht met enkele andere onderzoekers die zich bezighielden met de Nederlandse architectuur in de vroegere koloniën, waaruit naderhand de Stichting ARSI is voortgekomen. Ook bracht hij haar in contact met de heer J. Zeeman, die in 1936 en in 1940 als praktikant op het bureau van Aalbers en diens toenmalige partner De Waal had gewerkt. Zeeman bleek nog te beschikken over complete bestektekeningen van de Denis Bank en had destijds diverse projecten van Aalbers en De Waal gefotografeerd.

Van Aalbers was op dat moment niet meer bekend

dan dat hij na de oorlog was gerepatriëerd; voor het overige ontbrak ieder spoor. Van Dompsele wist echter dat Aalbers in Rotterdam een gebouw Odeon had gebouwd. Dit leidde Dorothee Segaar in 1986 naar het gelijknamige buurtcentrum in Rotterdam. De nieuwe eigenaar, de gemeente Rotterdam, verwees naar de vroegere beheerder, de heer T. de Klark, Aalbers' schoonzoon en oud-compagnon. Met behulp van De Klark en van Aalbers' twee dochters, mevrouw E. de Klark-Aalbers en mevrouw W. de Jong-Aalbers, konden nog enkele werken aan Aalbers' Indonesische oeuvre worden toegevoegd en kon bovendien zijn Nederlandse oeuvre van voor 1928 en na 1946 worden gereconstrueerd.

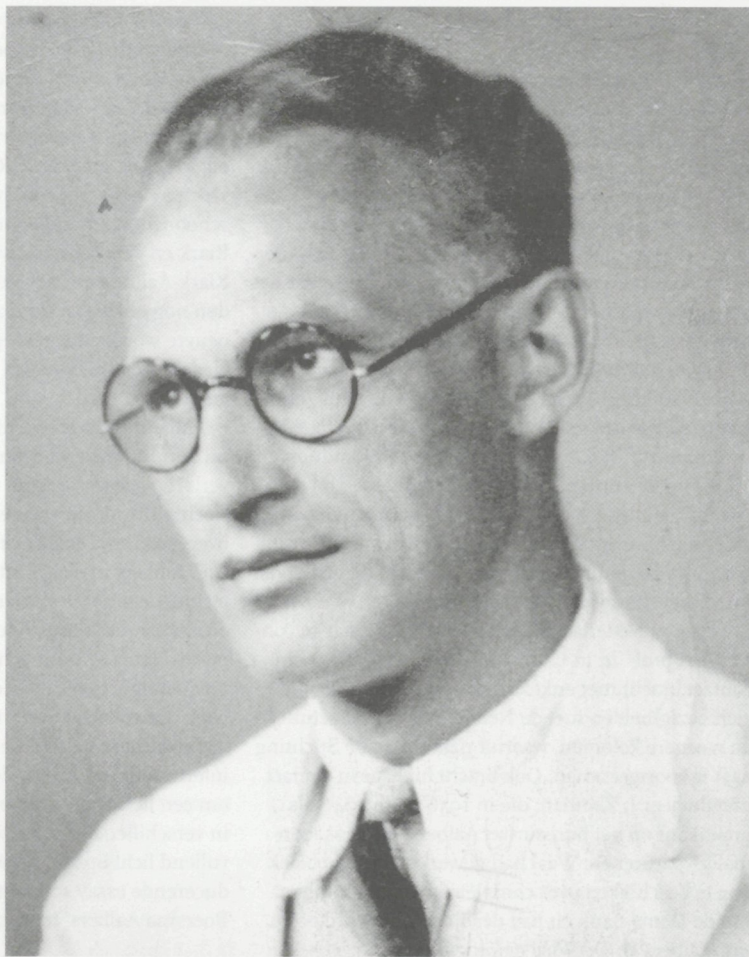
Aalbers heeft geen archief nagelaten. De tekeningen uit zijn Indonesische periode zijn in de oorlogsjaren verloren gegaan; ook uit zijn Nederlandse periode zijn slechts afdrukken van een aantal ontwerptekeningen overgebleven. Deze bevinden zich in de verzameling A.F. Aalbers in de collectie van het Nederlands Architectuurinstituut, tezamen met een hoeveelheid foto's en enkele reconstructietekeningen van werk in Indonesië. Het is daarom een gelukkige samenloop van omstandigheden dat tijdens het samenstellen van dit boek een collectie tekeningen uit familiebezit in de openbaarheid kwam, die Aalbers maakte tijdens zijn internering gedurende de Japanse bezetting. Het gaat om een tiental ontwerpen van uiteenlopende gebouwen in verschillende ontwerpstijlen, die een belangrijk aanvullend licht op zijn ontwerpwijze werpen. In het introducerende essay schetsen Dorothee Segaar en Tjeerd Boersma Aalbers' tragisch verlopen ontwerpcarrière.

Stichting BONAS april 2000

Vergeten en gedesillusioneerd stierf in 1961 in Rotterdam op 63-jarige leeftijd de architect Albert Frederik Aalbers. De bijzondere bouwwerken waarmee hij in de jaren dertig in Nederlands-Indië furore gemaakt had, waren door afstand en politieke omstandigheden uit het zicht geraakt. Zijn tekeningenarchief ging in de Tweede Wereldoorlog vrijwel geheel verloren. Na zijn repatriëring naar Nederland in 1946 kreeg hij nog slechts spaarzaam opdrachten.

Toen in 1936 in Bandung de Denis Bank verrees, moet dat een grote sensatie zijn geweest, zowel door de modernistische architectuur als door de omvang van het gebouw. Met dit gebouw was Aalbers' naam als architect in Bandung definitief gevestigd. Voor ondernemers die internationaal mee wilden tellen, werd Aalbers de architect bij uitstek. Er volgden veel nieuwe opdrachten. Naast Savoy Homann Hotel, uit 1939, bouwde hij villa's, hotels en bioscopen. Ook had hij het plan om in Lembang, een voorstad van Bandung, een ontwerp-instituut te vestigen. Door het uitbreken van de oorlog heeft dat plan nooit doorgang gevonden.

In de periode 1930-1942 groeide Aalbers' architectenbureau uit tot het meest vooraanstaande van de stad Bandung. Met tientallen opvallende villa's en met grote bouwwerken als de al genoemde Denis Bank, het Savoy Homann Hotel en het filmtheater Braga legde hij een stempel op de ontwikkeling van de stad, die juist in deze tijd een periode van bloei

Albert Frederik Aalbers.

*Savoy Homann Hotel
(1936), 'the modernest
hotel in the Netherlands
East Indies'.*

doormaakte. De eigenaar van het hotel Savoy Homann, dat in april 1939 gereedkwam, afficheerde het nieuwe gebouw trots als 'the modernest hotel in the Netherlands East Indies'. Met balkons die in een golvende beweging langs de open gevel vloeien, met de asymmetrisch geplaatste lifftoren en met details als ronde vensters en stalen hekwerken, straalt het gebouw een elegant en sierlijk modernisme uit. De grandeur van de bovenlaag van de koloniale samenleving, die het hotel vertier moest bieden, komt tot uiting in de rijke art deco detaillering van het interieur, dat ook vrijwel volledig door Aalbers werd ontworpen. Van de tweeën-half miljoen gulden, die het gebouw destijds kostte, werd een groot deel aan het interieur besteed.

Aalbers' werk onderscheidt zich van dat van zijn modernistische collega's in Nederland tussen de wereldoorlogen. Hier ging de introductie van het modernisme veelal gepaard met een vernieuwingsstreven op sociaal, medisch-hygiënisch en geestelijk terrein, dat vaak tot uiting komt in een zekere ingetogenheid van de architectuur. Aalbers voelde zich in de eerste plaats een kunstenaar die iets moois en bruikbaar wilde maken voor zijn opdrachtgevers. Die opdrachtgevers, vooral zakenlieden, waren gesteld op wooncomfort, uitgaan, het ontvangen van gasten en het uitdragen van een zekere status. Met zijn elegante en expressieve exterieurs en zijn knappe plattegronden kwam Aalbers aan hun wensen tegemoet. In de vormtentaal die hij in zijn werk toepaste, toonde Aalbers zich ondogmatisch. Hij was goed op de hoogte van het werk van Frank Lloyd Wright, van het Europese

expressionisme en van de modernistische architectuur. Al deze stromingen blijven in zijn werk terugkeren, waarbij hij vooral in zijn hotels en luxe villa's art deco motieven gebruikt om tot een decoratieve uitstraling te komen. Maar welke vormen-taal hij ook toepaste, alles moest altijd open en strak zijn, zo herinneren zijn dochters zich. Bij alle vormvariaties is Aalbers' architectuur in opzet onveranderlijk modern; zijn gebouwen kenmerken zich door een opvallende ruimtelijke dynamiek en in elkaar overvloeiende binnen- en buitenruimten. In zijn beste werken wist Aalbers een bijzondere klasse te bereiken. Villa's als de 'drie locomotieven' aan de Dagoweg in Bandung kunnen met hun uitwaaiende balkons in 'beton brut' met het werk van Le Corbusier worden vergeleken.

Na de Japanse bezetting keerde Aalbers in een slechte fysieke conditie naar Nederland terug. In Nederland was hij onbekend en de naoorlogse omstandigheden hier waren hem vreemd; het lukte slechts incidenteel om aan opdrachten te komen. Aalbers bouwde nog enkele villa's, eenvoudige varianten op zijn modernistische villa's in Indië. Een van zijn laatste werken, hotel 't Wapen van Marion in Oostvoorne, is een klein juweeltje. Op kleine schaal werd hier het beste uit zijn Indische werk nog eenmaal herhaald in een soortgelijke vormtaal: de horizontale opbouw uit betonnen platen met open plattegronden, glasgevels, ronde vensters, terrassen met hekwerken uit stalen buizen. Het hotelletje, met een tiental kamers, staat op de tekening aangeduid als 'Grand Hotel'. De herinnering aan de grote jaren van weleer, die in

zo'n schril contrast stonden tot zijn moeizame pogingen om in Nederland aan het werk te komen, kon Aalbers niet meer loslaten.

Er is de afgelopen jaren een toenemende belangstelling ontstaan voor Aalbers' werk in Bandung. Er zijn inmiddels twee publicaties over hem verschenen. In 1988 verscheen 'A.F. Aalbers. Architect van het 'Nieuwe Bouwen' in Bandung'¹ en in 1993 *Colonial Architecture in Indonesia. Aalbers, an International Architect*.² Beide zijn gebaseerd op onderzoek ter plaatse en interviews met personen die Aalbers gekend hebben. Een derde publicatie die genoemd moet worden is het proefschrift uit 1988 van de Amerikaanse kunsthistorica Helen Ibbitson Jessup *Netherlands architecture in Indonesia, 1900 - 1942*.³ Dit is een breed opgezette studie, die vooral het werk van Henri Maclaine Pont en Thomas Karsten belicht, maar waarin ook aandacht wordt besteed aan het werk van andere architecten uit die periode, waaronder Aalbers. Daarnaast moet een publikatie van Cor Passchier over de ontwikkeling van Bandung worden genoemd: 'Bandung, groei en ontwikkeling van een stad; 1900-1942, dat een duidelijk beeld schept van de context waarin het werk van Aalbers is ontstaan.'⁴

Achtergrond en opleiding

Albert Frederik Aalbers werd geboren op 13 december 1897 in Rotterdam, als jongste kind van Theo Aalbers en Johanna Buis. Van 1910-1918 bezocht hij de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen te Rotterdam, waar hij 'met

1 Segaar-Höweler 1988.

2 Tellander 1993.

3 Jessup, Helen Ibbitson
1988

4 Passchier 1988

Villa Dijkendam, Rotterdamse Rijweg, Rotterdam (omstreeks 1925).

Zalen-, bedrijven- en woningcomplex Odeon, Gouvernebestraat, Rotterdam (1923-1924).

*Naamvignet van
het architecten- en
aannemersbureau
dat A.F. Aalbers in
de jaren 1923-'26
met zijn broer Theo
vormde.*

- 5 P. Bakker Schut schreef in het Tijdschrift voor Volkshuisvesting 2(1921)3, 73-74: 'In Rotterdam duurt de veldslag om de alcoofwoning (met permissie) met onverminderde hevigheid voort. De Nieuwe Rotterdamsche Courant, die de leiding heeft in dit offensief, constateerde onlangs met tevredenheid: 'de alcoofwoning est en marche et rien ne l'arrêtera'. Mr Abr. van der Hoeven heeft aan die opmarcheerende alcoofwoning enige hartstochtelijke pleidooien gewijd in de Eerste Kamer'.

lof afstudeerde. Vervolgens ging hij werken in het bouwbedrijf van zijn vader, de N.V. Maatschappij tot het Aannemen van Bouwwerken in Rotterdam. Van 1923 tot 1926 vormde hij een maatschap met zijn oudere broer Theo, die ook de Academie had gevolgd. Zij noemden zich 'Gebroeders Aalbers, architecten en aannemers, Rotterdam'. Zij bouwden verschillende winkels en pakhuizen en ook twee villa's in de stijl van Frank Lloyd Wright in Overschie, waaronder de villa Dijkendam voor Aalbers' toekomstige schoonouders, de familie Lieuwen.

In 1924 ontwierp Albert op 26-jarige leeftijd, het zalen- en woningcomplex Odeon aan de Gouvernestraat in Rotterdam, in opdracht van het bouwbedrijf van zijn vader. Het lag in de bedoeling het gebouw Odeon na de oplevering te verkopen, maar aangezien men geen koper kon vinden, bleef het eigendom van de familie Aalbers. Odeon is een vier verdiepingen hoog gebouw dat bestond uit een feestzaal met foyer, bioscoop en theater, winkels en pakhuizen op de begane grond en 72 woningen op de verdiepingen. Het toegepaste woningtype, rug-aan-rug woningen met alkoven, werd toen allang door gezondheidsexperts afgekeurd. Dit woning-

type is slecht te ventileren en er werd gewaarschuwd voor gevaar van TBC-besmetting. In de jaren na de Eerste Wereldoorlog heerste echter grote woningnood en de gemeente Rotterdam zag alkoofwoningen als enige mogelijkheid om tot betaalbare woningen te komen, wat tot felle discussies tussen voor- en tegenstanders leidde.⁵

Was het in het Odeongebouw toegepaste woningtype verouderd, het exterieur van het gebouw oogt modern. Het heeft een strakke bakstenen gevel met een plat dak. Geprofileerde banden langs de vensters op de bovenverdieping werden onderbroken door de verticale detaillering boven de ingangen van de zalen. Dit spel van verticale en horizontale elementen om daarmee een expressieve totaalvorm te bereiken zou nog heel vaak in Aalbers werk terugkeren, al werd de in de Gouvernestraat nog aanwezige symmetrie verlaten. Hoewel het gebouw nog bestaat, is van de genoemde detaillering na diverse verbouwingen vrijwel niets meer over.

In 1926 werd de maatschap van de gebroeders Aalbers ontbonden, omdat ze te vaak verschil van mening hadden. Theo vertrok naar Nederlands-Indië en Albert ging op een klein architectenbureau in Hengelo werken. In 1928 trouwde hij met Anna Marie Philipina Lieuwen. Aangezien de mogelijkheden in Nederlands-Indië beter leken dan in Nederland, waar de economische crisis zich steeds meer deed voelen, vertrok Aalbers met zijn jonge vrouw nog in hetzelfde jaar ook naar Nederlands-Indië. Hij kreeg werk bij de aannemer J. Bennink in Sukabumi, waar zijn broer al werkte,

maar vestigde zich reeds in 1930 als zelfstandig architect te Bandung, waar zich een jaar later zijn vriend Rijk de Waal bij hem voegde, die op Aalbers' verzoek uit Nederland was overgekomen.

De snelle groei van Bandung

Bandung ligt op West-Java, op de hoogvlakte van de Preanger. Het gebied is door zijn hoge ligging en koele klimaat altijd bekend geweest als een gezond oord. De stad is echter pas gaan groeien toen er in 1894 een treinverbinding kwam met de hoofdstad Batavia en met Cilacap. Daardoor kwam er ook een betere verbinding met de havenplaatsen Semarang en Surabaya. Woonden er in 1890 nog slechts 340 Europeanen, in 1940 was dit aantal gegroeid tot 26.669 op een totaal aantal inwoners van 216.144. Bandung werd de meest Europese stad van de Indische archipel.

Nadat de stad in 1906 gemeentelijke zelfstandigheid had verworven, werd een actieve campagne ingezet om bestuursorganen, bedrijven, nieuwe bewoners en toeristen naar Bandung te trekken. In 1914 werden het Departement van Oorlog en het legerhoofdkwartier van Batavia naar Bandung verplaatst. In 1918 besloot de Nederlands-Indische regering dat Bandung de nieuwe hoofdstad zou worden en in 1921 werd het Departement van Gouvernementsbedrijven er gevestigd. Ook aanverwante diensten en toeleveringsbedrijven zoals de spoor- en tramweg maatschappij, post- telegraaf- en telefoon- dienst, de dienst van mijnbouw en machine- en constructie- werkplaatsen vestigden zich in Ban-

dung. Vele bedrijven volgden en de hoogwaardige werkgelegenheid trok nieuwe Europese inwoners. Het voorzieningenniveau hield gelijke tred met deze ontwikkeling. Er vestigde zich een Europese middenstand in Bandung. Het onderwijsniveau was er hoog en werd in 1920 bekroond met de stichting van een Technische Hogeschool. In 1922 werd de stad, met de ingebruikname van de luchthaven Andir, in de internationale verkeersinfrastructuur opgenomen.

De campagne om de aantrekkelijkheid van Bandung als vestigingsplaats uit te dragen, werd door het gemeentebestuur zowel als door particulieren met grote daadkracht gevoerd. In het tijdschrift Mooi Bandoeng werden de kwaliteiten van de stad bezongen. Het blad werd uitgegeven door de Vereniging Bandoeng Vooruit, met onder de leden particulieren die financiële belangen hadden in de ontwikkeling van Bandung. Onder de Nederlanders werd propaganda gemaakt om zich na hun werkzame leven in Bandung te vestigen, in plaats van naar het moederland terug te keren. In een brochure van het gemeentelijk grondbedrijf uit 1931 werd het gezonde leven in Bandung wel zeer plastisch beschreven: 'Wilt gij Uw leven verlengen? Vestigt U in Bandoeng. De Indische jaren tellen hier niet dubbel'.

De gevolgen van de wereldcrisis van de jaren dertig deden zich in Indië minder ernstig voelen dan in Nederland. De koloniale welvaart bereikte in de eerste helft van de twintigste eeuw een hoogtepunt. Bandung werd een stad waar velen in wooncomfort

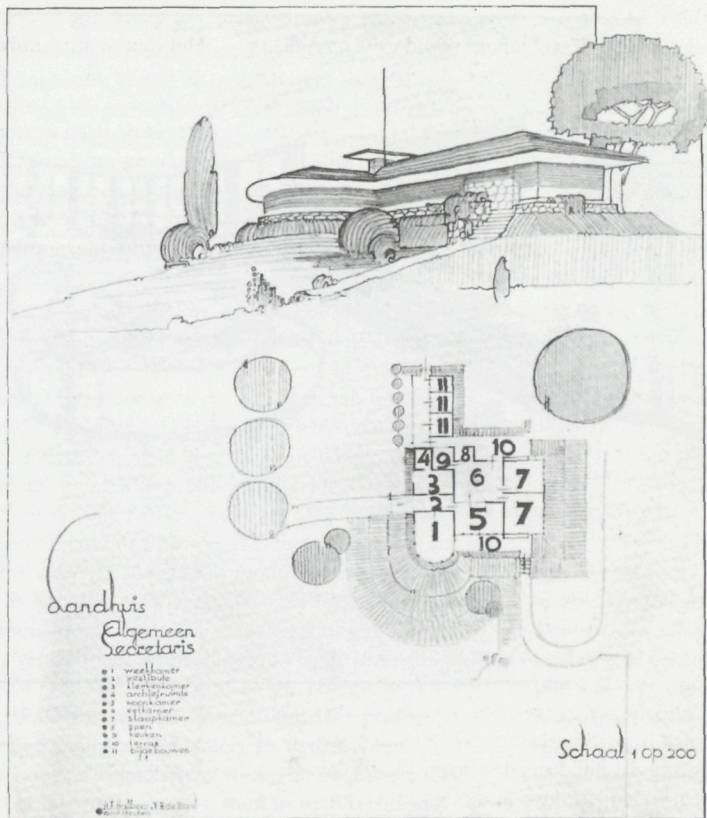
6 Nota (1938), 22:

'Getroffen door de bijzondere geschiktheid voor het besproken doel heeft het gemeentebestuur, uiteraard het risico geheel voor rekening der Gemeente nemend - de plannen voor de bouw van een buitenverblijf doen uitwerken door een bekwaam architect, die naar de meening van het Gemeentebestuur in de opzet bijzonder geslaagd is'. Zie ook de illustraties, 26-32.

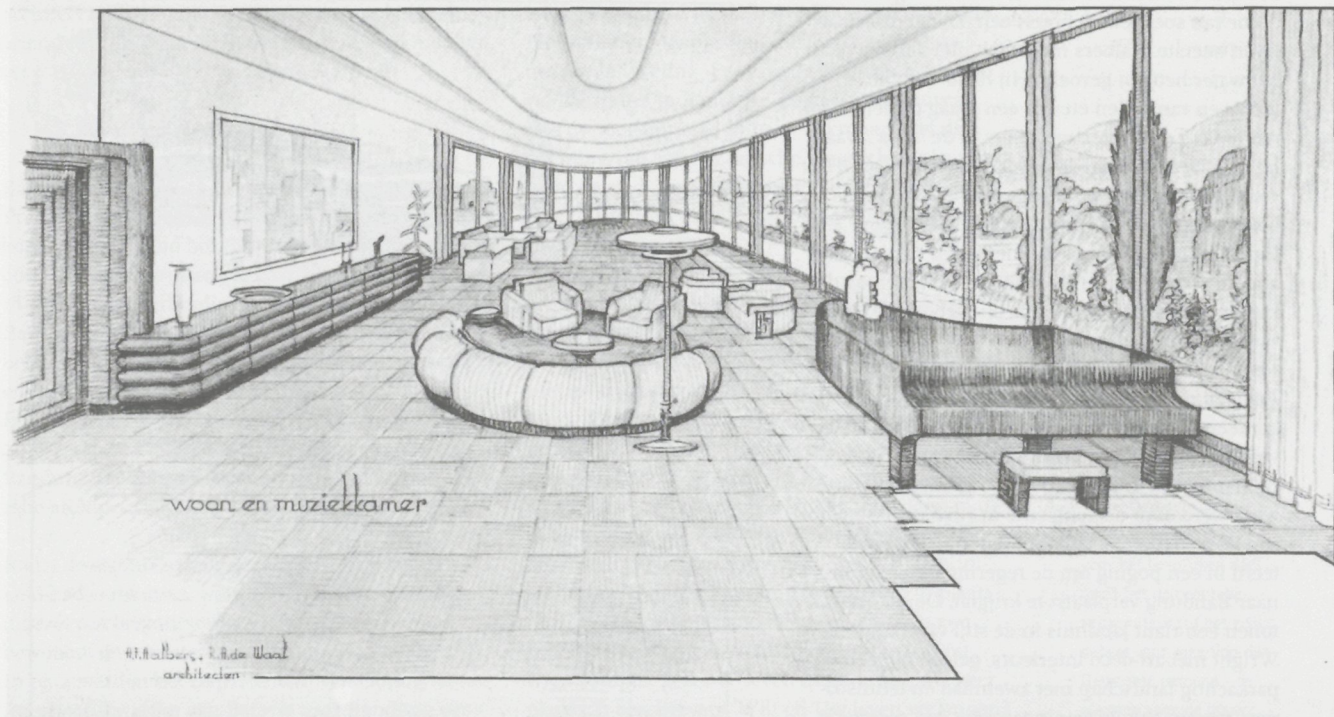
konden en wilden investeren en waar tegen het decor van sociëteit en hotels een bloeiend sociaal leven heerste. Aalbers moet zich hier als een vis in het water hebben gevoeld. Hij hield van snelle auto's en van zeilen en was een graag geziene deelnemer aan de feesten en diners in de 'soos', waar hij menigeen uitdaagde voor een partij biljart. Hier vond Aalbers zijn opdrachtgevers. Naast grote bouwwerken als de Denis Bank en het Savoy Homann Hotel bouwde hij tientallen villa's, onder andere voor investeerders die speculeerden op de komst van nieuwe inwoners, en verbouwde hij de sociëteit Concordia.

Aalbers' meest eervolle opdracht was die van de gemeente Bandung voor een landhuis voor de Gouverneur-Generaal in het drieëntwintig hectare grote Jubileumpark in de Cikapundungvallei. Het ontwerp werd door de gemeente in 1938 in een nota aan de Nederlands-Indische regering gepresenteerd in een poging om de regeringszetel definitief naar Bandung verplaatst te krijgen. De schetsen tonen een riant landhuis in de stijl van Frank Lloyd Wright met art-deco interieurs, gelegen in een parkachtig landschap met zwembad en tennisbanen, waarin ook de woningen voor een secretaris, adjudanten en personeel zijn geprojecteerd.⁶ De oorlog en de daaropvolgende onafhankelijkheid maakten een definitief einde aan deze plannen.

De spoorweg was in 1894 aangelegd aan de noordrand van Bandung, toen nog een plattelandsnederzetting met losstaande bebouwing. De snelle groei die de stad door de komst van de vele Europeanen

Complex landhuis Gouverneur-Generaal Bandung (1938): verblijf algemeen secretaris.

Landhuis Gouverneur-Generaal Bandung (1938): woon- en muziekkamer.

doormaakte, ging aanvankelijk ten koste van het woonoppervlak van de Indonesische bevolking. Het centrumgebied, direct ten zuiden van de spoorweg, onderging een totale metamorfose. Hier werden kantoorgebouwen, hotels, warenhuizen en winkels gebouwd. Er ontstonden straatwanden met aaneengesloten bebouwing. Ook in het Chinese zakenkwartier, Pasar Baru, ten zuidwesten van de spoorweg had een enorme verdichting plaats.

Vanaf 1910 ging het gemeentebestuur zich serieus met de ordening van de groei van de stad bezighouden. Toen kwamen de eerste gemeentelijke bouwverordeningen tot stand en in 1911 werd een aantal rooilijnen vastgesteld. In 1914 werd H. Heetjans benoemd tot directeur Gemeentewerken. Onder zijn leiding werden de ruimtelijke ordening, het grondbedrijf, de aanleg van waterleiding en riolering, kampongverbetering en vuilverbranding ter hand genomen.

De stadsontwikkeling van Bandung volgde de koloniale samenleving, die de stad kenmerkte. De verschillende bevolkingsgroepen, Indonesiërs, Chinezen en Europeanen werkten wel samen, maar leefden gescheiden in een starre, raciaal bepaalde maatschappelijke structuur. In noord-zuid richting wordt de stad doorsneden door de rivier de Cikupundung. In het stroomgebied van de rivier werd een parklandschap aangelegd. Langs de rivier, ten noorden van het centrumgebied, kwamen de Europese villawijken tot stand. In het zogenaamde 'Geraamte-uitbreidingsplan', dat in 1927 gereed kwam, werden in het zuiden van de stad gebieden

voor de Indonesische bevolkingsgroep gereserveerd. Er kwamen kampongverbeteringsplannen tot stand en er kwamen initiatieven voor goedkope woningbouw. Vooral de stedenbouwkundig adviseur voor de gemeente, ir. Th. Karsten, heeft zich hiervoor ingespannen. Door gebrek aan middelen kwam het echter nauwelijks tot betaalbare woningbouw voor de gemiddelde Indonesiër.⁷

Architect in Bandung, 1930-1942

In 1931 werd het bureau 'Aalbers en De Waal, architecten' gevestigd in een pand aan de Dagoweg (jl. Juanda).⁸ Aalbers hield zich bezig met de opdrachtverwerving en gaf als ontwerper leiding aan de tekenkamer. De Waal wikkeldde de zakelijke contacten af en hield toezicht op de bouw. Beide architecten hadden zeer tegengestelde karakters. Aalbers kon als een bezetene werken, waarbij hij de ene sigaret na de ander rookte en doorgaans vergat te eten. Hij ging dan volkomen in zijn werk op en mocht door niemand gestoord worden. Hij was buitengewoon inventief, niet alleen als architect. Hij vervaardigde zijn blauwdrukken op een zelf ontworpen apparaat, dat op zonne-energie werkte.⁹ De Waal was meer de vlotte en gezellige prater. Beiden spraken goed Maleis. In 1936 had het bureau vier Indonesische werknemers. Later zullen het er meer zijn geweest, want in 1938 verhuisde het bureau naar een groter pand aan de Merdikaweg (jl. Merdika).

Aalbers en De Waal waren beiden actieve leden van Sociëteit Concordia, die alleen toegankelijk was

- 7 Passchier 1988
- 8 Tegenwoordig officieel Jalan Jenderal Juanda geheten, in het vervolg geschreven als jl. Juanda, waarbij jalan weg of straat betekent en wordt uitgesproken als djalan.
- 9 Tellander 1993. Uit het interview met Pak Warga, een Indonesisch tekenaar die bij Aalbers en de Waal heeft gewerkt.

A.F. Aalbers met zijn echtgenote (rechts) en schoonmoeder.

voor Europeanen. Daar ontmoetten zij invloedrijke personen zoals W.H. Hoogland en F. van Es jr.. Hoogland was directeur van de Denis Bank, mede oprichter van de Vereeniging Bandoeng Vooruit¹⁰, uitgever van het blad Mooi Bandoeng, en directeur van aannemersbedrijf Sadangsari. Van Es was eigenaar van verschillende hotels, onder andere van het Grand Hotel Homann aan de Groote Postweg (jl. Asia Afrika). Hoogland en Van Es jr. werden de belangrijkste opdrachtgevers van het nog jonge architectenbureau. In 1935 verzocht Hoogland het bureau een ontwerp te maken voor een nieuw bankgebouw voor De Eerste Nederlandsch-Indische Spaarkas (Denis), op een terrein gelegen aan het kruispunt van de belangrijke winkelstraat Bragaweg (jl. Braga) en de Naripanweg (jl. Naripan). Het werd een jaar later opgeleverd.

In 1936 gaf Van Es het bureau opdracht tot de bouw van een nieuw modern hotel op de plaats van het bestaande Grand Hotel Homann. Toen het in 1939 werd geopend, kreeg het de nieuwe naam Savoy Homann Hotel. Toeristen logeerden er graag. Het was een modern hotel met een luxueus interieur in de stijl van art-deco, geïnspireerd op de interieurs van de schepen waarmee velen van hen de oceaan waren overgestoken. Voor de doorsnee inwoner van Bandung had het hotel de uitstraling van een Hollywoodpaleis. Het was daarom vooral in trek bij jongeren, want er logeerden veel bekende filmsterren en artiesten, waaronder Charlie Chaplin en Mary Pickford.¹¹

Toen de wereldeconomie omstreeks 1938 opleefde, wilde Van Es ook zijn andere hotels in de omgeving van Bandung geschikt maken voor de

10 De Vereeniging Bandoeng Vooruit stelde zich ten doel: het toeristisch openleggen van de omgeving van Bandung. Op haar initiatief werden de wegen naar de Tankuban Prahuan en naar Papandayan aangelegd.

11 Kunto Haryoto, 1998

Sociëteit Concordia te Bandung, het uit 1895 daterende gebouw werd in 1940 door Aalbers verbouwd.

stroom toeristen die zich aandienende. Grand Hotel Ngamplang in Garut en berghotel Tjileuntja in Pengelengan werden beide in 1940 door Aalbers verbouwd ¹²; Grand Hotel Lembang kreeg een nieuwe lobby en werd in september 1941 feestelijk heropend. ¹³

W.H. Hoogland, opdrachtgever van de Denis Bank, speelde ook als projectontwikkelaar een belangrijke rol in de groei van Bandung. Aalbers en De Waal werden daarbij als 'huisarchitect' ingeschakeld. Hoogland was de initiatiefnemer voor de bouw van drie witte villa's aan de Dagoweg (jl. Juanda) nr. 111, 113 en 115 (bijgenaamd 'de locomotieven'), gereedgekomen in 1937. Hoogland financierde verder de bouw van twaalf woningen aan de Jan Steenlaan (jl. Pagar Gunung) en veertien woningen aan de Vermeerlaan (jl. Haji Hasan). Het Savoy Homann Hotel werd mede door hem gefinancierd ¹⁴. Hoogland had grote invloed in de stad: door zijn toedoen ging de opdracht voor verbouwing en uitbreiding van Sociëteit Concordia aan de jl. Asia Afrika in 1940 naar het bureau Aalbers en De Waal. Ook zijn eigen woonhuis aan de Dagoweg (jl. Juanda) nr. 37 liet Hoogland in 1939 door het bureau uitbreiden en moderniseren. Het kreeg een totale facelift en veranderde van een Indisch huis van één bouwlaag met kap in een moderne witte villa van twee verdiepingen en plat dak met een voor Aalbers typerende ronde uitbouw.

Aalbers woonde gedurende de laatste jaren van zijn Indische carrière in de door hemzelf ontworpen villa De Driekleur (Tiga Warna), op de hoek van de Dagoweg (jl. Juanda) en de Heetjansweg (jl.

Sultan Agung) uit 1938. Aalbers bouwde deze in opdracht van Na Kiem Hiok, van wie hij het paviljoen van deze villa vervolgens huurde. Het Cinema Braga Theater aan de Bragaweg in Bandung, uit 1941, was zijn laatste Indische opdracht. Het heet tegenwoordig Bioskop President. ¹⁵

In 1942 werd Aalbers door de Japanners gevangen gezet in het kamp Cimahi, vlak buiten Bandung en later overgeplaatst naar het kamp Meester Cornelis bij Batavia. Hij overleefde de kampen, maar zijn gezondheid was sterk achteruit gegaan. In 1946 repatrieerde hij met zijn vrouw en twee dochters naar Nederland. Ook De Waal en zijn vrouw hadden de kampen overleefd en keerden naar Nederland terug.

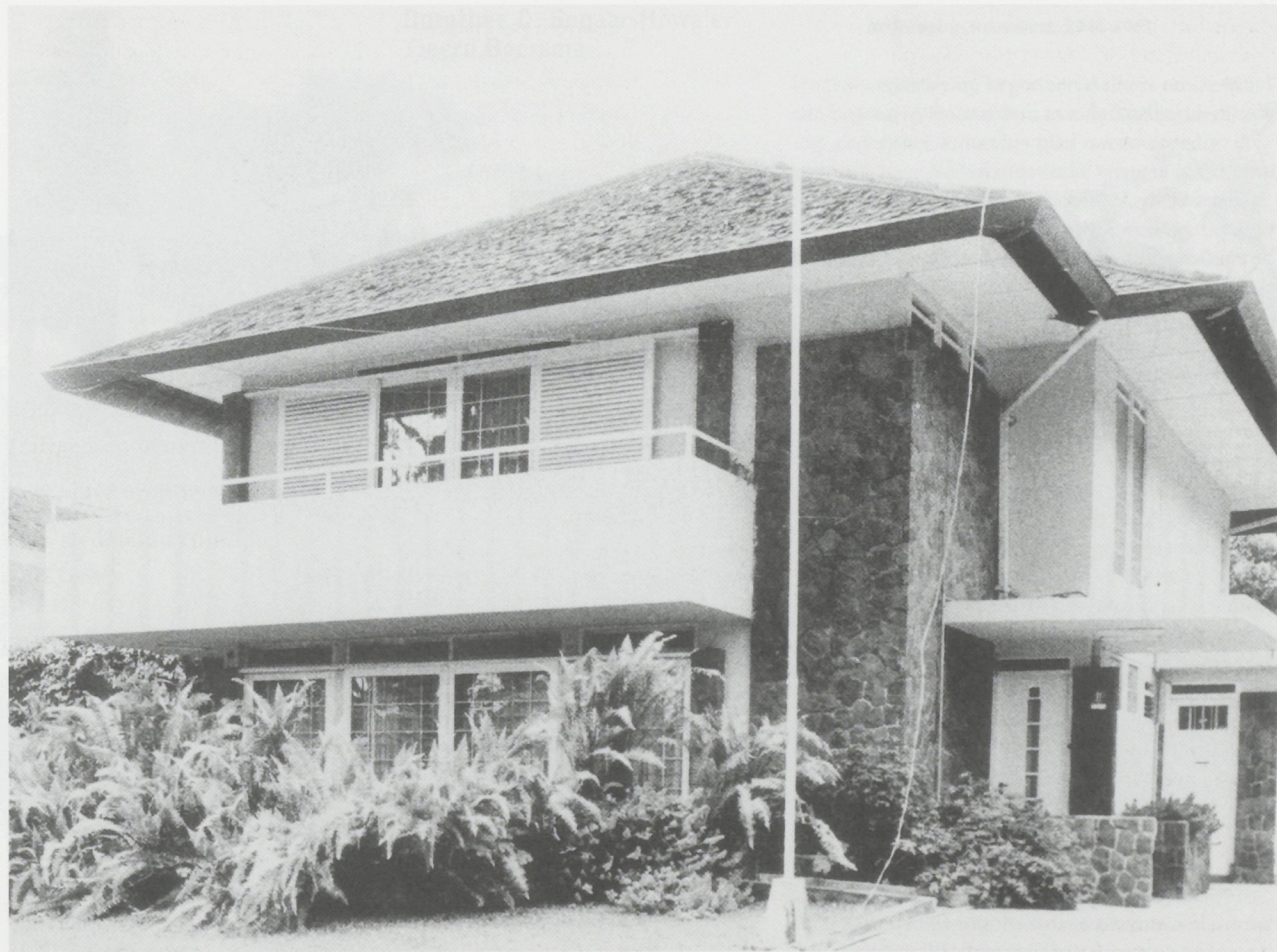
Het personeel van het architectenbureau van Aalbers en De Waal in 1940.

12 De heer J. Zeeman was van 4 april 1940- 30 juni 1940, als praktijkant werkzaam bij Aalbers. Hij maakte in deze periode tekeningen voor de keukens van berghotel Tjileuntja en ontwerpen voor een bar op de verdieping van hotel Ngamplang.

13 Tellander 1993; 'Feest in Grand Hotel Lembang', Mooi Bandoeng 9 (1941), 10.

14 Tellander 1993. Uit het interview met Mohamad Yahya Ali.

15 Tellander 1993; 'Het Braga "Theater"', Mooi Bandoeng 9 (1941), 10.

Een van de twaalf identieke villa's aan de Jl. Pagar Gunung in Bandung (1940).

Bungalow aan de Jl. Pagar Guning in Bandung (omstreeks 1940).

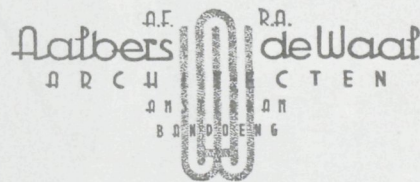
Aanvoer van materiaal
bij de aanleg van de
door Aalbers ontworpen
wijkje bij de Jl. Surapa-
ti in 1940.

Woonhuizen in Javaanse stijl aan de Jl. Surapati (1940).

Na hun repatriëring begonnen Aalbers en De Waal een bureau in Amsterdam aan de Stadhouderskade 103, aanvankelijk met het plan om zo spoedig mogelijk naar Nederlands-Indië terug te gaan. Hun briefpapier toonde als briefhoofd: 'Aalbers en De Waal, Architecten, Amsterdam-Bandoeng'. Door de politieke situatie in Nederlands-Indië en Aalbers' slechte gezondheid moesten zij dat plan opgeven.

Na het overlijden van zijn vader in 1948, kreeg Aalbers de leiding over de familie nv. Dat hield ook het beheer van Odeon in. Het architectenbureau verhuisde naar de zolder van het zalencomplex en de restauratie daarvan vormde de eerste grote opdracht. Het gebouw was in de oorlog flink verwaarloosd en werd na de oorlog nog enige tijd als onderkomen gebruikt door een Canadese legereenheid. Het was Aalbers' eerste zorg om de verhuurbaarheid van de Odeonzalen weer op gang te bren-

Naamvignet van het architectenbureau van Aalbers en De Waal nadat ze naar Nederland gerepatriëerd waren. De vermelding 'Bandoeng' verwijst naar het nooit gerealiseerde plan tot terugkeer naar Indonesië.

Entree zalen-, bedrijven- en woningcomplex Odeon te Rotterdam (1923-1924) na de verbouwing, ook door Aalbers, in 1948.

gen. Er werd begonnen met de renovatie van de grote zaal en de foyer. Aalbers maakte de indeling van de zalen flexibeler met hefdeuren tussen de foyer en de feestzaal en detailleerde de ruimte opnieuw met sfeerverlichting, een uit spiegels en glas opgebouwd buffet in de foyer en kleurige abstracte decoraties langs de wanden, een volkse variant op het deftige Savoy Homann.

In het boekje 'Odeon'¹⁶ staat over de renovatie van 1948 te lezen: 'Odeon kreeg een eenvoudige klas- se, een vorm van chic die voor die jaren uniek was. Er was sfeerverlichting door honderden kleine lampjes in het plafond die een sterrenhemel sug- gereerde. Het buffet in de foyer was een kunst- werk van spiegels en glas. Aalbers ontwierp alles; niet alleen de plattegronden, ook de folders, de logo's op de kopjes en de kroonluchters van elec- triciteitspijp. Met smaak werden meubels uitge- zocht; de eenvoudige Thonet-stoelen en de door oudere bewoners geroemde stoelen met ronde armleuningen.' Aalbers' vondst van de hefdeuren tussen de foyer en de feestzaal werd door architect Pietro Hammel overgenomen toen deze het com- plex in 1985 renoveerde.

Na de dood van Aalbers in 1961 heeft zijn schoon- zoon, de heer A.T. de Klark, tot 1971 het beheer over Odeon gevoerd. In dat jaar werd het aan de gemeente Rotterdam verkocht, die er een buurt- centrum voor de wijk Het Oude Westen van maak- te. Tot op de dag van vandaag fungeert het als buurtcentrum en heeft er een veelheid aan activi- teiten plaats.

De theaterzaal van Odeon (1923-'24) na de verbouwing door Aalbers in 1948. Het interieur en alle decoraties werden ook door Aalbers ontworpen.

Buiten de verbouwing van Odeon bleven opdrachten in Nederland vooralsnog uit; wel kregen Aalbers en De Waal een aantal opdrachten van de Nederlands Afrikaanse Handels Vereniging (NAHV) in Belgisch Kongo, waarvan het aannemersbedrijf Van Eesteren er zelfs enkele zou hebben uitgevoerd. Ze speelden met de gedachte om daar een nieuwe toekomst op te bouwen. In 1951 deden ze mee met een prijsvraag voor het Paleis van de Gouverneur Generaal in Leopoldville, samen met de Belgische architect De Konings. De plannen kregen echter een dramatische wending. Zonder enig overleg, maar met medeneming van de tekeningen, verdween De Waal plotseling naar Leopoldville. Zelfs zijn vrouw liet hij in Nederland achter. Het onderwerp 'De Waal' was sindsdien taboe voor Aalbers.

In Indië was Aalbers een gevierd lid van de Nederlandse gemeenschap in Bandung geweest, die gemakkelijk opdrachten verwierf; hij miste echter het vermogen om zich aan de naoorlogse omstandigheden in Nederland aan te passen en nieuwe opdrachtgevers aan zich te binden. Ook met medewerkers kon hij slecht omgaan. In zijn laatste jaren werd Aalbers bijgestaan door zijn schoonzoon A.T. de Klark. Deze herinnert zich de voortdurende personeelswisselingen. Bedrijfsleiders voor de exploitatie van het zalencomplex kwamen en gingen. Ook de tekenaars en opzichters die Aalbers' ontwerpen moesten uitwerken en uitvoeren, bleven nooit lang. 'Aalbers had moeite met de houding van personeel, dat zo geheel anders was als hij in Indië gewend was.'

Aalbers moest het voor opdrachten vooral hebben van kennissen uit Nederlands-Indië. In 1951 bouwde hij een woonhuis in Bosch en Duin (bij Bilthoven) voor een vriend die met Aalbers in Indonesië geïnterneerd geweest was, de historicus W. Jappe Alberts. Aalbers ontwierp een langwerpig woonblok van twee verdiepingen, strak en wit, met uitbouwtjes voor entree en bijkeuken. Het heeft een lessenaarsdak met flinke overstekken en een uitkragend balkon over de hele breedte van de achtergevel, afgezet met stalen hekwerk. Vanuit een ruime hal leidt een halfronde trap -waar Aalbers graag mee werkte- naar de verdieping. De verdieping heeft een flexibele plattegrond. Al naar gelang de behoefte kunnen er drie tot zes slaapkamers van worden gemaakt. In het ontwerp was uitgegaan van standaard deuren en ramen. De constructie bestaat uit een eenvoudig betonskelet. De gemeente had moeite met deze moderne architectuur, maar gaf uiteindelijk toch een bouwvergunning.

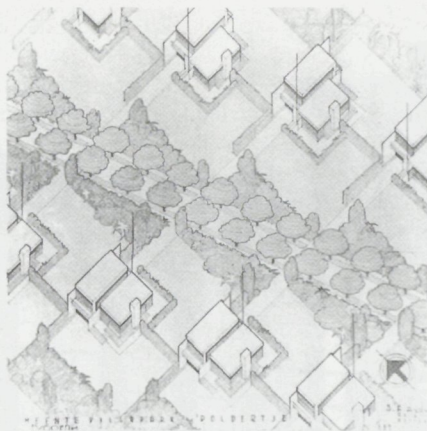
Voor de gemeente Oostvoorne ontwierp Aalbers in 1953 een plan voor villapark 't Poldertje. Het plan, dat ook volgens zijn ontwerp is uitgevoerd, is ontworpen rond een grote vijver met slingerende lanen, waaraan de kavels voor villa's waren gedacht. Hij had een aantal villa's ontworpen, die als voorbeeld in het informatiecentrum hingen. Kopers van een perceel in 't Poldertje konden hier een keuze uit Aalbers' ontwerpen maken. Volgens Aalbers' administratie is het tot vijf opdrachten gekomen. Niet bekend is of die allemaal werkelijk gebouwd zijn.

De eerste villa in de nieuwe wijk, in 1954 gebouwd voor de Zweedse zeekapitein Block, is in ieder geval door Aalbers ontworpen. Het is een typisch Aalbers-ontwerp, een bungalow in de vorm van een rechthoek met de belangrijkste ruimten in een daaraan grenzend bouwdeel in de vorm van een halve cirkel met rondom glas en een terras eromheen.

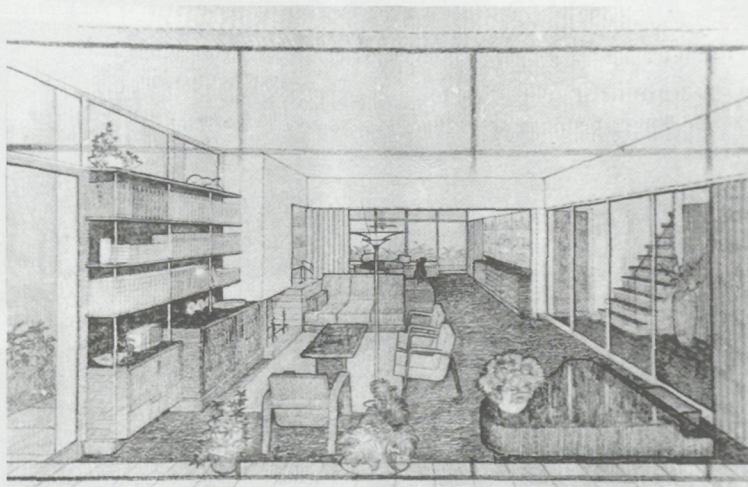
In Capelle aan de IJssel bouwde hij in 1955 een woonhuis voor P. Dubois. Het bestaat uit een vierkant wit blokje van twee verdiepingen, met een uitgebouwde garage. Het heeft een plat overstekend dak en veel glasoppervlak. Typische Aalbers-details zijn de ronde vensters en het stalen hekwerk langs de balkons, waarvan er een rondom een hoek loopt, zowel langs de zuid- als de westgevel.

Rond 1955 ontmoette Aalbers J. Bennink, bij wiens aannemersbedrijf in Sukabumi hij destijds in Nederlands-Indië begonnen was en die zich nu in de projectontwikkeling had begeven. Ze begonnen samen een architectenbureau in de Javastraat in Den Haag, dat echter door gebrek aan opdrachten na een half jaar weer werd opgeheven. Nadat Aalbers het woonhuis van de heer Bennink aan de Parkweg te Scheveningen nog had verbouwd, zette hij zijn praktijk als zelfstandig architect in Rotterdam voort.

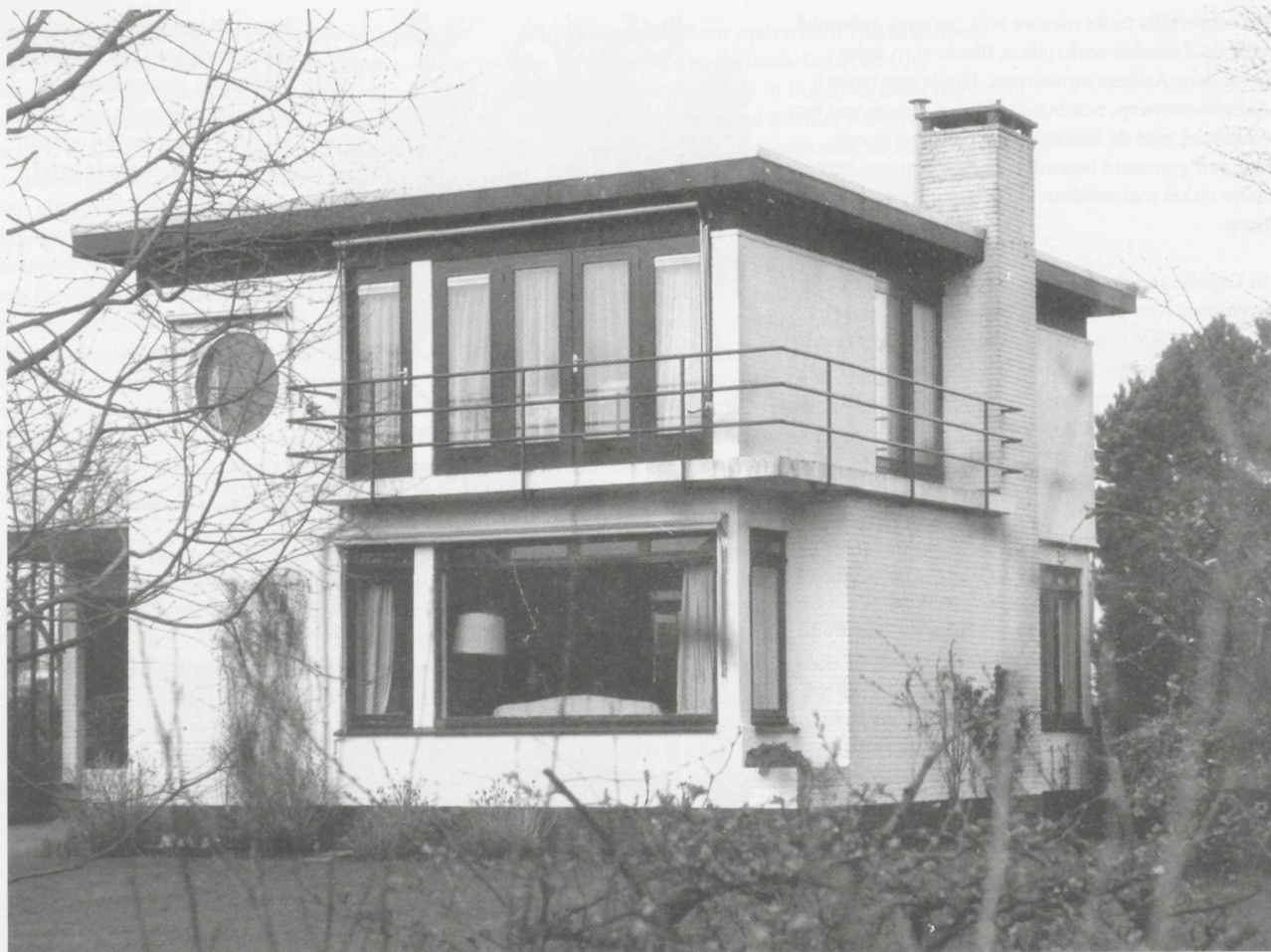
Bij de Amstel Brouwerij, leverancier van Odeon, was men onder de indruk van de wijze waarop Aalbers de zalen verbouwd had. Men beval hem als architect aan bij andere relaties en zo verwierf hij

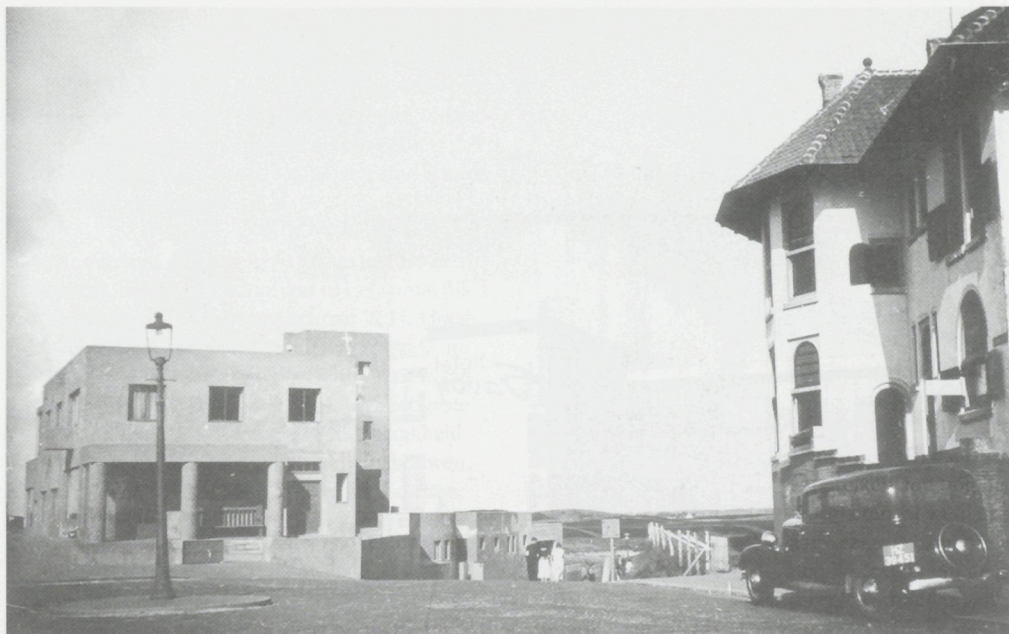
Voorbeeld van schakeling van villa's in villapark 't Poldertje in Oostvoorne, waarvoor Aalbers het stedenbouwkundig plan (1953) maakte en waarvoor hij ook een aantal villa's (omstreeks 1954) ontwierp.

Interieur voorbeeldvilla in villapark 't Poldertje in Oostvoorne (omstreeks 1954).

West- en zuidgevel woonhuis Dubois, Capelle aan de IJssel (1955).

Villa Allegonda te Katwijk, zoals verbouwd door J.J.P. Oud.

een aantal opdrachten in de horeca. In 1954 en 1955 deed hij twee ingrijpende verbouwingen bij het zalencomplex Amicitia in Den Haag, dat geheel gerenoveerd werd ¹⁷, en bij hotel Lockefer in Roosendaal, waar de begane grondverdieping een nieuwe indeling kreeg. Ook kreeg hij in 1954 de opdracht voor een strandhotel in Oostvoorne, het reeds genoemde Wapen van Marion.

In 1957 kreeg Aalbers nog een laatste verbouwingsopdracht in de horecasector. Hiervoor zou hij ech-

ter fel bekritiseerd worden. Opdrachtgever was de heer Schalks, een oude kennis uit Indië voor wie hij in Lembang een hotel had gebouwd. Deze vroeg hem om een villa tot hotel te verbouwen. De villa lag op een unieke locatie aan de boulevard in Katwijk met uitzicht op zee. Het bleek te gaan om de in 1917 door J.J.P. Oud verbouwde 'Villa Allegonda'. ¹⁸ Toen Oud lucht kreeg van de verbouwing schreef hij woedende brieven naar B en W van Katwijk en een artikel in *De Groene Amsterdammer* onder de titel 'Is architectuur vogelvrij?'. ¹⁹ Aalbers

17 Nieuw Haagse Courant 1954.

18 Oud, J.J.P., 29-32.

19 Reinhartz-Tergau, E., 78

Recente foto van hotel Savoy te Katwijk, de voormalige Villa Allegonda, die in 1957 door Aalbers tot hotel werd verbouwd.

was zeer afhankelijk van de weinige opdrachten die hij kreeg en kon niet weigeren. Bovendien begreep hij alle commotie niet. Hij voelde zich verwant met het werk van Oud en meende dat hij bij het verbouwingsontwerp respectvol tewerk was gegaan. Onder de naam 'Savoy' is het hotel nog steeds in de vroegere villa gevestigd.

In 1961 overleed Aalbers op 63-jarige leeftijd in Rotterdam. In een In memoriam in het contactblad voor Indiëgangers *Tong-Tong*, schreef W.H. Hoogland, eens zijn belangrijkste opdrachtgever: 'Zijn eerste belangrijke werk was het Denisgebouw aan de Bragaweg te Bandoeng, gevolgd door het grote Savoy Homann Hotel. Wat een rust en strakheid van lijnen spreken uit deze imposante gebouwen. Aalbers had de grote gave, die weinigen bezitten, om aan vorm ook de juiste kleur te geven en de juiste meubilering aan te geven.[...] Hierin schuilde zijn kracht'.

Villa De Driekleur en de 'locomotieven'

Drie villa's volgens één ontwerp aan de Dagoweg (jl. Juanda) uit 1937, die bekend staan als 'de locomotieven' en de villa De Driekleur uit 1938, op de hoek van de Dagoweg en de Heetjenasweg (jl. Sultan Agung) geven een goede indruk van de woonhuizen die Aalbers op het hoogtepunt van zijn carrière ontwierp. In de plattegronden van veel van zijn woonhuizen zien we bij alle variatie steeds een aantal hoofdkenmerken terugkeren. De toegang en het trappenhuis bevinden zich steeds op een 'scharnierpunt' van het gebouw, op een centrale

positie tussen de verschillende bouwdelen of ruimten. Bij de 'locomotieven' staan er drie bouwvolumes als molenwieken ten opzichte van elkaar georiënteerd, met het trappenhuis op de as. De toegangen tot de kamers bevinden zich steeds recht tegenover de vensterwanden, die zich vaak om de hoeken voortzetten en waarachter zich grote balkons bevinden. In een aantal ruimten is de entree zo geplaatst dat men langs een diagonaal binnenkomt, wat de ruimtelijke indruk verder versterkt. Aalbers zag de terrassen als de belangrijkste plekken in een huis. Dat is hier goed te zien: de eigenlijke vorm van de drie bouwvolumes blijft op de

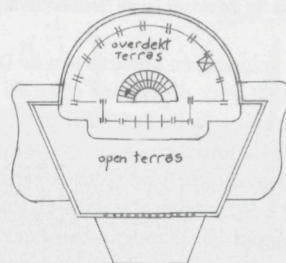
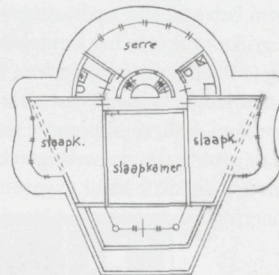
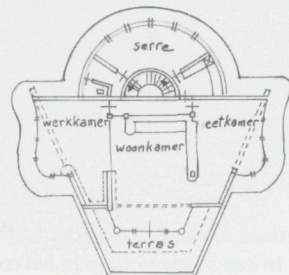
Twee van een serie van drie villa's aan de Jl. Juanda in Bandung, bekend staand als de drie 'locomotieven' (1936).

*Villa Tiga Warna
(De Driekleur) aan de
Jl. Sultan Agung (1938),
waar Aalbers zelf enkele
jaren woonde, in de oorspronkelijke staat.*

achtergrond, terwijl de in een golfbeweging uitwaaiende terrassen de villa een 'gezicht' geven, samen met de vanwege de toegang naar het dakterras boven de verdiepingen uitstekende traptoren. De expressieve vorm en het ongedecoreerde beton verwijzen direct naar het werk van Le Corbusier, voor wie Aalbers grote bewondering koesterde.

Tegenover de asymmetrie van de 'locomotieven' staat de symmetrie van villa De Driekleur, waar Aalbers tot zijn internering woonde. Het scharnierpunt bevindt zich hier in de as van het gebouw, op de scheidslijn tussen de twee bouwdelen, een in de vorm van een trapezium, de ander in die van een halve cirkel. Hier bevindt zich het trappenhuis van

Reconstructies plattegronden eerste en tweede verdieping en dakterras van villa Tiga Warna.

Villa Tiga Warna, nadat in 1982 het dakterras werd overdekt.

waaruit de kamers, in het trapezium, en de serres en enkele dienstruimten, in de halve cirkel, bereikbaar zijn. Waar het trapezium op de halve cirkel aansluit bevinden zich ook langs deze villa balkons, die in een golfbeweging uitwaaien. Deze laten de hoekpunten van de bouwvolumes echter vrij, waardoor de spectaculaire hoofdvorm van het gebouw zichtbaar blijft. Het half cirkelvormige bouwdeel is een verdieping hoger dan het trapezium, zodat de bovenste serre aan het dakterras grenst. Om een indruk van ruimte te geven paste Aalbers in zijn ontwerpen veel ronde vormen toe. Ruimten krijgen daardoor vaak de vorm van cirkelsegmenten met aaneengesloten vensters langs de ronde zijde, waarlangs zich buiten een balkon of terras bevindt. In de woon-/eetkamer op de eerste verdieping van deze villa vindt men een element dat ook vaak bij Aalbers terugkeert, een vaste bank met een detailleering in art deco motieven, verbonden aan een vrijstaande kolom. Mogelijk wilde Aalbers hiermee de inrichting van het huis door de bewoners beïnvloeden, om te voorkomen dat de ruimtelijke dynamiek zou worden verstoord. Bij villa De Driekleur zijn de balkons gedecoreerd met grijze banden, die later bij de balkons van Hotel Savoy Homann zouden terugkeren.

Denis Bank

De Denis Bank (De Eerste Nederlandsch Indische Spaarkas, later Bank Karya Pembangunan en thans Bank Jabar) waarmee Aalbers in 1936 zijn naam als modern architect vestigde, is ook nu nog een gebouw met grote uitstraling. Het ligt midden in

de drukke winkelstraat jl. Braga op een belangrijk kruispunt. Het gebouw heeft twee vleugels; de kleine staat haaks op de straat, waardoor de grote vleugel daarachter van de straat terugwijkt en een plein ontstaat. Een van de hoeken van het plein wordt gemarkeerd door de 29 meter hoge lifttoren, bekrond met een lantaarn.

Het gebouw heeft drie verdiepingen. De hoofdingang, naast de toren, geeft toegang tot een ruime hal van waaruit een monumentale trap omhoog loopt naar de eerste en tweede verdieping. Op de begane grond bevond zich oorspronkelijk een winkelgalerij met zes winkels, maar tegenwoordig wordt deze ruimte door de bank gebruikt als kantoorruimte. Op de eerste verdieping bevindt zich de publiekshal met loketten en balie, en daarnaast zijn werkruimtes voor het personeel en de directiekamer.

De hoofdkenmerken van de plattegrond zijn vergeleekbaar met die van de al genoemde villa's. Het 'scharnierpunt' wordt hier gevormd door de lifttoren met de naastgelegen hal/trappenhuis, die zich tussen de beide vleugels bevinden. In de kleine vleugel is onder andere de directiekamer. Aan de andere zijde van de hal komt men in de grote vleugel, met onder andere de publiekshal op de eerste en kantoorruimtes en een personeelskantine met groot dakterras op de tweede verdieping.

De architect J. Zeeman, die bij de realisering van dit gebouw als tekenaar/praktikant op het bureau van Aalbers en De Waal werkte, herinnert zich dat

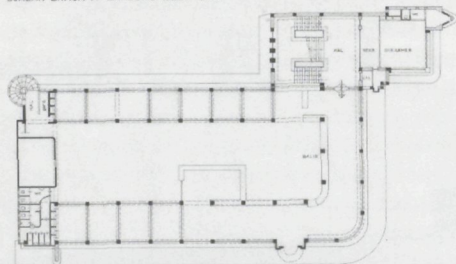

Denis B

Denis Bank, Jl. Braga (1935).

BANK KARYA PEMBANGUNAN vroeger DENIS
DJALAN BRAGA 14 BANDUNG WEST JAWA

1e verdieping

Plattegrond Denis Bank.

20 Passchier 1988, 97.

Publiekshal Denis Bank.

Aalbers grote aandacht had voor de inval van de zon in zijn gebouwen en dat hij een studie had gemaakt van de 'brise-soleil' in de ontwerpen van Le Corbusier. In de Denis-bank wordt de inval van het felle zonlicht via de bandvensters getemperd door de negentig centimeter brede betonbanden in de gevel. Zo dringt er veel licht het gebouw binnen, maar wordt dit nooit hinderlijk. De stalen klepramen in de ver naar binnen geplaatste bandvensters zorgen voor natuurlijke ventilatie.

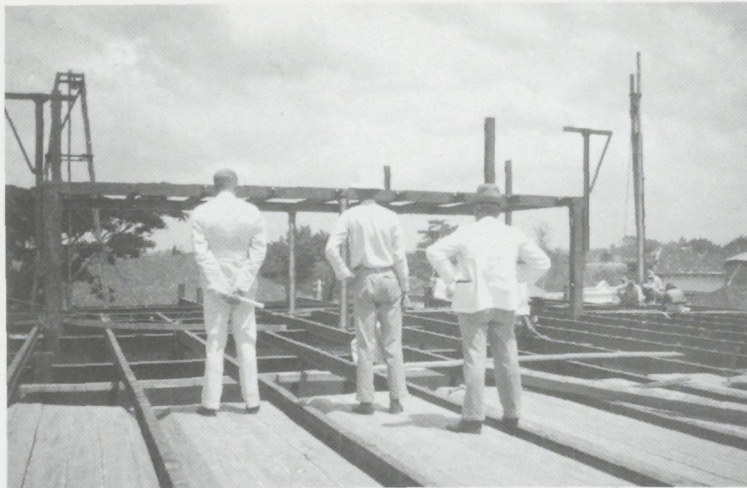
De bijzondere sfeer, die door de typische Aalbers-plattegrond in combinatie met de afwerking van de gevel wordt opgeroepen, ondergaat men het beste wanneer men vanuit het trappenhuis de publieksruimte binnenkomt. Men overziet de ruimte langs een diagonaal, zodat men deze als een kwadrant uit ziet waaieren, met op de achtergrond het spel van het getemperde licht in het raamwerk van betonbanden en stalen ramen.

Een fraai detail is de stalen spiltrap met glazen pui aan de achterzijde van het gebouw, een rechstreekse verwijzing naar het Nieuwe Bouwen. Met de blinde zijgevel aan de Bragaweg werd geanticipeerd op een toekomstige hogere aansluitende bebouwing ²⁰. Deze is tot op heden niet gerealiseerd.

De heer Zeeman heeft een complete set blauwdrukken bewaard en ook de foto's van de uitvoering, die hij voor zijn praktijkverslag maakte. Hierdoor weten we redelijk veel over de constructie. In Indonesië is tijdens de politonele acties veel archiefmateriaal verloren gegaan, waaronder ook

Denis Bank: diensttrap in traptoren, uitgevoerd in staal en glas.

Denis Bank tijdens de uitvoering, met de aannemers en de uitvoerder op de aan het staalskelet opgehangen bekisting van de vloeren.

dat van de Denis bank. De constructie bestaat uit een staalskelet met betonvloeren op een fundering van stroken gewapend beton, die op peilers van kalisteen (zogenaamde 'strauss-palen') rusten. Voor de afwatering, die tegen de zware tropische regenval opgewassen moest zijn, is een bijzondere technische oplossing gevonden. De uit dubbele stalen U-profielen samengestelde kolommen in de gevel vormen een koker, waarbinnen de regenwaterafvoerpijp loopt. De horizontale betonnen gevelbanden hebben ter plaatse van de kolommen afvoertjes, die aansluiten op genoemde hoofdrengwaterafvoer. Aalbers bereikte hiermee dat er geen lelijke buizen in zicht zijn, passerende voetgangers geen water op hun hoofd krijgen en dat de gevel minder snel vuil wordt.

Savoy Homann Hotel

De lange horizontale lijnen, de ranke lifttoren met lantaarn en de vloeiende beweging van de gevel geven het Savoy Homann Hotel (tegenwoordig Savoy Homann Panghegar Heritage Hotel) een markante uitstraling. De voorgevel ligt aan de jl. Asia Afrika (vroeger Groote Postweg). De lifttoren geeft de plaats aan waar de voorgevel een zwenking maakt. Deze is ter hoogte van de ingangspartij en het naastgelegen terras van het hotel teruggelegd, zodat de meest openbare gedeelten aan een pleintje komen te liggen. Bij de Denis Bank zijn het de betonnen gevelbanden die de gevel een horizontale expressie gaven en de lichttoetreding temperden. Bij het hotel zijn het de doorlopende uitkragende betonnen balkons langs de kamers en het eveneens uitkragende dakterras die hetzelfde effect tweeweg brengen. Deze balkons met hun hoge borstweringen brengen met zich mee dat het gebouw een meer sculpturale expressie heeft dan de Denis Bank, wat nog wordt versterkt door de geschilderde banden langs de balkons.

Het hoofdgedeelte van het hotel, waarin zich de toegang, het terras, de kantoren en een aantal kamers bevinden, ligt langs de jl. Asia Afrika. Haaks daarop staan drie vleugels aan de achterzijde, twee zijvleugels met hotelkamers en de middenvleugel met terras, lobby, bar en eetzaal. Tussen de middenvleugel en de zijvleugels bevinden zich binnentuinen. In de middenvleugel bevinden alle ruimten zich rondom een centrale hal: de

Savoy Homann Hotel gezien vanaf het dak van de Denis Bank. Deze foto werd door Aalbers zelf gemaakt, kort na de voltooiing van het hotel in 1939.

kantoren, de club, de 'reading room' en de in elkaar overvloeiende lobby, bar, eetzaal en terras. Op dit punt in het gebouw wijkt de voorgevel terug, dringt het open terras het gebouw binnen en grenst de eetzaal aan de achterzijde met een glazen gevel rondom aan de tuin, zodat een prachtige ruimte ontstaat, waar het gedempte licht overal kan doordringen. De enorme lobby kon ook als theaterzaal gebruikt worden; de door Aalbers zelf ontworpen stoelen stonden in concentrische bogen rondom een toneel opgesteld. Niet alleen de stoelen, maar het gehele interieur werd door Aalbers ontworpen, inclusief details als lampen, glas-in-lood en wanddecoraties, dit alles in art deco. Het hotel moest een sfeer ademen die niet onderdeel voor mondaine uitgaanscentra elders in de wereld. De naam 'Savoy' was aan het Londense Savoy Hotel ontleend, dat destijds als hét voorbeeld voor luxueuze hotels in de wereld gold.

Er is inmiddels veel veranderd. De middenvleugel en de beide zijvleugels zijn met twee verdiepingen verhoogd. De hotelkamers in het hoofdgebouw zijn gemoderniseerd en vergroot en van airconditioning voorzien. De badkamers zijn aangepast aan de eisen van deze tijd. Toch is de sfeer van het hotel zo goed als mogelijk behouden gebleven. Men heeft de noodzakelijke ingrepen gedaan met begrip voor het oorspronkelijke gebouw, waarbij waardevolle elementen op andere plaatsen hergebruikt werden, het meubilair werd gerestaureerd en zelfs verlichtingselementen naar Aalbers' ontwerp zijn bijgemaakt.

Savoy Homann Hotel, Jl. Asia Afrika (1936).

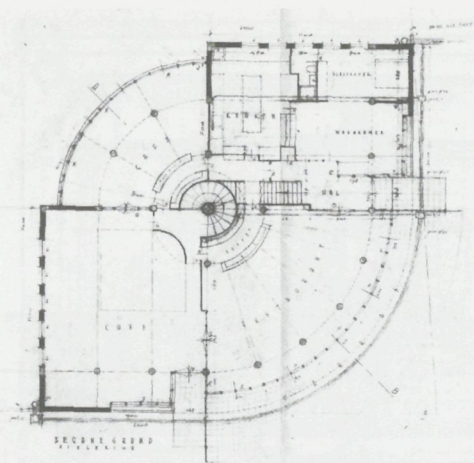
achtergevel Savoy Homann Hotel.

Het Wapen van Marion is een eenvoudig badhotel in Oostvoorne. Het mist de grandeur van Aalbers' markante gebouwen in het centrum van Bandung. Toch maakt het raffinement, waarmee de ruimtelijke compositie is opgebouwd, dat het gebouw niet onderdoet voor de werken uit zijn grote tijd in Indië. Het gebouw staat tegen een talud; in de kelder bevinden zich de dienstruimten. Op de begane grond is het café-restaurant, op de verdieping het hotel.

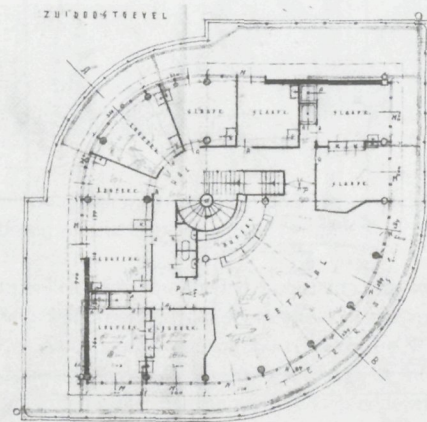
Het bijzondere zit in de plattegrond en de onderlinge dispositie van de verschillende ruimten. Die plattegrond is oogvormig; een excentrisch gelegen cirkelvormig trappenhuis verbindt de begane grond met de kelder en de verdieping. De positie van het trappenhuis is bepalend voor de inrichting van de etages. Rondom het trappenhuis bevinden zich steeds de buffetten. Op de begane grond is de ruimte in twee tegenover elkaar liggende segmenten verdeeld. In de grootste is het restaurant, in de kleinste het café. In de overige twee segmenten zijn rechthoekige ruimten gevormd, die iets uit het oogvormige bouwwerk naar voren springen. In een ervan bevindt zich een deel van het café, in de andere de woning van de exploitant. Met de naar de glazen gevels toe uitwaaiende ruimten bereikte Aalbers een maximum aan ruimtelijk effect en lichtopbrengst, maar tegelijkertijd ook de kortste looproutes voor het bedienend personeel. Op de verdieping neemt de eetzaal één groot cirkelsegment in. Langs de tegenoverliggende gebogen

Hotel Het Wapen van Marion, Zeeweg, Oostvoorne (1954).

Het Wapen van Marion, plattegrond begane grond.

Het Wapen van Marion, plattegrond verdieping.

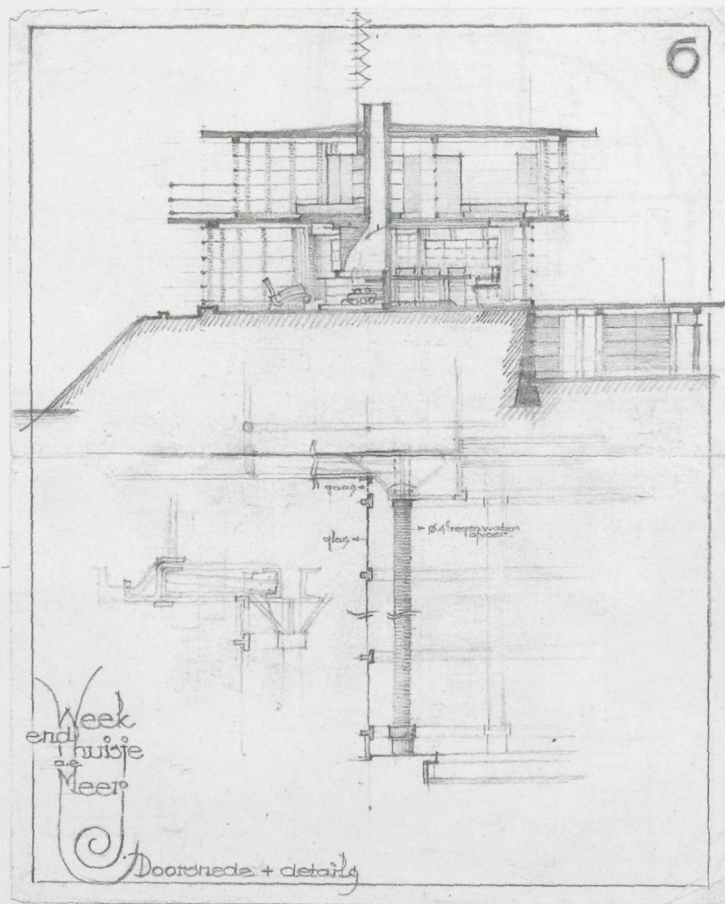
gevel liggen de gastenkamers; ze zijn toegankelijk vanuit een hal die rondom het trappenhuis loopt. Zowel op de begane grond als op de verdieping lopen terrassen rondom. Met zijn glasgevels, ronde ramen, stalen hekwerken en witte afwerking heeft het hotel een moderne uitstraling. Een glazen paviljoen op het dak werd niet uitgevoerd. Helaas heeft het gebouw thans, na vele verbouwingen, zijn oorspronkelijke charme verloren.

Aalbers, een ondogmatisch modernist

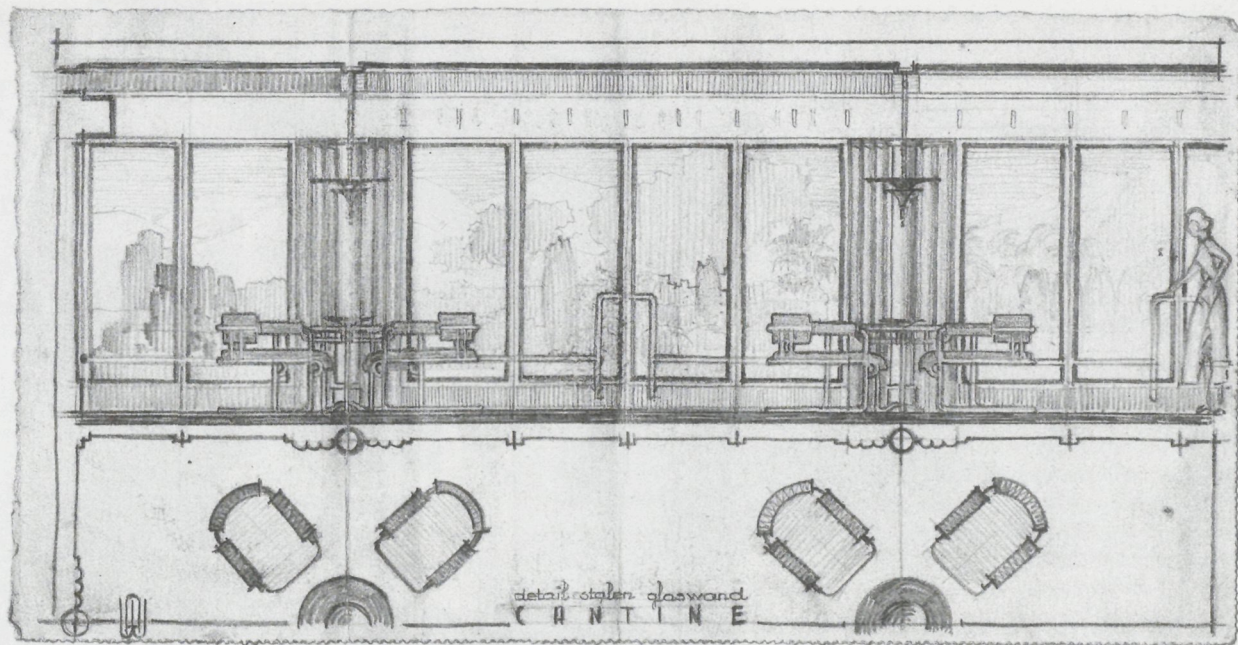
In de tijd dat Aalbers naar Nederlands-Indië kwam werd daar onder architecten een debat over de meest wenselijke bouwstijl gevoerd. Een aantal van hen, onder andere Henri Maclaine Pont en de architect-stedenbouwkundige Thomas Karsten, was voorstander van het toepassen van inheemse bouwprincipes, die goede ventilatiemogelijkheden met zich meebrachten en op gebruik van lokale materialen berustten. Een bekend voorbeeld hiervan is Maclaine Ponts Technische Hogeschool in Bandung in Javaanse stijl. Anderen echter, waaronder prof. C.P. Wolff Schoenmaker, streefden naar een moderne architectuur, gebaseerd op principes als eenvoud, efficiency en functionaliteit, die internationaal steeds meer ingang vonden. In het werk van Aalbers vinden we beide principes terug. Zijn bekendste werken kenmerken zich door een modernistisch idioom, terwijl we in een aantal villa's Indische dakvormen zien, die populair waren vanwege hun goede ventilatiemogelijkheden. Daarnaast bleef hij gedurende zijn hele carrière in Indië andere stijlen hanteren; de invloed van Frank Lloyd

Wright, die in zijn Rotterdamse villa's zichtbaar was, komt bijvoorbeeld ook terug in het landhuis voor de Gouverneur-Generaal. Als architect laat Aalbers zich lastig etiketteren. Het onderzoek naar zijn oeuvre wordt bemoeilijkt door het feit dat van zijn archief slechts weinig over is en dat onderzoek ter plekke kostbaar en tijdrovend is.

Recent kwam een kleine collectie tekeningen in de openbaarheid, die in het bezit zijn van Aalbers' dochter, mevr. drs. W. de Jong-Aalbers. Het zijn een tiental op klein formaat getekende ontwerpen van woningen, een complex logeerkamers, een filmstudio en een dansinstituut, die zijn gemaakt gedurende de tijd dat Aalbers door de Japanners geïnterneerd was. De ontwerpen zijn niet compleet, mogelijk zijn er tekeningen verloren gegaan. Deze ontwerpen, die in een relatief korte periode tot stand kwamen, tonen een grote verscheidenheid aan stijkenmerken. De voorgevel van het dansinstituut verwijst naar het Europese expressionisme van de jaren twintig en is voorzien van een rijke art deco detaillering. De filmstudio en een weekeindhuisje tonen het idioom van het elegante modernisme van de jaren dertig. Bij het ontwerp voor de filmstudio zijn enkele detailtekeningen van de entree en de kantine, met eveneens art deco ornamentiek. Een atelierwoning is op een bordes geplaatst; het expressieve spel van de platte daken met enorme dakoverstekken en verticale bouwelementen, nog eens herhaald in de horizontale en verticale venstervlakken, weerspiegelt de stijl van Frank Lloyd Wright. Een stadswoning in Bandung tenslotte is in Javanese stijl ontworpen, met

Weekendhuisje aan een meer, doorsnede en constructiedetails (1942-1945), een van de ontwerpen die Aalbers tijdens zijn interneringstijd maakte.

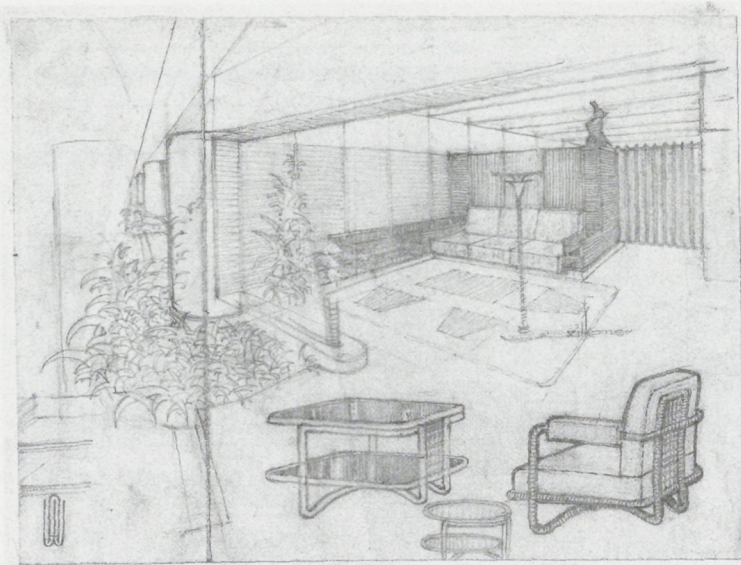
een hoog dak met een driedubbele kap met daartussen ventilatieopeningen.

Bij enkele ontwerpen zijn de interieurs uitgewerkt, soms zelfs voorzien van perspectiefschetsen met door Aalbers ontworpen art deco meubilair. Welke stijlenmerken het exterieur ook draagt, de interieurs tonen grote consistentie. We zien er dezelfde ruimtelijke dynamiek als in zijn uitgevoerde ontwerpen: wederzijdse doordringing van de verschil-

lende ruimten onderling en van binnen- en buitenruimte, lange zichtlijnen en enorme glasoppervlakken met overstekende daken en balkons die de felheid van het licht temperen.

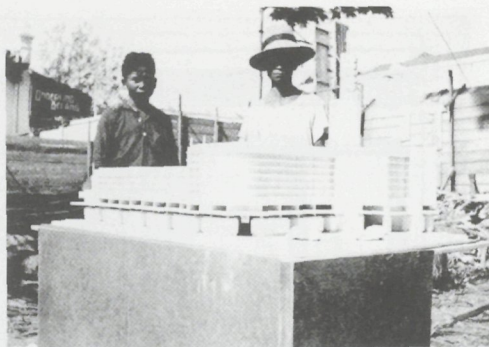
Van Aalbers' ideeën weten we weinig. Hij schreef niet en hield zich, voor zover bekend, afzijdig in de Indische architectuurdiscussie. Uit familie-overlevering kennen we zijn voorkeur voor strakke, heldere vormen. Hij maakte veelvuldig maquettes van zijn ontwerpen om de massawer-

Filmstudio Eastern Vision Ltd Java, detailtekening met aanzicht kantine (1942-1945), een van de ontwerpen die Aalbers tijdens zijn interneringstijd maakte.

king onder controle te hebben; hiervan zijn enkele foto's bewaard gebleven. Zijn ontworpen en gebouwde oeuvre is slechts gedeeltelijk bekend; veel uitgevoerde werken zijn bovendien in de loop der jaren veranderd.

Wellicht is in tekeningen uit de interneringstijd de sleutel tot zijn werk te vinden. Hij komt daaruit tevoorschijn als een ondogmatisch modernist en tegelijkertijd als een estheet, die de architectuurstijlen uit de eerste helft van de twintigste eeuw met grote elegantie kon toepassen. De techniek en

Maquette Denis Bank.

Hotel Tangkoembang Prahoe, detailtekening met perspectief appartement (1942-1945), een van de ontwerpen die Aalbers tijdens zijn interneringstijd maakte.

ruimtelijke opzet van zijn gebouwen zijn zeer vooruitstrevend, maar Aalbers was er niet op uit zijn gebouwen in formele zin tot icoon van die progressiviteit te maken. Van de opdrachtgevers van de Denis Bank en het Savoy Homann Hotel is bekend dat ze een gebouw met een 'moderne uitstraling' wilden. Maar niet alle particuliere opdrachtgevers hadden dezelfde voorkeur en Aalbers kon zich moeiteloos aan hun wensen aanpassen. Enkele villa's aan de jl. Pasar Guning in Bandung uit dezelfde periode tonen Wright's 'prairiestijl'; de tuinkamer is uitgerust met twee enorme haaks op elkaar

staande schuifdeuren, waarmee een hoek van deze kamer naar de tuin toe geheel geopend kan worden. Welke stijl hij ook toepaste; zijn opdrachtgevers konden in alle gevallen op eigentijds comfort rekenen. Zijn inventiviteit op technisch gebied kwam hem daarbij goed van pas, zoals we zien bij het afwateringssysteem in de Denis bank. Uit de recent in de openbaarheid gekomen tekeningen blijkt bovendien dat Aalbers al in 1942-'45 woningontwerpen in systeembouw maakte. Na de oorlog zou hij dat in Nederland, in de woonhuizen in Bosch en Duin en Capelle aan de IJssel, in de praktijk brengen.

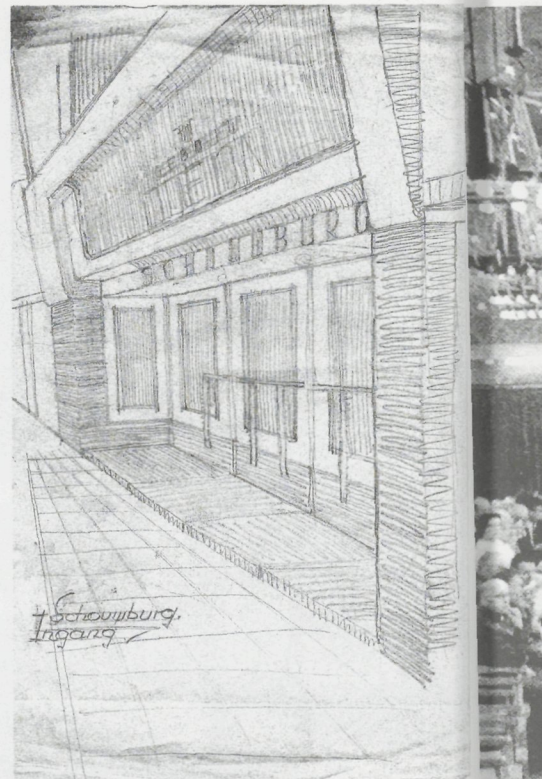
Over Aalbers eigen voorkeur blijven we in het ongewisse. Dat zijn naoorlogse Hollandse ontwerpen een relatief sober modernisme uitstralen kan in een richting wijzen, maar kan evenzeer voortkomen uit het leefklimaat en de economische omstandigheden tijdens de Wederopbouw. Het oeuvre van deze bevoegen ontwerper, wiens carrière zo'n dramatisch verloop kende, verdient dan ook dringend nader onderzoek.

Maquette villa met verdieping voor villawijk 't Poldertje in Oostvoorne, met op de achtergrond Aalbers zelf.

Oeuvrelijst

Theater; bedrijfsgebouw;
woningcomplex Rotterdam 1923-1924

- Naam: Gebouw Odeon
 Type: theater; bedrijfsgebouw;
 woningcomplex
 Ontwerpjaar: 1923-1924
 Uitgevoerd: ja
 Nog bestaand: ja/2000
 Architect/bureau: Aalbers, A.F. / Gebroeders Aal-
 bers, architecten en aannemers
 1923-1924
 Bijdragen: Aalbers, A.F. / Aalbers en De
 Waal architecten (verbouwing
 feestzaal) 1948; Hammel, Piet-
 ro (uitbreiding met sportzaal)
 1978; Hammel, Pietro (uitbrei-
 ding met multifunctionele zaal,
 kinderdagverblijf en renovatie
 woningen) 1985; Hammel, Piet-
 ro (uitbreiding kinderdagver-
 blijf) 1993; nv Maatschappij tot
 het aannemen van bouwwerken
 (uitvoering) 1924
 Opdrachtgever: nv Maatschappij tot het aanne-
 men van bouwwerken; Gemeente
 Rotterdam
 Adres: Gouvernestraat 50 AC-72 AC
 3014 PP-3014 PR Rotterdam
 Archief: NAI/AALB tek. 1-30, ph 1, d1,
 d2
 Literatuur: 23; 25; 26

Perspectieftekening verbouwing zalen-,
 bedrijven- en woningcomplex Odeon,
 Gouvernestraat, Rotterdam (1948).

Manifestatie in de balzaal van Odeon in de jaren vijftig.

Bijzonderheden:

Aalbers ontwierp het Odeongebouw op 26-jarige leeftijd. Een bouwvergunning werd verleend in mei 1924. Het werd gebouwd door de Gebr. Aalbers, in samenwerking met het bedrijf van hun vader, de nv Maatschappij tot het Aannemen van Bouwwerken. Het gebouw werd opgeleverd in december 1924. De begane grond bestond uit een feestzaal met foyer, twee winkels en drie pakhuizen. Binnen de muren van een bestaande beddenfabriek op het achterterrein werd een schouwburgzaal gebouwd, met daarboven een theater, dat ook als balzaal dienst deed. Op de bovenverdiepingen kwamen 72 arbeiderswoningen, rug-aan-rug geplaatste alkoofwoningen, bestaande uit een woonkamer met inpandige slaapruimte, een keuken en WC. Omdat voor het complex geen koper werd gevonden bleef het eigendom van de familie nv. Na de Tweede Wereldoorlog kreeg A.F. Aalbers de leiding over het familiebedrijf en daarmee ook het beheer over het Odeon-complex. Aalbers verhuisde in 1948 met zijn architectenbureau naar de zolder van Odeon, waar ook het kantoor van de nv werd ondergebracht. Om de Odeonzalen weer rendabel te maken ondernam Aalbers een grote

renovatie van de feestzaal (1000 plaatsen). Hij maakte een nieuw ontwerp voor de plattegrond en het interieur. Door een technische vernieuwing, de toepassing van hefdeuren tussen foyer en zaal, konden deze tot één grote ruimte worden samengetrokken. Hij ontwierp ook een nieuw logo en nieuwe folders. Na zijn dood in 1961 heeft Aalbers' schoonzoon, de heer A.T. de Klark, het gebouw nog tien jaar beheerd, tot hij het in 1971 aan de Gemeente Rotterdam kon verkopen. Die wilde er een wijkcentrum van maken. In 1976 werd de theaterzaal, in de verbouwde beddenfabriek, afgebroken. Op die plaats werd een nieuwe sportzaal gebouwd (1e fase). In 1985 werd de feestzaal afgebroken en herbouwd tot een multifunctionele zaal met sportvloer. Ook werd een kinderdagverblijf toegevoegd en werden de woningen en de voorgevel geheel gerenoveerd (2e fase). In 1993 vond weer een verbouwing plaats, waarbij het kinderdagverblijf werd uitgebreid (3e fase). Architect Pietro Hammel uit Rotterdam maakte het ontwerp voor de drie laatste verbouwingen. Het NAI-archief beschikt over blauwdrukken van plattegrondtekeningen en gevels uit 1924 en van de verbouwingstekeningen uit 1948.

Villa Rotterdam 1925 (omstreeks)

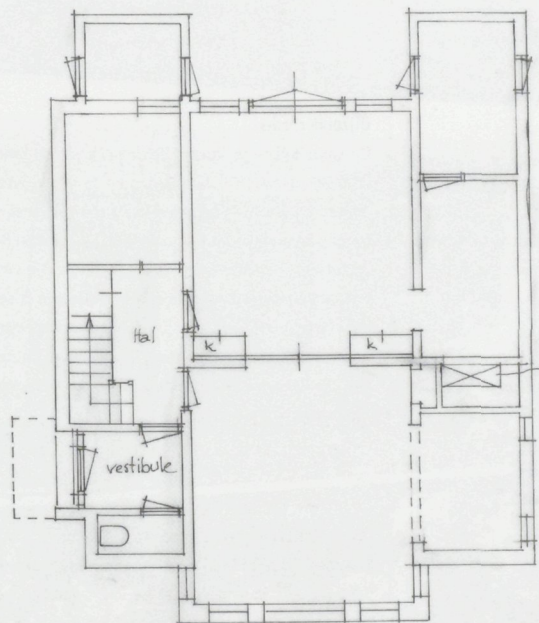
Naam: Villa Dijkendam
 Type: villa
 Ontwerpjaar: 1925 (omstreeks)
 Uitgevoerd: ja
 Nog bestaand: ja/2000
 Architect/bureau: Aalbers, A.F. / Gebroeders Aalbers, architecten en aannemers 1925 (omstreeks)
 Bijdragen: Gebroeders Aalbers, architecten en aannemers (uitvoering) 1925
 Opdrachtgever: J.K. Lieuwen
 Adres: Rotterdamse Rijkweg 64 3043 BM Rotterdam
 Archief: NAI/AALB
 Literatuur: 23; 25

Bijzonderheden:

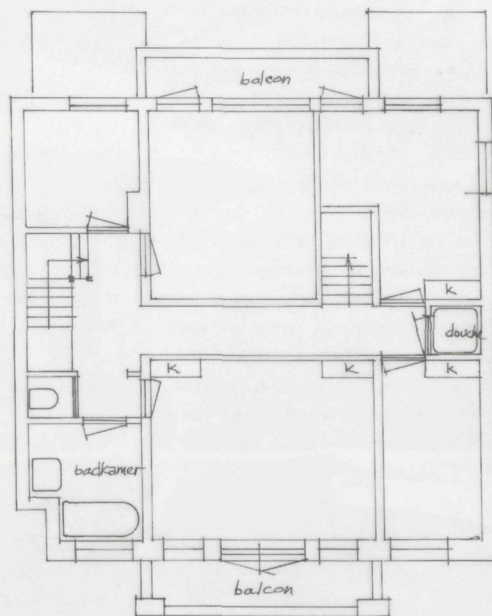
J.K. Lieuwen was gezagvoerder bij de Holland Amerika Lijn (HAL) en de vader van Aalbers' toekomstige vrouw. Bij de HAL eindigden alle scheepsnamen op -dijk of -dam. Lieuwen noemde de villa daarom 'Dijkendam'. De villa is nog helemaal gaaf op een paar interne verbouwingen na en verkeert in goede staat. Ook de naam Dijkendam staat nog op de gevel. Het is een gebouw, op vierkante plattegrond, opgetrokken in rode baksteen en afgedekt met een tentdak. De middenpartij van de voorgevel springt iets naar voren tot in het vlak van de uitgebouwde bloembakken en heeft op de verdieping een overdekt balkon. In het metselwerk zijn in- en uitspringende banden aangebracht. De ramen hebben een liggende roedeverdeling. In de zijgevel zijn nog de originele

glas-in-lood ramen van voorportaal en trappenhuis aanwezig. Het pand is met zorg gedetailleerd, zoals ook de originele kasten en schuifdeuren tussen voor- en achterkamer nog laten zien. De stijl is geïnspireerd door het werk van Frank Lloyd Wright.

Reconstructie plattegrond villa Dijkendam, Rotterdamse Rijkweg, Rotterdam.

begane grond

1e verdieping

Woonhuis Rotterdam 1925 (omstreeks)

Naam: Dubbel woonhuis Rotterdam
 Type: woonhuis
 Ontwerpjaar: 1925 (omstreeks)
 Uitgevoerd: ja
 Nog bestaand: ja/2000
 Architect/bureau: Aalbers, A.F. / Gebroeders Aalbers, architecten en aannemers 1925 (omstreeks)
 Adres: Rotterdamse Rijkweg 88-90
 3042 AR Rotterdam
 Archief: Nai/AALB
 Literatuur: 23; 25

Bijzonderheden:

Aan dit pand is veel verknoeid. Zo is in beide woningen de oorspronkelijke raamindeling veranderd en er is bij nr. 88 een twee verdiepingen hoge aanbouw naast de voordeur gemaakt, die sterk afwijkt van Aalbers' ontwerp. Verschillende dakkapellen zijn toegevoegd. Ook de stedenbouwkundige situatie is veranderd in het nadeel van het pand. Een nieuw aangelegde weg heeft een stuk van de voortuinen afgesneden.

Bioscoop Sukabumi 1928

Naam: Bioscoop Capitol
 Type: bioscoop
 Ontwerpjaar: 1928
 Uitgevoerd: ja
 Nog bestaand: onbekend
 Architect/bureau: Aalbers, A.F. / J. Bennink & Co. 1928
 Bijdragen: J. Bennink & Co. (uitvoering) 1928
 Adres: Groote Postweg Sukabumi Indonesië
 Literatuur: 12

Bijzonderheden:

Dit is het eerste en enig bekende pand, dat Aalbers bouwde in dienst van architect/aannemer J. Bennink te Sukabumi, voor wie hij in 1928, na aankomst in Nederlands-Indië, ging werken.

Villa Bandung 1931

Naam: Villa Bandung
 Type: villa
 Ontwerpjaar: 1931
 Uitgevoerd: ja
 Nog bestaand: ja/1993
 Architect/bureau: Aalbers, A.F. 1931
 Adres: Jl. Tamansari 1 Bandung Indonesië
 Literatuur: 16; 25

Bijzonderheden:

Dit woonhuis is gesitueerd op de hoek van de vroegere Ghijsselsweg (Jl. Tamansari) en de Van Hoytemaweg (Jl. Sumur); het pand heeft één laag met een groot pannendak met fors overstek. De plint en de gemetselde bloembakken langs het terras zijn van zwarte kalisteen. Boven de ramen en deuren is een betonnen luifel. Tussen de luifel en het dakoverstek bevinden zich ventilatiegaten. De gevel aan het terras wordt aan weerszijden beëindigd door een ronde uitbouw.

Villa Jl. Tamansari, Bandung (1931)

Woonhuis Lembang 1931-1942

Naam: Woonhuizen Lembang
 Type: woonhuis
 Ontwerpjaar: 1931-1942
 Uitgevoerd: ja
 Nog bestaand: onbekend
 Architect/bureau: Aalbers, A.F. / Aalbers en De
 Waal architecten 1931-1942
 Adres: Lembang Indonesië
 Literatuur: 1; 16; 23; 25

Bijzonderheden:

De woonhuizen zijn slechts bekend uit mondelinge informatie van mevr. E. de Klark-Aalbers en mevr. drs. W. de Jong-Aalbers.

Villa Bandung 1933

Naam: Drie villa's Bandung
 Type: villa
 Ontwerpjaar: 1933
 Uitgevoerd: ja
 Nog bestaand: nee
 Architect/bureau: Aalbers, A.F. / Aalbers en De
 Waal architecten 1933
 Adres: Jl. Suryakencana 5-7-9 Ban-
 dung Indonesië
 Literatuur: 16; 23

Bijzonderheden:

Deze villa's, aan de vroegere Borromeuslaan, zijn gesloopt ten behoeve van de uitbreiding van het Borromeus Ziekenhuis

Villa Bandung 1934

Naam: Villa Bandung
 Type: villa
 Ontwerpjaar: 1934
 Uitgevoerd: ja
 Nog bestaand: ja/1993
 Architect/bureau: Aalbers, A.F. / Aalbers en De
 Waal architecten 1934
 Adres: Jl. Ciliwung 32 Bandung Indone-
 sië
 Literatuur: 16; 25

Bijzonderheden:

De villa heeft twee verdiepingen. Een licht hellend schilddak met grote overstekken beschermt de grote ramen op de verdieping tegen de zon. Een rondlopende luifel, met pannen gedekt, ter hoogte van de verdiepingvloer beschermt de grote ramen op de begane grond. Tussen luifel en bovendorpel zijn ventilatiesleuven aangebracht. De plint is van zwarte kalistenen. Daarboven zijn de muren wit gepleisterd.

Villa Jl. Ciliwung, Bandung (1934)

Villa Bandung 1934

Naam: Villa Bandung
 Type: villa
 Ontwerpjaar: 1934
 Uitgevoerd: ja
 Nog bestaand: ja/1993
 Architect/bureau: Aalbers, A.F. / Aalbers en De
 Waal architecten 1934
 Bijdragen: nv bouwmaatschappij Nio Tek
 An (uitvoering) 1934
 Adres: jl. Cisangkuy 40 Bandung Indo-
 nesie
 Archief: Nai/AALB tek. 77, ph 144-ph
 147
 Literatuur: 1; 16; 23; 25

Bijzonderheden:

Het ontwerp van deze villa, aan de vroegere De Keyserlaan Noord, is gesigineerd door Nio Tek An. Niet duidelijk is of hij ook de architect is, of alleen de aannemer. Tot nu toe werd het ontwerp aan Aalbers toegeschreven. De villa is na 1980 sterk gewijzigd.

Villa Bandung 1935

Naam: Villa Bandung
 Type: villa
 Ontwerpjaar: 1935
 Uitgevoerd: ja
 Nog bestaand: onbekend
 Architect/bureau: Aalbers, A.F. / Aalbers en De
 Waal architecten 1935
 Adres: jl. Juanda 34 Bandung Indone-
 sie
 Literatuur: 16; 25

Bijzonderheden:

De jl. Juanda heette voorheen Dagoweg.

Bankgebouw Bandung 1935

Naam: Denis Bank
 Type: bankgebouw
 Ontwerpjaar: 1935
 Uitgevoerd: ja
 Nog bestaand: ja/2000
 Architect/bureau: Aalbers, A.F. / Aalbers en De
 Waal architecten 1935
 Bijdragen: Zeeman, J. (toezicht staalcon-
 structie) 1936
 Opdrachtgever: W.H. Hoogland
 Adres: jl. Braga (hoek jl. Naripan)
 Bandung Indonesie
 Archief: Nai/AALB tek.31-46, ph 2-ph
 33, d3
 Literatuur: 1; 3; 5; 8; 10; 11; 14; 16; 17;
 18; 20; 22; 23; 24; 25; 27; 28

Denis Bank, Jl. Braga, Bandung (1935).

Kantoorruimte Denis Bank.

Bijzonderheden:

Het kantoorgebouw voor 'De Eerste Nederlandsch-Indische Spaarkas' werd opgeleverd in 1936. De gevel heeft strak gebogen horizontale gevellijnen met als verticaal element de lifftoren, die geplaatst is als een scharnierpunt in de deels terugwijkende gevelwand. De constructie bestaat uit een staalskelet en betonvloeren. Het heeft een betonfundering op Strauszpalen. Op de begane grond waren 6 winkels ontworpen (tegenwoordig is deze ruimte bij de bank in gebruik als kantoorruimte). Een monumentale trap met glas-in-lood-ramen leidt naar het publieksgedeelte van de bank op de eerste verdieping. De tweede verdieping heeft kantoren aan de Bragazijde en een groot dakterras aan de Naripanzijde. Aan de achterzijde bevindt zich een ronde diensttrap, die een typisch voorbeeld is van 'Nieuwe Bouwen' architectuur. Tegenwoordig heet de bank Bank Jabar (bank pembangunan daerah jawa barat). De heer J. Zeeman werkte in 1936 als tekenaar/opzichter voor het architectenbureau aan deze bank. Van zijn hand zijn een aantal foto's, gemaakt tijdens de uitvoering. In een interview met Marlise Tellander vertelde hij dat Aalbers grote interesse had voor de brise-soleil in de ontwerpen van Le Corbusier. Dit komt tot uiting in de karakteristieke brede betonranden, die hij in de gevel toepaste met de geheel naar binnen geplaatst kleppende ramen. Hierdoor ontstaat gefilterd licht en door schaduw enigszins gekoelde ventilatielucht.

Villa Bandung 1935

Naam: Villa Bandung
 Type: villa
 Ontwerpjaar: 1935
 Uitgevoerd: ja
 Nog bestaand: ja/1993
 Architect/bureau: Aalbers, A.F. / Aalbers en De Waal architecten 1935
 Adres: Jl. Tamansari 74 Bandung Indonesië
 Literatuur: 16; 25

Bijzonderheden:

Het gaat om een gepleisterde woning met twee lagen. Vroeger was het adres Ghyselsweg. Het rode pannendak met grote overstekken herhaalt zich boven de ramen van de begane grond als luifel en zet zich voort langs de bijgebouwen. Boven alle ramen bevinden zich ventilatiesleuven.

Villa Bandung 1936

Naam: Drie villa's Bandung
 Type: villa
 Ontwerpjaar: 1936
 Uitgevoerd: ja
 Nog bestaand: ja/1997
 Architect/bureau: Aalbers, A.F. / Aalbers en De Waal architecten 1936
 Bijdragen: Algemeen Aannemingsbedrijf J. van der Welle (uitvoering) 1937
 Opdrachtgever: W.H. Hoogland; dhr. Sie; dhr. Proper
 Adres: Jl. Juanda 111-113-115 Bandung Indonesië
 Archief: Nai/AALB tek. 47-50, ph 34-ph 57, d4
 Literatuur: 1; 5; 11; 14; 16; 20; 22; 23; 24; 25; 28

Bijzonderheden:

Deze drie identieke markante villa's hebben als bijnaam 'de locomotieven'. De uitwaaiende balkons geven ze een markante expressie. De constructie is een betonskelet met betonvloeren, in het werk gestort. De betonnen funderingsbalken staan op zogenaamde strauszpalen. De Jl. Juanda heette oorspronkelijk Dagoweg.

Villa Jl. Juanda, Bandung (1936). Van dit ontwerp werden drie villa's naast elkaar uitgevoerd. Ze stonden bekend als de drie 'locomotieven'.

Balkon en dakterras villa Jl. Juanda, Bandung.

Hotel Bandung 1936

Naam: Savoy Homann Hotel
Type: hotel
Ontwerpjaar: 1936
Uitgevoerd: ja
Nog bestaand: ja/2000
Architect/bureau: Aalbers, A.F. / Aalbers en De Waal architecten 1936
Bijdragen: Bel,Piso en Kok, architecten- en ingenieursbureau (uitvoering) 1937-1939
Opdrachtgever: Frans van Es jr.
Adres: jl. Asia Afrika 112 Bandung Indonesië
Archief: NAI/AALB tek.51-56, ph 58-ph 82
Literatuur: 1; 5; 8; 10; 11; 13; 14; 16; 17; 20; 22; 23; 24; 25; 27; 28

Bijzonderheden:

Het Savoy Homann Hotel werd gebouwd op het terrein van oude Grand Hotel Homann, dat grotendeels werd gesloopt. Op het achterterrein is één gebouw van het oude hotel, dat omstreeks 1880 door architect G. Westerlo werd gebouwd, bewaard gebleven. Het nieuwe hotel is een monumentaal gebouw in de stijl van het modernisme met prachtige art-deco interieurs. Het vier verdiepingen hoge hoofdgebouw ligt aan de jl.Asia Afrika (vroeger Groote Postweg). Een van de financiers was Denis-directeur W.H.Hoogland. Het architecten en ingenieursbureau Bel,Piso en Kok heeft het werk uitgevoerd van februari 1937 tot april 1939, toen de feestelijke opening van het hotel plaatshad. In 1989 heeft een modernisering plaatsgehad, die belangrijk was voor het voortbestaan van het

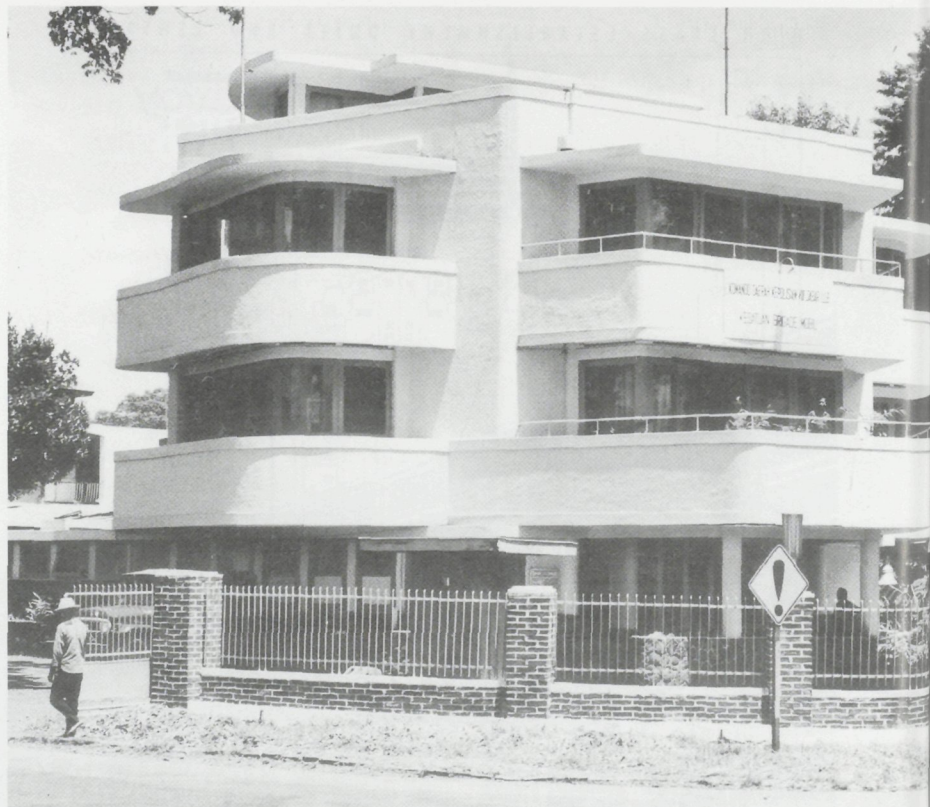
hotel. De hotelkamers aan de voorzijde zijn vergroot en van airconditioning en luxe badkamers voorzien. De middenvleugel met lobby, eetzaal en keukens is totaal vernieuwd en met twee verdiepingen verhoogd. Van de oorspronkelijke lobby en eetzaal is niets meer over. Wel heeft men liefde en begrip voor de architectuur getoond. Waardevolle elementen uit het interieur zijn elders hergebruikt en art-deco lampen zijn bijgemaakt. Dat de huidige eigenaar Pak Ruhiyat zich bewust is van de historische waarde van dit gebouw, blijkt uit het feit dat hij ter gelegenheid van de opening, na de grote renovatie in 1989, een boekje heeft uitgegeven over de geschiedenis van het hotel. Het hotel is tegenwoordig onderdeel van de Panghegar Group en heet nu Savoy Homann, Panghegar Heritage Hotel.

Savoy Homann Hotel, Jl. Asia Afrika, Bandung (1936).

cel met WC of badkamer en een goederenliftje. Het dakterras had een overdekt deel aan de achterzijde ter plaatse van de ronde uitbouw en was open aan de voorzijde, vanwaar men de hele Dagoweg naar beneden kon afzien. De voor- en zijgevels hebben op de verdiepingen royale uitkragende terrassen met de zo karakteristiek gekleurde betonbanden, die Aalbers ook in het Savoy Homann Hotel toepaste. In deze villa, die in de volksmond Tiga Warna (de Driekleur) is gaan heten, heeft Aalbers zelf gewoond tot aan de Japanse bezetting. Na de bezetting hebben de families Aalbers en Alberts (van de schrijver A. Alberts) in dit huis gewoond tot aan hun repatriëring in 1946. Later is de villa in gebruik geweest door Indonesische militairen. In circa 1982 is het gehele dakterras overdekt, wat vooral de voorgevel geweld aan doet.

Villa Tiga Warna (De Driekleur), Jl. Sultan Agung (1938).

Villa Bandung 1938

Naam: Villa Bandung
Type: villa
Ontwerpjaar: 1938
Uitgevoerd: ja
Nog bestaand: ja/1993
Architect/bureau: Aalbers, A.F. / Aalbers en De
Waal architecten 1938
Adres: jl. Sangkuriang 15 Bandung
Indonesië
Literatuur: 16; 25

Bijzonderheden:

Het adres luidde voeger Lammingaweg.

Landhuis Bandung 1938

Naam: Landhuis voor de Gouverneur-
Generaal Bandung
Type: landhuis
Ontwerpjaar: 1938
Uitgevoerd: nee
Architect/bureau: Aalbers, A.F. / Aalbers en De
Waal architecten 1938
Opdrachtgever: Gemeente Bandung
Adres: Jubileumpark (Cikapundungval-
lei) Bandung Indonesië
Archief: Nai/AALB d5
Literatuur: 1; 6; 11; 16; 23; 25

Bijzonderheden:

Tekeningen van dit ontwerp staan in de 'Nota inzake de overbrenging van den zetel van de regeering en de centralisiering van landsdiensten te Bandoeng'. De schetsen tonen een riante villa in de stijl van Frank Lloyd Wright met art-deco interieurs, gelegen in een parkachtig landschap met zwembad en tennisbanen. Ook staan er in de nota tekeningen voor de woningen van een secretaris, adjudanten en personeel.

Woonhuis Bandung 1939

Naam: Veertien woonhuizen Bandung
Type: woonhuis
Ontwerpjaar: 1939
Uitgevoerd: ja
Nog bestaand: ja/1995
Architect/bureau: Aalbers, A.F. / Aalbers en De
Waal architecten 1939
Opdrachtgever: W.H. Hoogland
Adres: jl. Haji Hasan Bandung Indone-
sië
Literatuur: 1; 16; 23; 25

Bijzonderheden:

Deze veertien eenvoudige woningen zouden door de Denis Bank gefinancierd zijn. De kleine pretentieloze huizen krijgen een zekere allure doordat Aalbers het dak van de garage aan het dak van het huis verbindt, met evenwijdige noklijn en dwars daarop het dak nog eens gedeeltelijk naar voren laat uitspringen. Het adres luidde vroeger Vermeerlaan.

Naam: Vijf woonhuizen Bandung

Type: woonhuis

Ontwerpjaar: 1939

Uitgevoerd: ja

Nog bestaand: ja/1993

Architect/bureau: Aalbers, A.F. / Aalbers en De
Waal architecten 1939

Adres: Jl. Prabudimuntur 14,16,18,20
en 22 Bandung Indonesië

Literatuur: 16; 25

Bijzonderheden:

Het vroegere adres luidde Ruysdaelweg. Deze woonhuizen, met een verdieping vormden een wijkje met de eveneens door Aalbers ontworpen woonhuizen aan de Irene Boulevard. De afgebeelde huizen hebben opvallende daken in Javaanse stijl en zijn gedekt met sirappen (houten leien).

Villa Sadangsari, Jl. Juanda, een bestaande villa die in 1939 door Aalbers verbouwd werd.

Villa Bandung 1939

Naam: Villa Sadangsari
Type: villa
Ontwerpjaar: 1939
Uitgevoerd: ja
Nog bestaand: ja/1994
Bijdragen: Aalbers, A.F. / Aalbers en De
Waal architecten (verbouwing
en modernisering) 1939
Opdrachtgever: W.H. Hoogland
Adres: Jl. Juanda 37 Bandung Indonesië
Archief: NAI/AALB tek. 57-59, ph 89-ph
91
Literatuur: 1; 16; 23; 25

Bijzonderheden:

Dit oorspronkelijk Javaanse huis met kap uit 1925, aan de vroegere Dagoweg, werd door Aalbers verbouwd tot een moderne villa en kreeg een verdieping met plat dak. Het was het eigen woonhuis van de heer Hoogland, die er ook kantoor hield voor zijn bouwbedrijf 'Sadangsari'.

Villa Bandung 1939

Naam: Twee villa's Bandung
Type: villa
Ontwerpjaar: 1939
Uitgevoerd: ja
Nog bestaand: ja/1993
Architect/bureau: Aalbers, A.F. / Aalbers en De
Waal architecten 1939
Adres: Jl. Dipati Ukur 5 en 7 Bandung
Indonesië
Literatuur: 16; 25

Bijzonderheden:

Twee kapitale villa's met verdieping zijn afgedekt met een tentdak met grote overstekken belegd met sirappen (houten 'leien'). Het vroegere adres luidde Beatrix Boulevard. Een rondlopende luifel ter hoogte van de verdiepingvloer zorgt voor de nodige zonwering voor de ramen op de begane grond. Tussen luifel en bovendorpel bevinden zich ventilatiesleuven. Beide villa's hebben een typisch rond terras op de verdieping.

Sociëteit Bandung 1940

Naam: Sociëteit Concordia
Type: sociëteit
Ontwerpjaar: 1940
Uitgevoerd: ja
Nog bestaand: ja/1993
Architect/bureau: 1895
Bijdragen: Wolff Schoemaker, C.P (verbouwing) 1921; Aalbers, A.F. / Aalbers en De Waal architecten (verbouwing en uitbreiding) 1940
Opdrachtgever: Sociëteit Concordia
Adres: Jl. Asia Afrika hoek Jl. Braga Bandung Indonesië
Archief: NAI/AALB ph 92-ph 96
Literatuur: 1; 5; 11; 16; 23; 25; 28

De uit 1895 daterende Sociëteit Concordia, die in 1940 door Aalbers werd verbouwd.

Bijzonderheden:

Sociëteit Concordia werd in 1895 opgericht. In 1921 werd het gebouw door architect Wolff Schoemaker, verbouwd (zie Buitenweg, p. 46-50). In 1940 werd het gebouw door architect Aalbers opnieuw verbouwd en uitgebreid. Deze verbouwing betrof vooral het ronde deel op de hoek van de toenmalige Bragaweg en Groote Postweg, die werd gefinancierd door Denis-directeur W.H. Hoogland. In 1954 werd in dit gebouw de grote 'Asia Afrika-conferentie van niet gebonden landen' gehouden. De gasten waren ondergebracht in het tegenover liggende Savoy Homann Hotel. Sinds die conferentie is de Groote Postweg omgedoopt in jl. Asia Afrika en heet Sociëteit Concordia Gedung Merdeka. In het gebouw is een permanente tentoonstelling over deze conferentie ondergebracht en tevens is er een bibliotheek in gehuisvest.

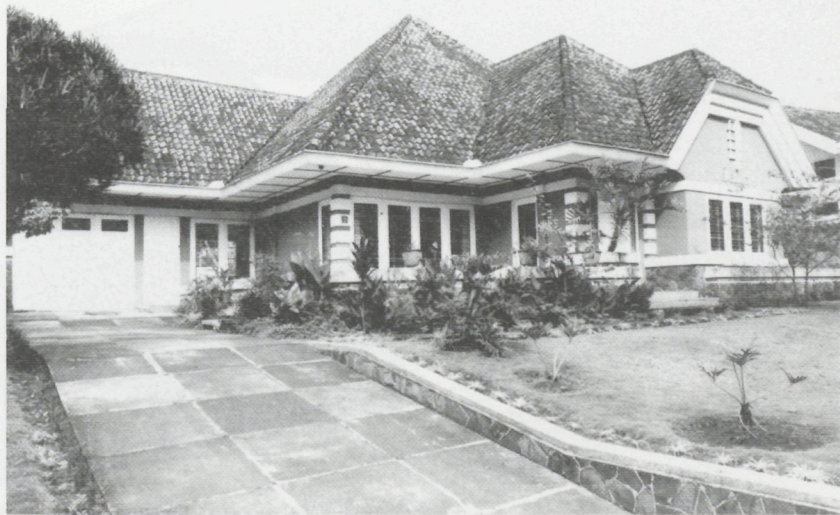
Villa Bandung 1940

Naam: Villa Tertia
Type: villa
Ontwerpjaar: 1940
Uitgevoerd: ja
Nog bestaand: ja/1993
Architect/bureau: Aalbers, A.F. / Aalbers en De Waal architecten 1940
Bijdragen: Lim A Goh (uitvoering) 1940
Opdrachtgever: fam. Van Domseler
Adres: Jl. Kyai Luhur 3 Bandung Indonesië
Literatuur: 11; 16; 23; 25

Bijzonderheden:

Deze villa, aan de toenmalige Van Ostadelaan, was, volgens mondelinge mededeling van dhr. Van Domseler, oud-consul van Nederland in Bandung, bestemd voor diens moeder.

Villa Tertia, Jl. Kyai Luhur, Bandung (1940).

Woonhuis Bandung 1940

Naam: Woonhuis Bandung
 Type: woonhuis
 Ontwerpjaar: 1940
 Uitgevoerd: ja
 Nog bestaand: onbekend
 Architect/bureau: Aalbers, A.F. / Aalbers en De
 Waal architecten 1940
 Adres: jl. Tamansari 86 Bandung Indo-
 nesie
 Literatuur: 16; 25

Bijzonderheden:

Het adres luidde oorspronkelijk Ghyselsweg.

Villa Bandung 1940

Naam: Twaalf villa's Bandung
 Type: villa
 Ontwerpjaar: 1940
 Uitgevoerd: ja
 Nog bestaand: ja/1995
 Architect/bureau: Aalbers, A.F. / Aalbers en De
 Waal architecten 1940
 Opdrachtgever: W.H. Hoogland
 Adres: jl. Pagar Gunung 7-18 Bandung
 Indonesie
 Archief: NAI/AALB tek.60, ph 97-ph
 107
 Literatuur: 1; 5; 11; 16; 19; 23; 25

Bijzonderheden:

Deze huizen met verdieping aan de vroegere Jan
 Steenstraat hebben een vierkante plattegrond. Ze
 zijn afgedekt met een tentdak met een fors overstek.
 De opstanden van de brede rechthoekige balkons
 worden beëindigd met een hekje van metalen buis.
 De terugliggende gevel heeft brede louvereschuifdeu-
 ren en -ramen. Het metselwerk is wit gepleisterd,
 behalve de gesloten gevelhoek naast de ingang, die
 over beide verdiepingen is gemetseld met zwarte
 kalisteen. De woningen zijn gebouwd in de prairie-
 stijl van Frank Lloyd Wright. De Denis Bank finan-
 cierde het project, dat bedoeld was voor de verkoop.

Villa Jl. Pagar Gunung, Bandung (1940). Van dit ontwerp werden twaalf villa's uitgevoerd.

Villa Bandung 1940

Naam: Villa's Bandung
Type: villa
Ontwerpjaar: 1940
Uitgevoerd: ja
Nog bestaand: onbekend
Architect/bureau: Aalbers, A.F. / Aalbers en De
Waal architecten 1940
Adres: Jl. Surapati Bandung Indonesië
Archief: NAI/AALB tek.61-63, ph 108-
ph 113

Bijzonderheden:

De heer Zeeman, praktikant bij Aalbers en de Waal van april 1940 tot juni 1940, heeft toezicht gehouden tijdens de bouw van deze villa's. Het adres luidde *de voeger Irene Boulevard*. Samen met de villa's aan de vroegere Ruysdaelweg vormen ze een wijkje. De huizen zijn ontworpen met opvallende daken in Javaanse stijl, gedekt met sirappen (houten leien).

Villa Jl. Surapati, Bandung (1940).

Woonhuis Bandung 1940

Naam: Veertien woonhuizen Bandung
 Type: woonhuis
 Ontwerpjaar: 1940
 Uitgevoerd: ja
 Nog bestaand: onbekend
 Architect/bureau: Aalbers, A.F. / Aalbers en De
 Waal architecten 1940
 Adres: jl. Wahid Hasyim, jl. H.Hasan
 Bandung Indonesië
 Literatuur: 16; 25

Bungalow Bandung 1940 (omstreeks)

Naam: Bungalow Bandung
 Type: bungalow
 Ontwerpjaar: 1940 (omstreeks)
 Uitgevoerd: ja
 Nog bestaand: ja/1994
 Architect/bureau: Aalbers, A.F. / Aalbers en
 De Waal architecten 1940
 (omstreeks)
 Adres: jl. Pagar Gunung 1 Bandung
 Indonesië
 Archief: Nai/AALB ph 148-ph 151
 Literatuur: 23

Bijzonderheden:

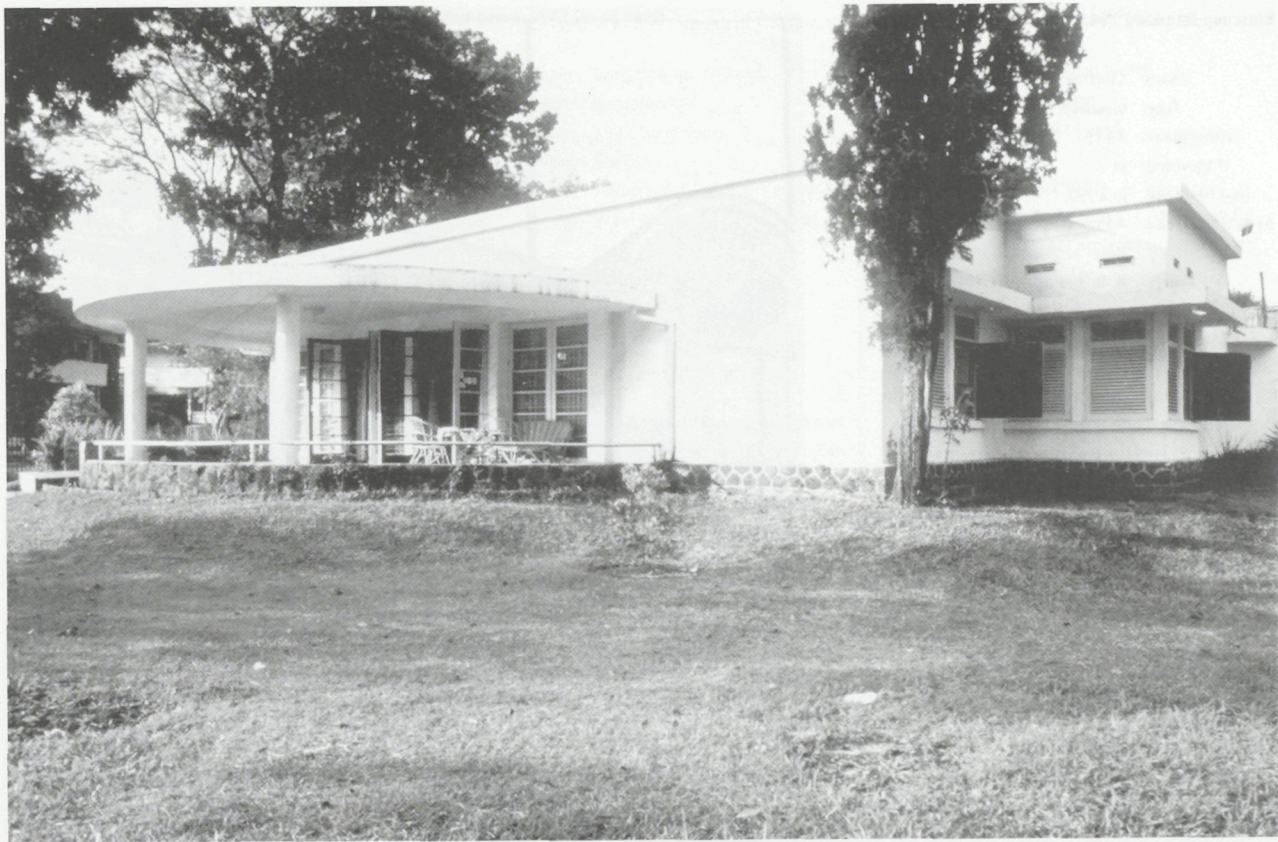
Deze bungalow aan de vroegere Jan Steenstraat wordt aan Aalbers toegeschreven op grond van een mondelinge mededeling van de heer van Dompeler, oud-consul van Nederland in Bandung. Het heeft één bouwlaag met een plat dak en is wit gepleisterd. Opvallend is de reusachtige overdekte ronde veranda.

Hotel Lembang 1941

Naam: Grand Hotel Lembang
 Type: hotel
 Ontwerpjaar: 1941
 Uitgevoerd: ja
 Nog bestaand: ja/1995
 Bijdragen: Aalbers, A.F. / Aalbers en De
 Waal architecten (uitbreiding
 met nieuwe lobby en dansgele-
 genheid) 1941
 Opdrachtgever: Frans van Es jr.
 Adres: jl. Cihampelas Lembang Indone-
 sië
 Archief: Nai/AALB ph 114
 Literatuur: 7; 16; 25

Bijzonderheden:

Oorspronkelijk luidde het adres Lembangweg. Late-
 re grootschalige uitbreidingen hebben het hotel
 sterk veranderd.

Bungalow, Jl. Pagar Gunung, Bandung (omstreeks 1940).

Naam: Cinema Braga Theater

Type: bioscoop

Ontwerpjaar: 1941

Uitgevoerd: ja

Nog bestaand: ja/1993

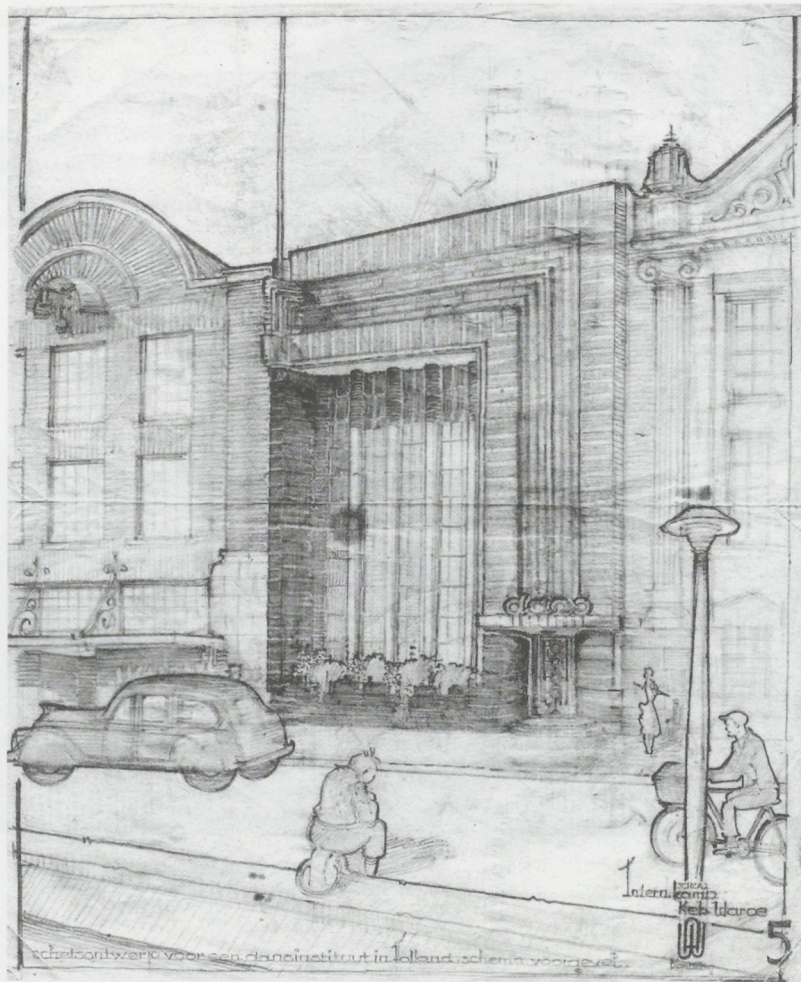
Architect/bureau: Aalbers, A.F. / Aalbers en De
Waal architecten 1941

Adres: jl. Braga-jl. Suniaraja Bandung
Indonesië

Literatuur: 2; 16; 25

Bijzonderheden:

De bioscoopzaal heeft ruimte voor 800 bezoekers.
Deze ligt 3 meter boven maaiveld en is bereikbaar
langs hellingbanen. Op de begane grond zijn een
lobby en een bar. Tegenwoordig is de naam Bioskop
President.

Dansinstituut 1942

Naam: Schetsontwerp voor een dans-
instituut in Holland
Type: dansinstituut
Ontwerpjaar: 1942
Uitgevoerd: nee
Architect/bureau: Aalbers, A.F. 1942
Archief: Privébezit mevr. De Jong-Aal-
bers

Bijzonderheden:

Een perspectieftekening in potlood, gemaakt in het
interneringskamp Kebon Waroe. 'Schetsontwerp
voor een dansinstituut in Holland. Schema voorge-
vel' staat eronder. In het ontwerp van de voorgevel,
die van een rijke art deco detaillering is voorzien,
zien we invloeden van het Europese expressionisme
uit de jaren twintig. De tekening is gedateerd 13
oktober 1942.

(linker pagina)

*Perspectieftekening voorgevel dansinstituut in
Holland (1942), een van de ontwerpen die
Aalbers tijdens zijn interneringstijd maakte.*

Bungalow 1942 (in of voor)

Naam: Bungalow dr. Wilkens
Type: bungalow
Ontwerpjaar: 1942 (in of voor)
Uitgevoerd: nee
Architect/bureau: Aalbers, A.F. / Aalbers en De
Waal architecten 1942 (in of
voor)
Opdrachtgever: dr. Wilkens
Adres: Indonesië
Archief: NAI/AALB

Bijzonderheden:

In het archief bevinden zich twee blauwdrukken met
de opdruk 'Bungalow voor de heer dr. Wilkens'. Een
adres of datum is niet vermeld, wel het tekening-
nummer 704. Met rood potlood staat op de teke-
ning 'vervallen'. De tekening geeft een woonhuis te
zien met één bouwlaag en een licht hellend dak,
gedekt met van ijzerhouten sirappen. Een voor Aal-
bers typerende ronde ruimte ontbreekt ook in dit
ontwerp niet.

Bioscoop Semarang 1942 (voor)

Naam: Bioscoop Murni
Type: bioscoop
Ontwerpjaar: 1942 (voor)
Uitgevoerd: ja
Nog bestaand: ja/1991
Architect/bureau: Aalbers, A.F. / Aalbers en De
Waal architecten 1942 (voor)
Opdrachtgever: Dhr. The
Adres: Jl. Gajah Mada Semarang Indo-
nesië
Literatuur: 1; 16; 23; 25

Villa Jl. Diponegoro, Bandung (voor 1942).

Woonhuis Bandung 1942 (voor)

Naam: Woonhuis Bandung
Type: woonhuis
Ontwerpjaar: 1942 (voor)
Uitgevoerd: ja
Architect/bureau: Aalbers, A.F. / Aalbers en De
Waal architecten 1942 (voor)
Adres: jl. Diponegoro 24 Bandung
Indonesië
Literatuur: 16; 25

Bijzonderheden:

Het adres luidde vroeger Rembrandtlaan.

Woonhuis Bandung 1942 (voor)

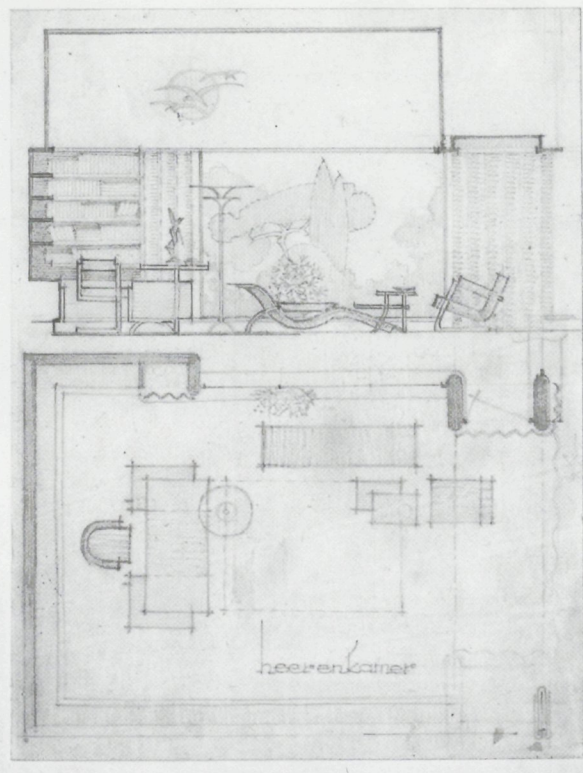
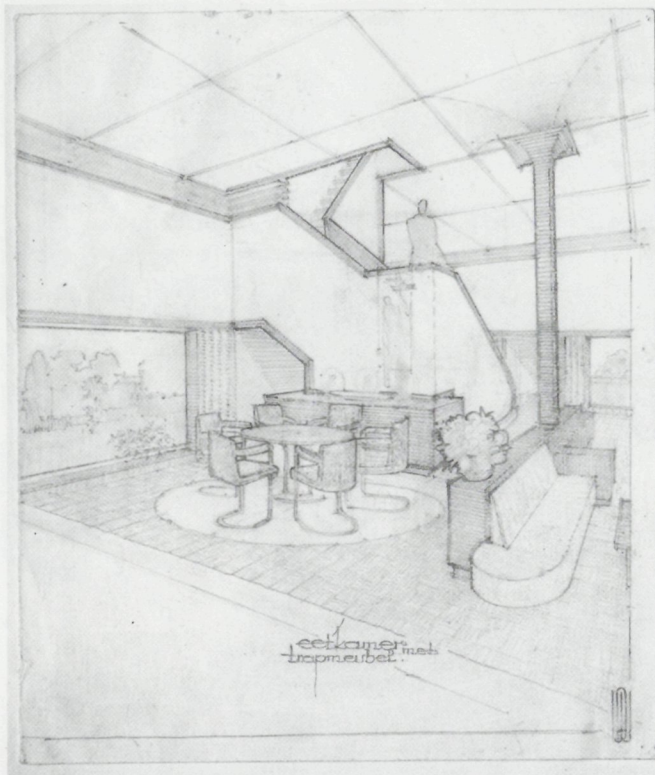
Naam: Woonhuis Bandung
Type: woonhuis
Ontwerpjaar: 1942 (voor)
Architect/bureau: Aalbers, A.F. / Aalbers en De
Waal architecten 1942 (voor)
Adres: jl. Cilaki 61 Bandung Indonesië
Literatuur: 16; 25

Bedrijfsgebouw Palembang 1942 (voor)

Naam: Complex Bataafsche Petroleum
Maatschappij
Type: bedrijfsgebouw
Ontwerpjaar: 1942 (voor)
Uitgevoerd: onbekend
Architect/bureau: Aalbers, A.F. / Aalbers en De
Waal architecten 1942 (voor)
Adres: Palembang Indonesië
Literatuur: 1; 16; 23; 25

Bijzonderheden:

Dit werk is slechts bekend uit mondelinge informatie mevr. E. de Klark-Aalbers en mevr. drs. W. de Jong-Aalbers.

Perspectieftekening, aanzicht en plattegrond montagewoningbouw met verdieping voor Indonesië (1942-1945), een van de ontwerpen die Aalbers tijdens zijn interneringstijd maakte.

Woonhuis 1942-1945

Naam: Montage woningbouw met verdieping voor Indonesië
 Type: woonhuis
 Ontwerpjaar: 1942-1945
 Uitgevoerd: nee
 Architect/bureau: Aalbers, A.F. 1942-1945
 Archief: Privébezit mevr. De Jong-Aalbers

Bijzonderheden:

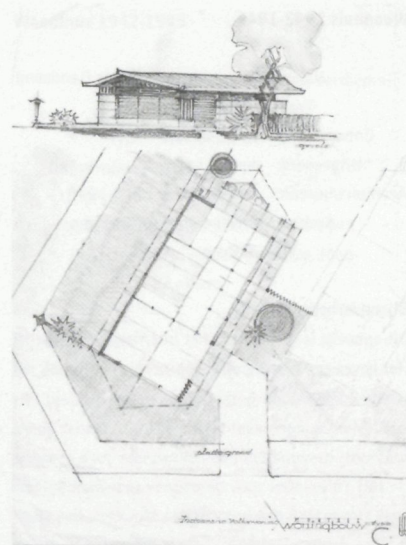
De drie potloodtekeningen, waaruit dit ontwerp bestaat, zijn gemaakt in het interneringskamp. Er is een tekening met begane grond en verdieping op schaal 1:100, met getekend vignet Aalbers en De Waal. De woning heeft een vierkante plattegrond van 7x7 m, met één kolom in het midden en daaromheen vier vierkanten van 3,5 x 3,5 m. De entree ligt in de diagonaal. Een gebogen trap leidt naar de verdieping met drie slaapkamers, een douche en WC. Een perspectieftekening toont de trap met eethoek en vaste zitbank met de middenkolom als een soort padoestoolconstructie. Verder is er een tekening van een herenkamer met plattegrond en een interieurprostand.

Woonhuis 1942-1945

Naam: Indonesische volkswoning montage woningbouw type C
 Type: woonhuis
 Ontwerpjaar: 1942-1945
 Uitgevoerd: nee
 Architect/bureau: Aalbers, A.F. 1942-1945
 Archief: Privébezit mevr. De Jong-Aalbers

Bijzonderheden:

Het ontwerp is gemaakt in het interneringskamp. Het omvat een plattegrond en perspectief van de gevel. Het is een schetsontwerp voor een eenvoudige volkswoning, gedacht in montagebouw. De rechthoekige plattegrond wordt afgedekt met een licht hellend zadeldak. Door het grote overstek bij de kopgevels ontstaat een overdekte buitenruimte.

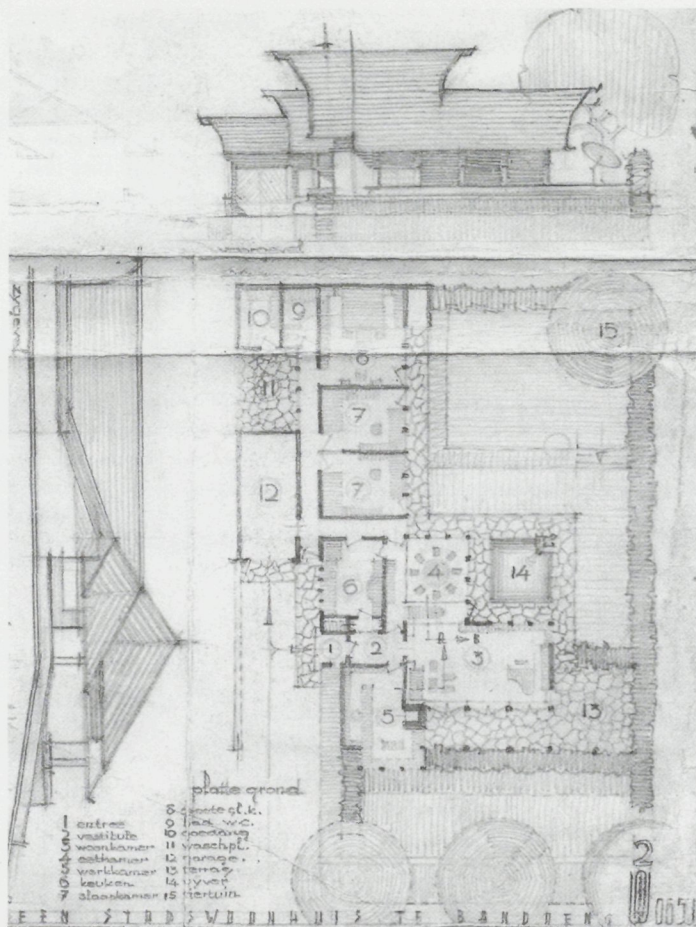

Perspectieftekening en plattegrond Indonesische volkswoning montage woningbouw type C (1942-1945), een van de ontwerpen die Aalbers tijdens zijn interneringstijd maakte.

Naam: Een stadswoonhuis te Bandoeng
 Type: woonhuis
 Ontwerpjaar: 1942-1945
 Uitgevoerd: nee
 Architect/bureau: Aalbers, A.F. 1942-1945
 Archief: Privébezit mevr. De Jong-Aalbers

Bijzonderheden:

Dit ontwerp is gemaakt in het interneringskamp.
 Het bevat een plattegrond, voorgevel en zijgevel,
 schaal 1:200.

Aanzichten en plattegrond stadswoonhuis te Bandoeng (1942-1945), een van de ontwerpen die Aalbers tijdens zijn interneringstijd maakte.

Woonhuis 1942-1945

Naam: Woonhuis met twee verdiepingen

Type: woonhuis

Ontwerpjaar: 1942-1945

Uitgevoerd: nee

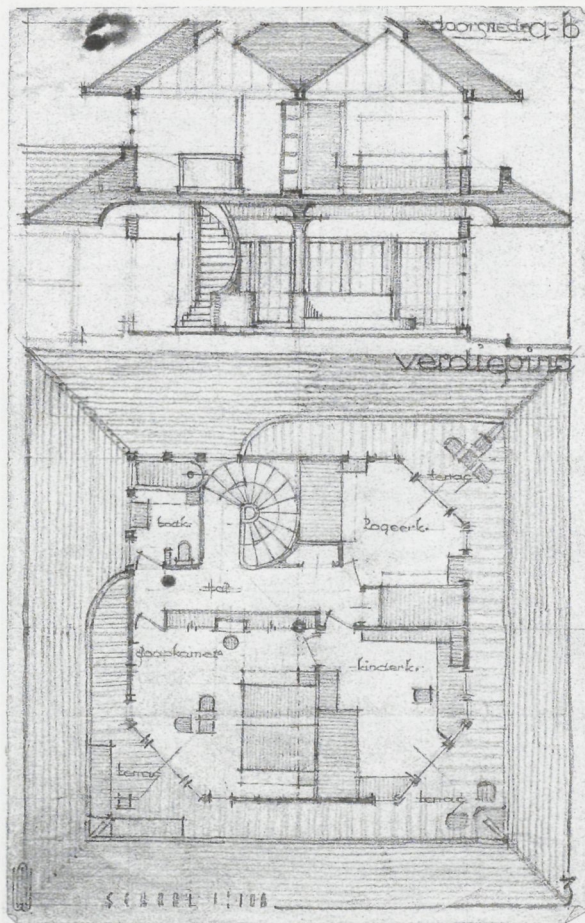
Architect/bureau: Aalbers, A.F. 1942-1945

Archief: Privébezit mevr. De Jong-Aalbers

Bijzonderheden:

Dit ontwerp is gemaakt in het interneringskamp. Het bevat een verdiepingplattegrond en een doorsnede schaal 1:100 en heeft tekeningnummer 3. Het ontwerp doet veel denken aan het ontwerp 'Montage woningbouw met verdieping voor Indonesië'. Het heeft een vierkante plattegrond van 8x8 m met één kolom in het midden.

A. F. AALBERS (1897-1961)

Plattegrond en doorsnede woonhuis met twee verdiepingen (1942-1945), een van de ontwerpen die Aalbers tijdens zijn interneringstijd maakte.

Naam: Atelier met woning Kebon Waroe

Type: atelier; woonhuis

Ontwerpjaraar: 1942-1945

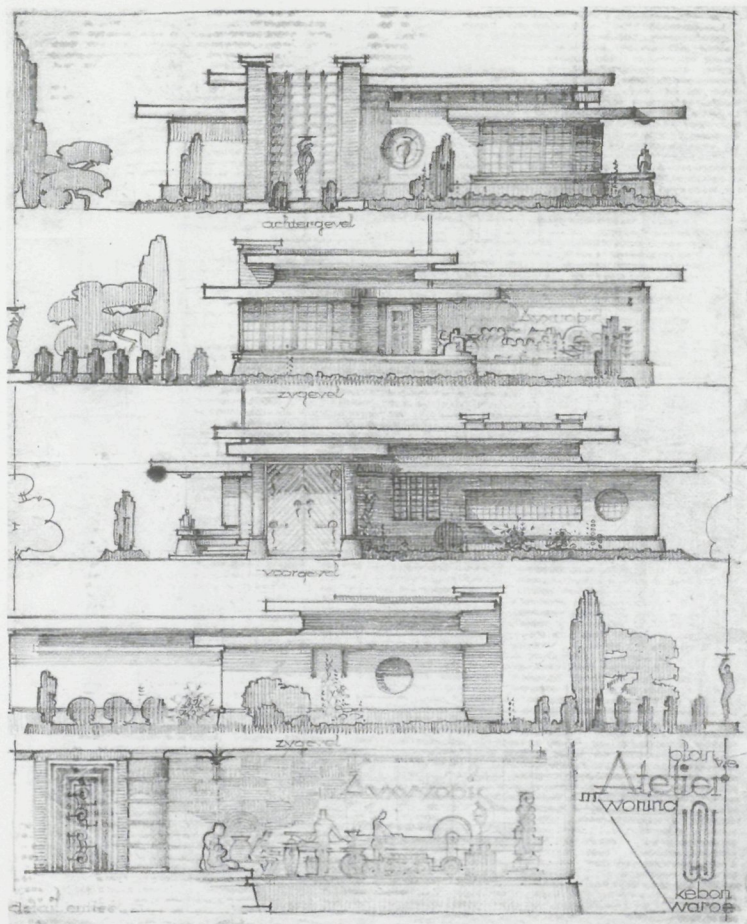
Uitgevoerd: nee

Architect/bureau: Aalbers, A.F. 1942-1945

Archief: Privébezit mevr. De Jong-Aalbers

Bijzonderheden:

Dit ontwerp is gemaakt in het interneringskamp. Op de tekening staan de vier gevels en een detail van de entree.

Aanzichten atelier met woning Kebon Waroe (1942-1945), een van de ontwerpen die Aalbers tijdens zijn interneringstijd maakte.

Naam: Woonhuis Altingstraat
Soerabaja

Type: woonhuis

Ontwerpjaar: 1942-1945

Uitgevoerd: nee

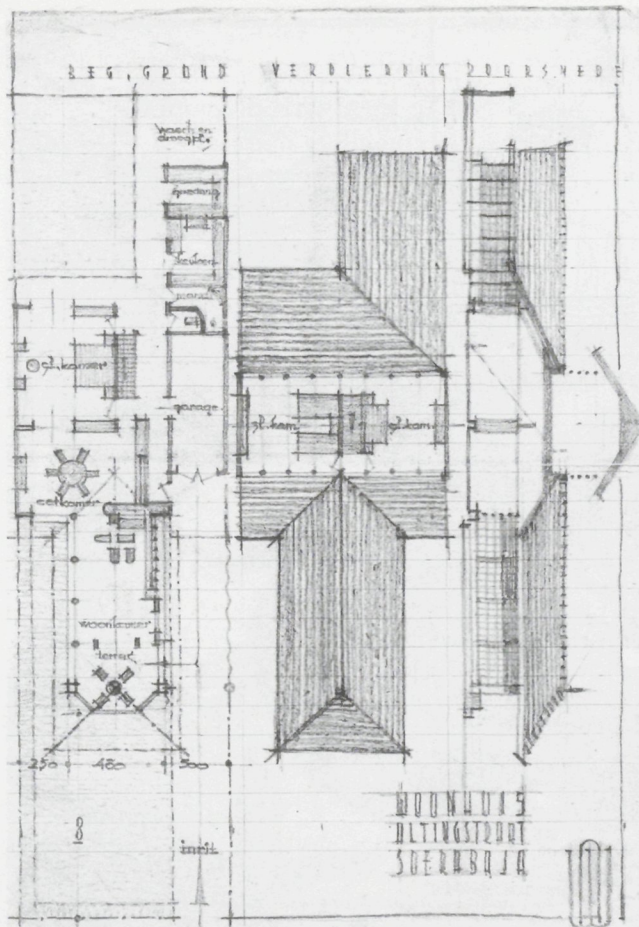
Architect/bureau: Aalbers, A.F. 1942-1945

Archief: Privébezit mevr. De Jong-
Aalbers

Bijzonderheden:

Dit ontwerp is gemaakt in het interneringskamp. Op een gelinieerd bloknootvelletje staat een plattegrond van de begane grond, een van de verdieping en een langsdoorsnede, schaal 1:200, ingekleurd met rood en groen.

A.F. AALBERS (1897-1961)

Aanzicht en plattegronden woonhuis Altingstraat Soerabaja (1942-1945), een van de ontwerpen die Aalbers tijdens zijn interneringstijd maakte.

Naam: Weekendhuisje aan een meer

Type: recreatiwoonhuis

Ontwerpjaar: 1942-1945

Uitgevoerd: nee

Architect/bureau: Aalbers, A.F. 1942-1945

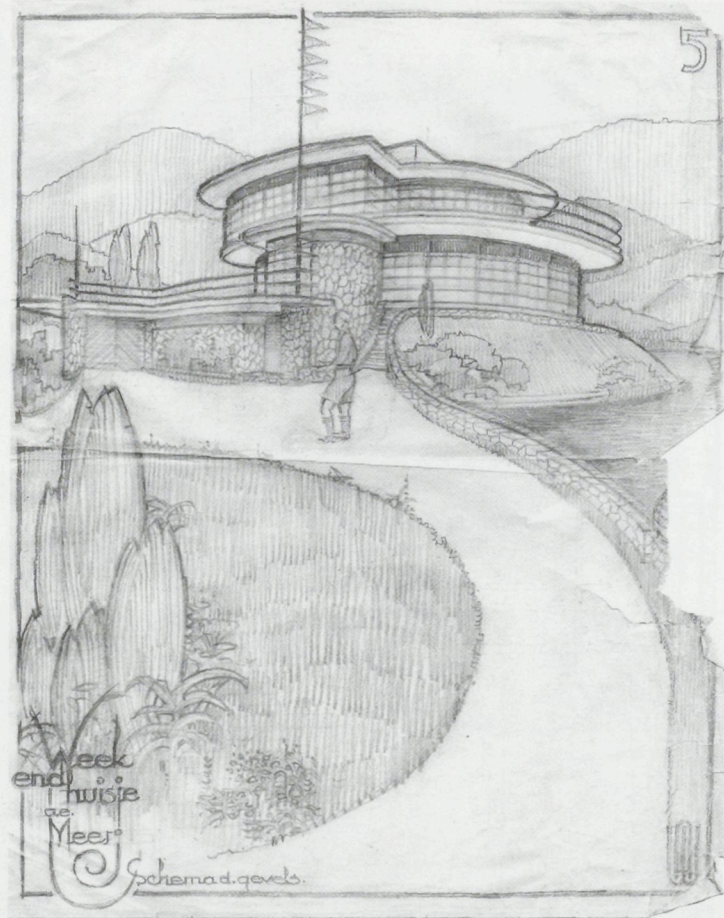
Archief: Privébezit mevr. De Jong-
Aalbers

Literatuur: 23

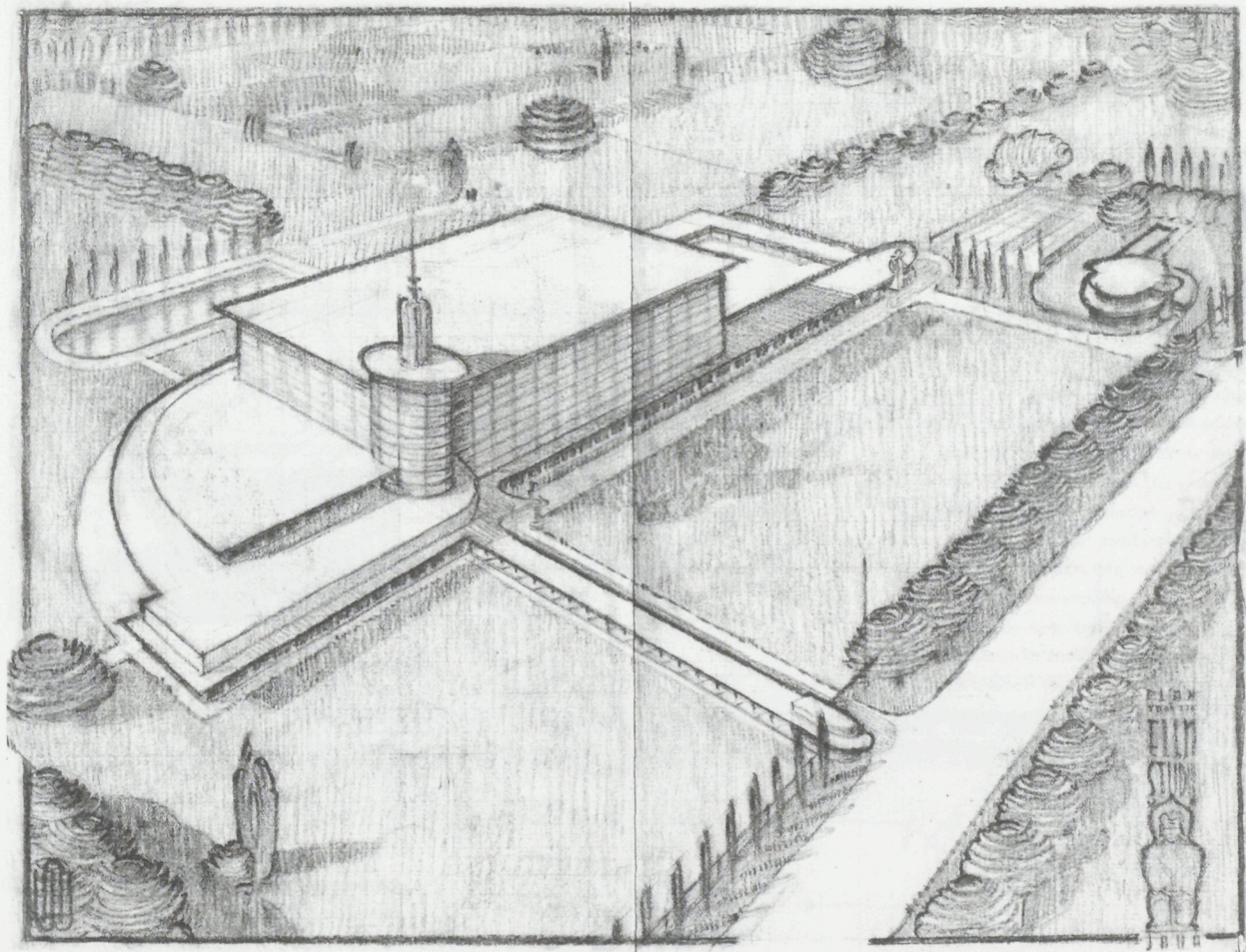
Bijzonderheden:

Dit ontwerp is gemaakt in het interneringskamp.

Het bestaat uit drie tekeningen, waarop een cirkelvormig woonhuis te zien is in een modernistisch idioom, met glazen gevels en balkons met stalen hekwerken.

Perspectieftekening weekendhuisje aan een meer (1942-1945).
een van de ontwerpen die Aalbers tijdens zijn interneringstijd maakte.

Perspectieftekening filmstudio Eastern Vision Ltd Java (1942-1945), een van de ontwerpen die Aalbers tijdens zijn interneringstijd maakte.

Filmstudio 1942-1945

Naam: Filmstudio Eastern Vision Ltd
Java
Type: filmstudio
Ontwerpjaar: 1942-1945
Uitgevoerd: nee
Architect/bureau: Aalbers, A.F. 1942-1945
Archief: Privébezit mevr. De Jong-
Aalbers

Bijzonderheden:

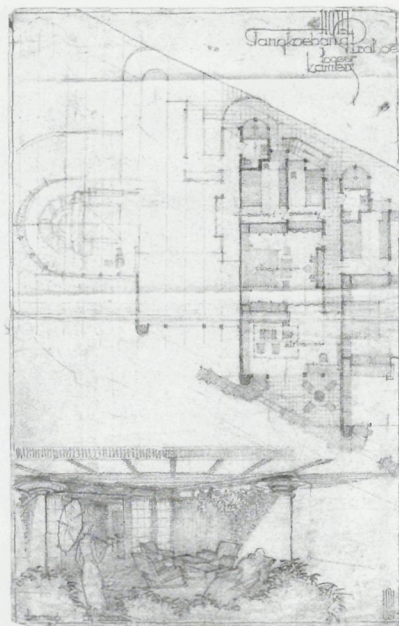
Dit ontwerp, bestaande uit vijf potloodtekeningen, is gemaakt in het interneringskamp. Het complex omvat een projectiezaal, twee studio's, kleedkamers, een werkplaats, een berging (goedang), garage, vergaderzaal, kantoorruimte en een woning voor de directeur op de begane grond. Op de verdieping zijn een donkere kamer, montagekamers, een ontwikkelkamer en een afdrukkamer. Op een perspectieftekening valt de getrapte opbouw van de volumes op, met een toren in de oksel van het gebouw bij de ingang. De toren is rond en minder hoog dan bij de Denis Bank en het Savoy Homann Hotel, waaraan de opzet van het gebouw wel doet denken. Op de tekeningen zijn een aantal in- en exterieurdetails uitgewerkt.

Hotel 1942-1945

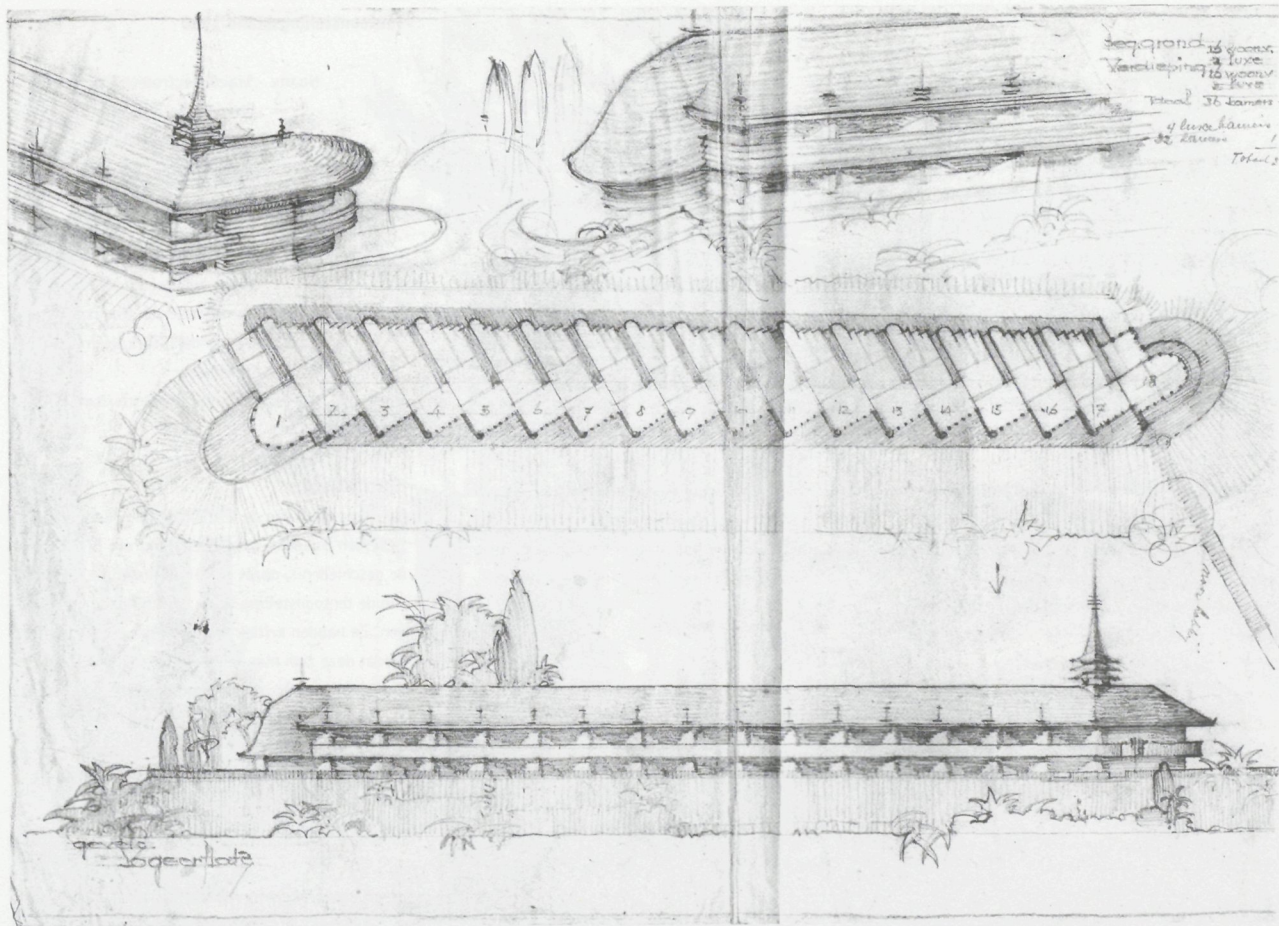
Naam: Hotel Tangkoebang Prahoe
Type: hotel
Ontwerpjaar: 1942-1945
Uitgevoerd: nee
Architect/bureau: Aalbers, A.F. 1942-1945
Archief: Privébezit mevr. De Jong-
Aalbers

Bijzonderheden:

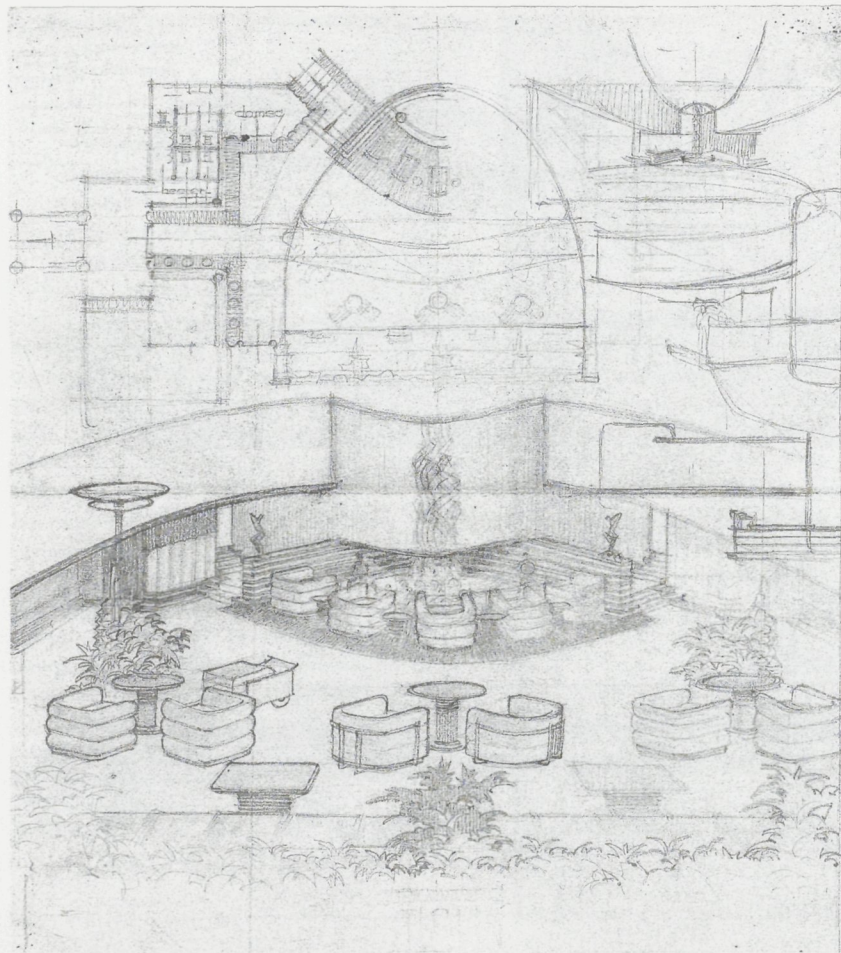
Het ontwerp, bestaande uit drie potloodtekeningen, is gemaakt in het interneringskamp. Een tekening toont een langwerpig gebouw van twee verdiepingen met 36 logeerflats. Er zijn plattegronden, een geveltekening en perspectieven. Een tekening van een van de logeerflats toont een typisch Le Corbusier-perspectief: men kijkt van iets buiten de gevel naar binnen in de flat en tevens langs de buitengevel. Verder zijn er een aantal detailtekeningen.

Perspectieftekeningen, aanzicht en plattegrond hotel Tangkoeban Prahoe (1942-1945), een van de ontwerpen die Aalbers tijdens zijn interneringstijd maakte.

Plattegrond en perspectieftekening appartement hotel Tangkoeban Prahoe (1942-1925).

Schetsen lobby hotel Tangkoeban Prahoe (1942-1959).

Tentoonstellingsstand 1950

Naam: Stand electrotechniek Rotterdam Ahoy

Type: tentoonstellingsstand

Ontwerpjaar: 1950

Uitgevoerd: ja

Nog bestaand: nee

Architect/bureau: Aalbers, A.F. / Aalbers en De Waal architecten 1950

Opdrachtgever: Combinatie van tien bedrijven, waaronder Stork, Hemaf en Observator

Adres: Ahoy-terrein Rotterdam

Literatuur: 4; 23

Bijzonderheden:

De ontwerpers van de tentoonstelling, Van den Broek en Bakema, bespraken in Forum 5(1950)6 de geschiedenis, opzet en het uiteindelijke resultaat van de tentoonstelling en de verschillende inzendingen. Ze hadden kritiek op het ontwerp van Aalbers omdat deze zich niet aan het stramen van vierkanten had gehouden, maar voor een ronde vorm koos.

Woonhuis Jappe Alberts, Biltseweg, Bosch en Duin (1950).

Woonhuis Bosch en Duin 1950

Naam: Woonhuis W. Jappe Alberts
 Type: woonhuis
 Ontwerpjaar: 1950
 Uitgevoerd: ja
 Nog bestaand: ja/1997
 Architect/bureau: Aalbers, A.F. / Aalbers en De
 Waal architecten 1950
 Opdrachtgever: W. Jappe Alberts
 Adres: Biltseweg 15 3735 MA Bosch
 en Duin
 Archief: NAI/AALB ph 115, d6
 Literatuur: 23

Bijzonderheden:

Het huis werd opgeleverd in april 1951. Het is een eenvoudig blok van twee verdiepingen met twee uitbouwtjes op de begane grond voor entree en bijkeuken. Het heeft wit gepleisterde muren, een rondom overstekend lessenaarsdak en een uitkragend balkon over de hele breedte van de achtergevel, met stalen hekwerk afgewerkt. Vanuit een ruime hal leidt een halfronde trap - een geliefd motief van Aalbers - naar de verdieping. Tot 1998 heeft mevrouw K. Alberts, een zuster van Jappe Alberts en de schrijver A. Alberts, in het huis gewoond.

Paleis Leopoldville 1951-1952

Naam: Paleis Gouverneur Generaal
 Type: paleis
 Ontwerpjaar: 1951-1952
 Uitgevoerd: nee
 Architect/bureau: Aalbers, A.F. / Aalbers en De
 Waal architecten 1951-1952
 Bijdragen: Konings, De, 1951-1952
 Adres: Leopoldville Belgisch Congo
 Literatuur: 23

Bijzonderheden:

Met dit ontwerp deden Aalbers en De Waal mee aan de architectuurprijsvraag voor een nieuw paleis voor de Gouverneur-Generaal van Belgisch Congo. Het was het einde van de samenwerking tussen Aalbers en De Waal, die spoorloos, met medeneming van de tekeningen, naar Congo verdween. Mondelinge mededeling van de heer A.T. de Klark, schoon- zoon en medewerker van A.F. Aalbers.

Bedrijfsgebouw 1952 (in of voor)

Naam: Bedrijfsgebouwen Nederlands
 Afrikaanse Handels Vereniging
 (NAHV)
 Type: bedrijfsgebouw
 Ontwerpjaar: 1952 (in of voor)
 Uitgevoerd: ja
 Architect/bureau: Aalbers, A.F. / Aalbers en De
 Waal architecten 1952 (in of
 voor)
 Opdrachtgever: Nederlands Afrikaanse Handels
 Vereniging (NAHV)
 Adres: Belgisch Congo
 Literatuur: 23

Bijzonderheden:

Mondelinge mededeling van de heer A.T. de Klark, schoonzoon en medewerker van A.F. Aalbers

Restaurant Rotterdam 1952 (omstreeks)

Naam: Indisch Restaurant Timelati
Type: restaurant
Ontwerpjaar: 1952 (omstreeks)
Uitgevoerd: ja
Bijdragen: Aalbers, A.F. (interieur) 1952 (omstreeks)
Opdrachtgever: Dhr. Van Berlo
Adres: Mathenesserplein Rotterdam

Bijzonderheden:

Mondelinge mededeling van de heer A.T de Klark, schoonzoon en medewerker van A.F. Aalbers

Woonhuis Rotterdam 1953

Naam: Woonhuis Van der Heym
Type: woonhuis
Ontwerpjaar: 1953
Uitgevoerd: ja
Bijdragen: Aalbers, A.F. (verschillende kleinere verbouwingen) 1953
Opdrachtgever: L. van der Heym
Adres: Prof. Bolklaan 35 Rotterdam
Archief: Nai/AALB tek.66-67

Bijzonderheden:

Mondelinge mededeling van de heer A.T de Klark, schoonzoon en medewerker van A.F. Aalbers. Voor Van der Heym verbouwde Aalbers ook een licht-drukkerij.

Drukkerij Rotterdam 1953

Naam: Lichtdrukkerij Van der Heym
Type: drukkerij
Ontwerpjaar: 1953
Uitgevoerd: ja
Nog bestaand: nee
Bijdragen: Aalbers, A.F. (verschillende kleinere verbouwingen) 1953
Opdrachtgever: L. van der Heym
Adres: Albrechtstraat Rotterdam
Archief: Nai/AALB tek.66-67

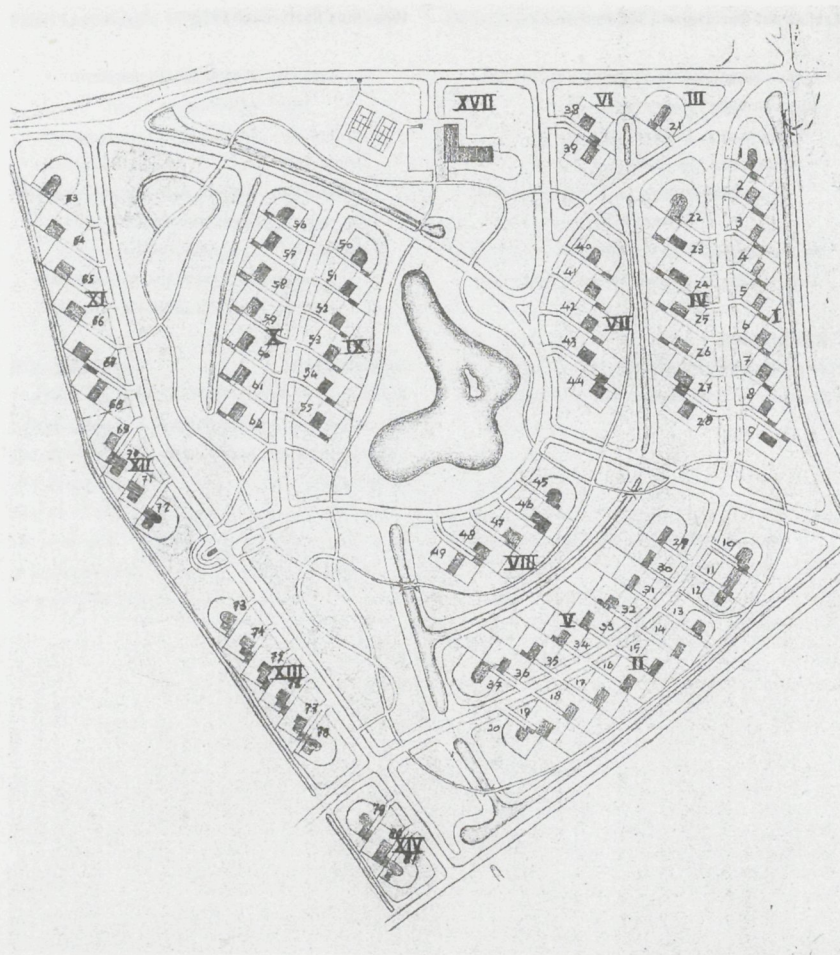
Bijzonderheden:

Mondelinge mededeling van de heer A.T de Klark, schoonzoon en medewerker van A.F. Aalbers. Voor Van der Heym verbouwde Aalbers ook het woonhuis.

Naam: Villapark 't Poldertje
 Type: villapark
 Ontwerpjaar: 1953
 Uitgevoerd: ja
 Nog bestaand: ja/1995
 Architect/bureau: Aalbers, A.F. 1953
 Opdrachtgever: Gemeente Oostvoorne
 Adres: Gentianenlaan-Orchislaan e.o.
 Oostvoorne
 Archief: NAI/AALB tek.66-67

Bijzonderheden:

Het plan is ontworpen rond een grote vlindervormige vijver met slingerende lanen, waaraan 81 kavels voor villa's waren gepland. Op het terrein van het villapark stond een boerderij, die als informatiecentrum dienst deed. Aalbers had er ook een aantal voorbeeldontwerpen opgehangen, als suggestie aan potentiële kopers van een kavel om hem de opdracht voor een villaontwerp te geven. De officiële naam van het villapark luidt De Warande; in de volksmond en op de tekeningen wordt echter de naam 't Poldertje' gebruikt.

Stedenbouwkundig plan villapark 't Poldertje, Oostvoorne (1953).

Zalencentrum Den Haag 1954

Naam: Zalencentrum Amicitia
Type: zalencentrum
Ontwerpjaar: 1954
Uitgevoerd: ja
Nog bestaand: nee
Bijdragen: Aalbers, A.F. (verbouwing)
1954; Huurnink, W. (uitvoering)
1954
Adres: Westeinde 235 Den Haag
Archief: Nai/AALB d8
Literatuur: 9

Bijzonderheden:

Het gebouw bestond al sinds 1689; het was oorspronkelijk burgerweeshuis van de Lutherse Gemeente. Later ging het over in handen van de r.-k. Volksbond onder de naam Veritas. In de twintigste eeuw werd het een multifunctioneel gebouw, Amicitia genaamd, bestemd voor vergaderingen, feestavonden en sportwedstrijden. Na de verbouwing door Aalbers in 1954 had het pand de beschikking over drie zalen, waarvan de grootste zaal ruimte bood aan 750 zitplaatsen. Het Vrije Volk en De Noord Hollandse Courant gaven op 9.11.1954 een verslag van de opening. Amicitia is omstreeks 1986, als gevolg van brand, verloren gegaan.

Hotel Oostvoorne 1954

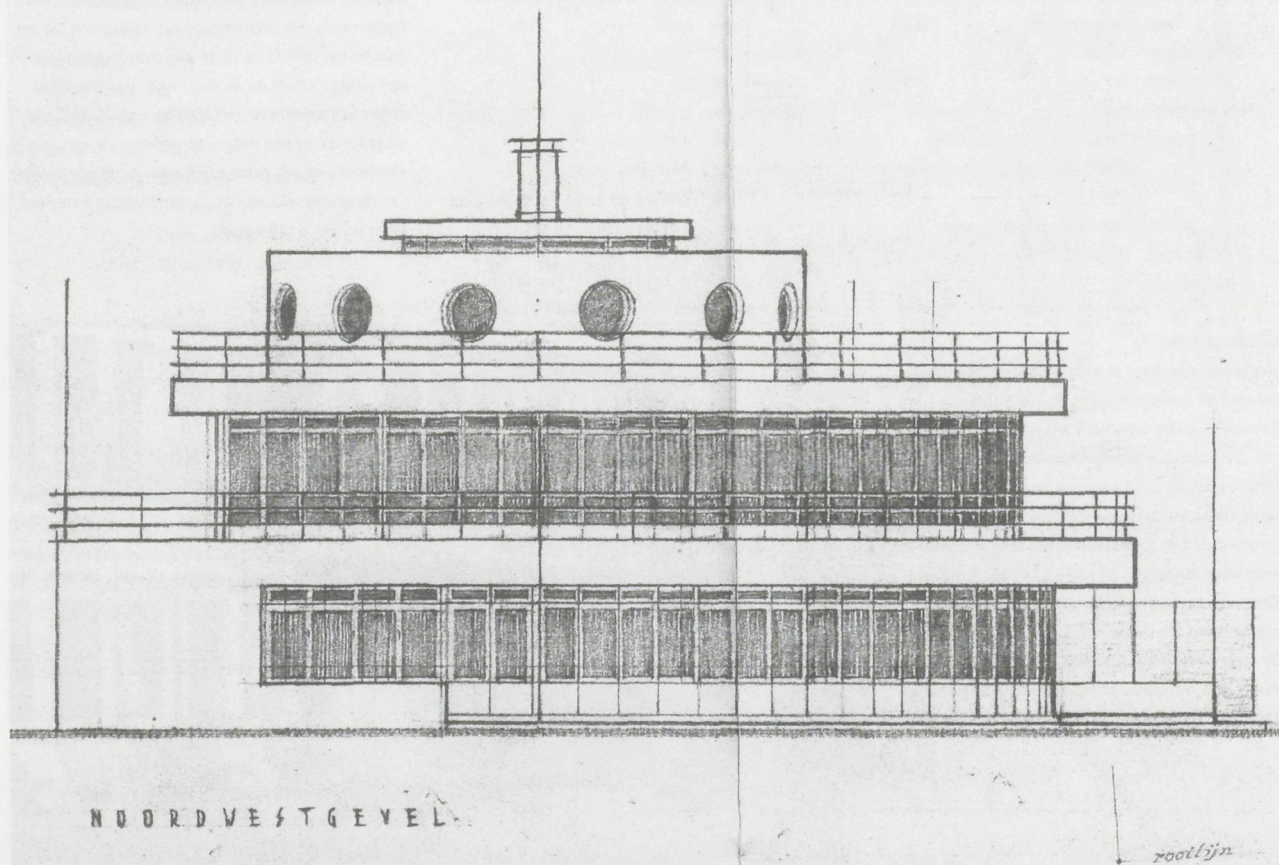
Naam: Hotel Het Wapen van Marion
Type: hotel
Ontwerpjaar: 1954
Uitgevoerd: ja
Nog bestaand: ja/1995
Architect/bureau: Aalbers, A.F. 1954
Opdrachtgever: dhr. van Marion
Adres: Zeeweg 60 3233 CV Oostvoorne
Archief: Nai/AALB tek.73, ph 134-ph
141
Literatuur: 23; 25

Bijzonderheden:

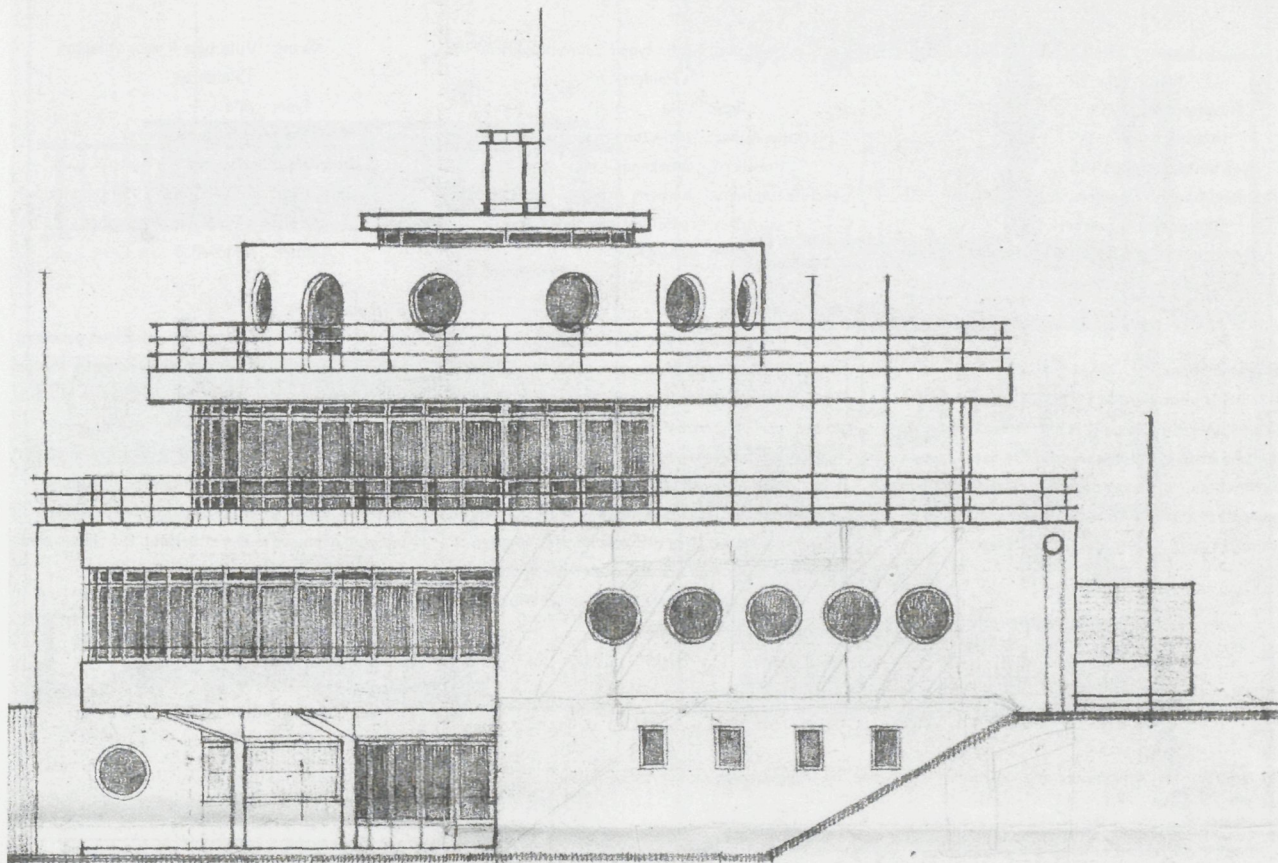
Het hotel heeft een oogvormige plattegrond van beperkte omvang met een excentrisch gelegen rond trappenhuis met daaromheen het restaurant, de eetzaal en het café in de vorm van cirkelsegmenten met een weids uitzicht op de omgeving. Het hotel had negen gastenkamers. Het huidige hotel is zodanig uitgebreid met een linker- en rechter- vleugel, een verdieping en een grote luifel over de gehele breedte van de voorgevel, dat het oorspronkelijke exterieur bijna geheel is ingebouwd.

Hotel Het Wapen van Marion, Oostvoorne (1954)

Aanzicht noordwestgevel hotel Het Wapen van Marion.

Aanzicht zuidoostgevel hotel Het Wapen van Marion.

Villa Oostvoorne 1954

Naam: Villa Cochius
 Type: villa
 Ontwerpjaar: 1954
 Uitgevoerd: ja
 Nog bestaand: ja/1995
 Architect/bureau: Aalbers, A.F. 1954
 Bijdragen: Ouwerkerk 1954
 Opdrachtgever: F.Cochius
 Adres: Polderslaan 5 3233 VL Oostvoorne

Bijzonderheden:

De villa is uitgevoerd in 1955. Bij Bouw en Woningtoezicht Rockanje is een bouw aanvraag van Aalbers en Ouwerkerk aanwezig. De heer Ouwerkerk schijnt een aantal maanden compagnon geweest te zijn van Aalbers. De bestektekening is gemaakt door J. Overbeek uit Oostvoorne.

Villa Oostvoorne 1954 (omstreeks)

Naam: Villa type I voor villapark
 't Poldertje
 Type: villa
 Ontwerpjaar: 1954 (omstreeks)
 Uitgevoerd: onbekend
 Architect/bureau: Aalbers, A.F. 1954 (omstreeks)
 Adres: 't Poldertje Oostvoorne
 Archief: NAI/AALB

Bijzonderheden:

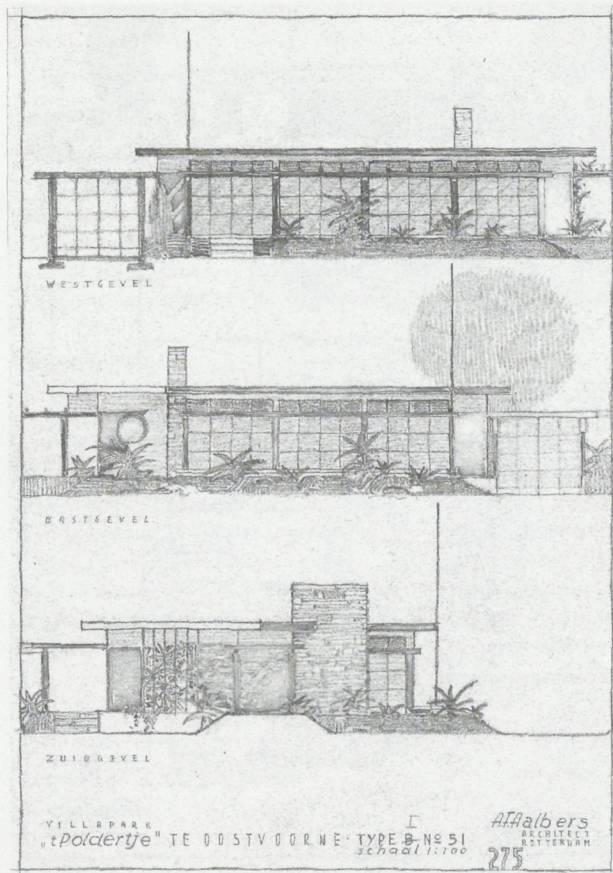
Op een lijst met honoraria in verband met genoemd villapark staan de volgende namen vermeld: Rustenburg, Beerman, Kooyman, V.d.Linde, Wim Muldijk. In het voorlichtingscentrum voor de nieuwe wijk exposeerde Aalbers een aantal villa-ontwerpen; het kan zijn dat zich vijf opdrachtgevers tot Aalbers gewend hadden. Of er ook daadwerkelijk volgens dit ontwerp gebouwd is, is niet bekend. Het ontwerp toont een L-vormige bungalow, met grotendeels glazen gevels en een centrale hal/gang, die de ruimten aan weerszijden ontsluit.

Villa Oostvoorne 1954 (omstreeks)

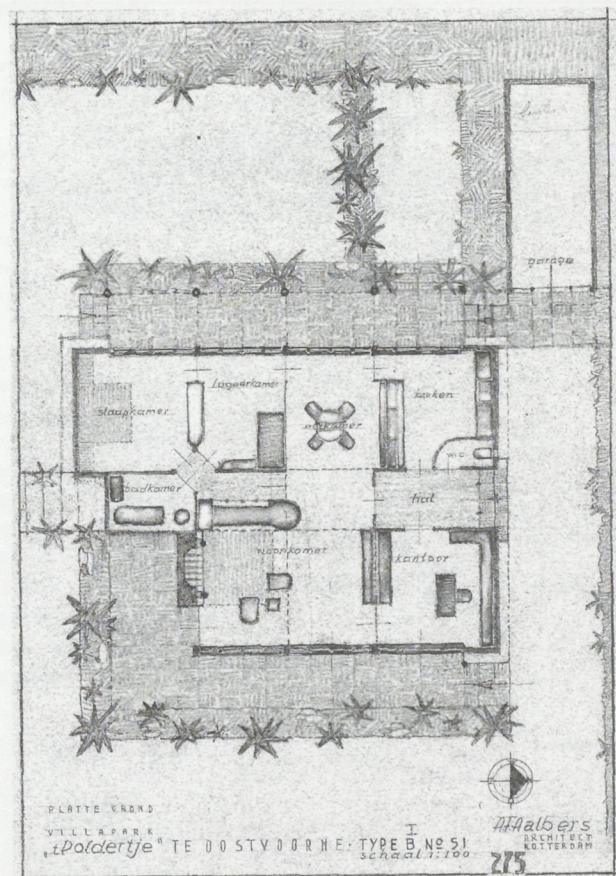
Naam: Villa type R voor villapark
 't Poldertje
 Type: villa
 Ontwerpjaar: 1954 (omstreeks)
 Uitgevoerd: onbekend
 Architect/bureau: Aalbers, A.F. 1954 (omstreeks)
 Adres: 't Poldertje Oostvoorne
 Archief: NAI/AALB

Bijzonderheden:

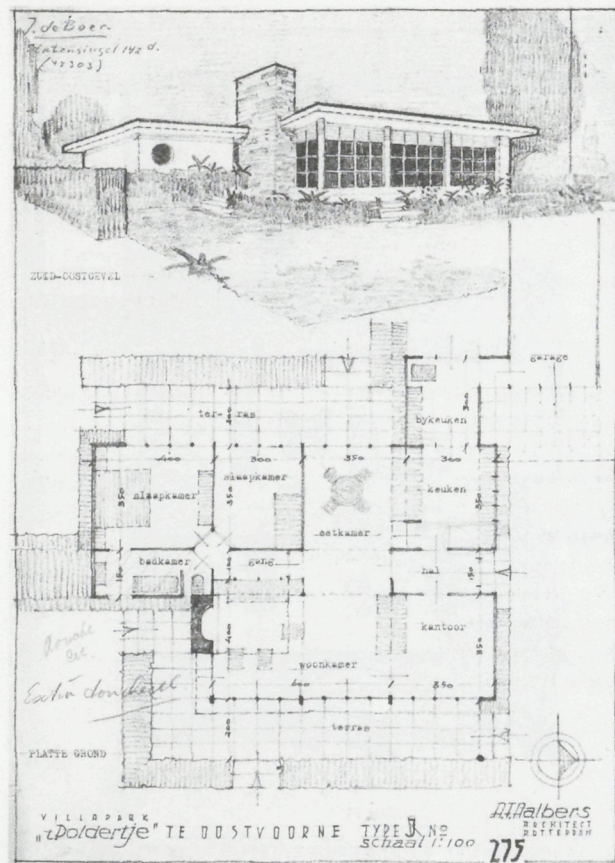
Op een lijst met honoraria in verband met genoemd villapark staan de volgende namen vermeld: Rustenburg, Beerman, Kooyman, V.d.Linde, Wim Muldijk. In het voorlichtingscentrum voor de nieuwe wijk exposeerde Aalbers een aantal villa-ontwerpen; het kan zijn dat zich vijf opdrachtgevers tot Aalbers gewend hadden. Of er ook daadwerkelijk volgens dit ontwerp gebouwd is is niet bekend. Dit type is een variatie op type I.

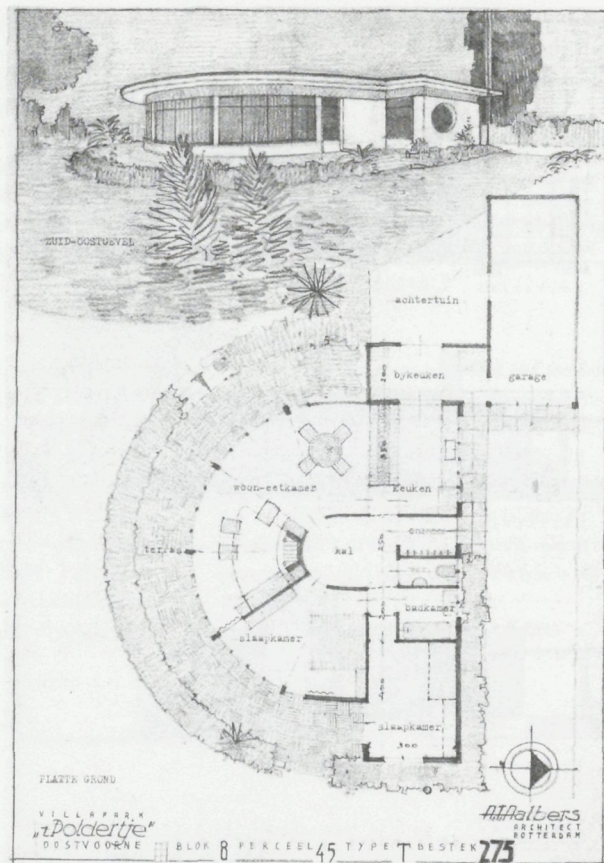
Gevelaanzichten villa type I voor villapark 't Poldertje,
Oostvoorne (omstreeks 1954).

Plattegrond villa type I voor villapark 't Poldertje,
Oostvoorne (omstreeks 1954).

Perspectieftekening en plattegrond villa type R voor villapark
't Poldertje, Oostvoorne (omstreeks 1954).

Perspectieftekening en plattegrond villa kapitein Block in
villapark 't Poldertje, Oostvoorne (omstreeks 1954).

Villa Oostvoorne 1954 (omstreeks)

Naam: Villa kapitein Block
 Type: villa
 Ontwerpjaar: 1954 (omstreeks)
 Uitgevoerd: ja
 Nog bestaand: ja/1995
 Architect/bureau: Aalbers, A.F. 1954 (omstreeks)
 Opdrachtgever: kapitein Block
 Adres: Orchislaan 1 Oostvoorne
 Archief: NAI/AALB tek.68 , ph 129

Bijzonderheden:

In dit ontwerp van een woning voor een gepensioneerde Zweedse zeekapitein in villapark 't Poldertje heeft Aalbers zijn voorliefde voor een ronde vorm weer kunnen uitleven. In een halve cirkel zijn de woon-eetkamer, slaapkamer en hal ondergebracht. In een langwerpig blokje dat daar tegenaan ligt, bevinden zich een keuken, bijkeuken, entree en tweede slaapkamer met badkamer en WC. Een garage, met toegang tot de bijkeuken, vormt nog een apart blokje.

Villa Oostvoorne 1954 (omstreeks)

Naam: Villa met verdieping voor villapark 't Poldertje
 Type: villa
 Ontwerpjaar: 1954 (omstreeks)
 Uitgevoerd: onbekend
 Architect/bureau: Aalbers, A.F. 1954 (omstreeks)
 Adres: Gentiananlaan-Orchislaan e.o. Oostvoorne
 Archief: NAI/AALB

Bijzonderheden:

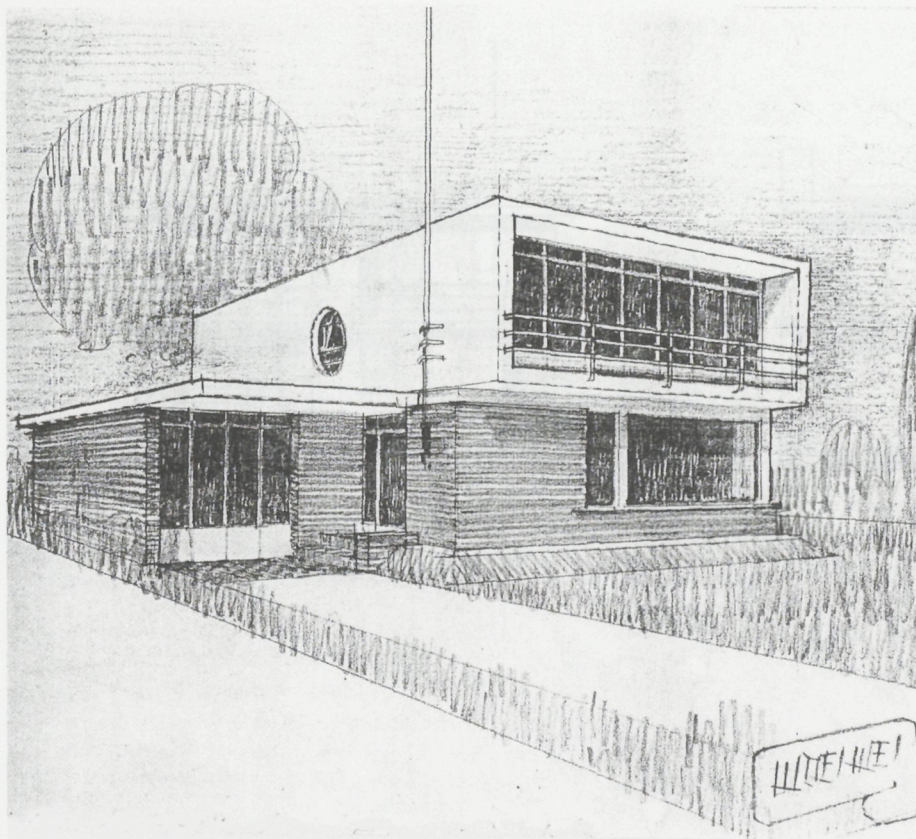
Op een lijst met honoraria in verband met genoemd villapark staan de volgende namen vermeld: Rustenburg, Beerman, Kooyman, V.d.Linde, Wim Muldijk. In het voorlichtingscentrum voor de nieuwe wijk exposeerde Aalbers een aantal villa-ontwerpen; het kan zijn dat zich vijf opdrachtgevers tot Aalbers gewend hadden. Of er ook daadwerkelijk volgens dit ontwerp gebouwd is is niet bekend. Het ontwerp toont een villa met twee bouwdelen, een woongedeelte met alleen begane grond met daarnaast een garage, waarboven het slaapgedeelte is gesitueerd.

Hotel Roosendaal 1955

Naam: Hotel Lockefeer
 Type: hotel
 Ontwerpjaar: 1955
 Uitgevoerd: ja
 Nog bestaand: ja/1999
 Bijdragen: Aalbers, A.F. (verbouwing begane grond) 1955
 Opdrachtgever: mevr. Lockefeer
 Adres: Markt 7 4701 PA Roosendaal

Bijzonderheden:

De verbouwing uit 1955 bestond uit het vergroten van de ruimte op de begane grond.

Woonhuis Capelle aan de IJssel 1955

97

Naam: Woonhuis Dubois

Type: woonhuis

Ontwerpjaar: 1955

Uitgevoerd: ja

Nog bestaand: ja/1999

Architect/bureau: Aalbers, A.F. 1955

Bijdragen: Van Eesteren (uitvoering) 1955

Opdrachtgever: P. Dubois

Adres: 's Gravenpark 8.2902 LD

Capelle aan de IJssel

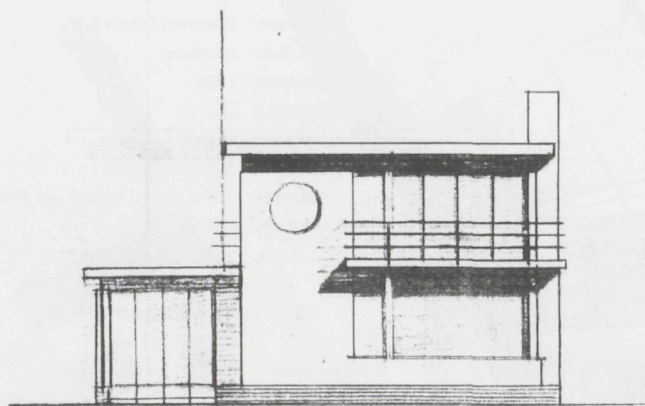
Archief: Nai/AALB tek.74-76, d9

Bijzonderheden:

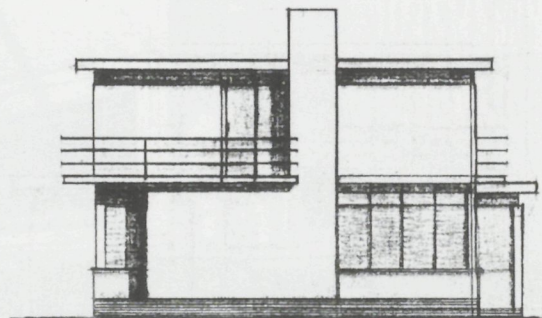
Het huis van twee verdiepingen heeft wit gepleisterde muren en een plat dak. Door de toepassing van grote raamoppervlakken, een rondlopend balkon op de verdieping en twee ronde ramen heeft het een modernistische uitstraling. De compacte rechthoekige plattegrond heeft op de begane grond een woonkamer, werkkamer, keuken en vestibule met ronde trap, en op de verdieping vier slaapkamers, een kleine badkamer en een WC. De garage naast de voordeur heeft één bouwlaag. Het dak en de vloeren zijn gemaakt in het holle baksteensysteem 'nehobo'.

A.F. AALBERS (1897-1961)

Perspectieftekening voorontwerp woonhuis Dubois Capelle aan de IJssel (1955).

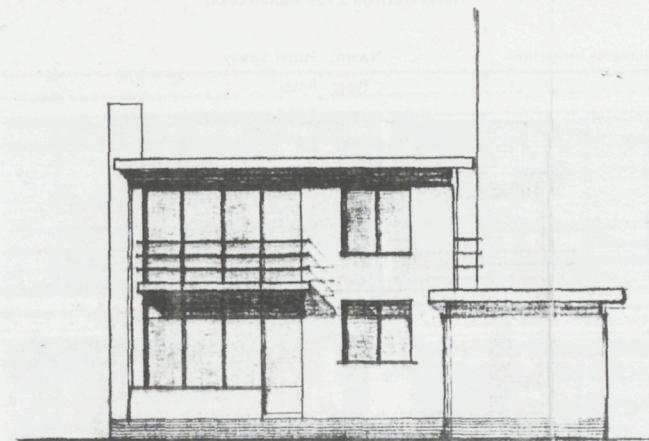
WESTGEVEL

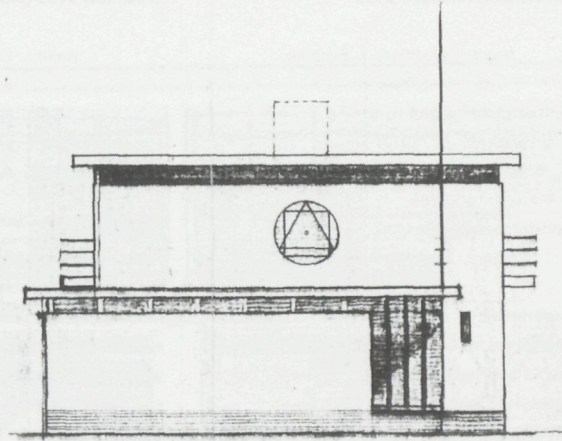
ZUIDGEVEL

Aanzicht westgevel woonhuis Dubois Capelle aan de IJssel.

Aanzicht zuidgevel woonhuis Dubois Capelle aan de IJssel.

O O T G E V E L

N O O R D G E V E L

Naam: Woonhuis J. Bennink
 Type: woonhuis
 Ontwerpjaar: 1955
 Uitgevoerd: ja
 Bijdragen: Aalbers, A.F. (verbouwing)
 1955
 Opdrachtgever: J.Bennink
 Adres: Parkweg Scheveningen

Bijzonderheden:

Dit werk is slechts bekend uit mondelinge informatie van Aalbers' schoonzoon, A.T. de Klark. Opdrachtgever Bennink was in 1928 als architect/aannemer in Sukabumi Aalbers' eerste werkgever in Nederlands-Indië.

Woonhuis 1955 (omstreeks)

Naam: Complex geschakelde eengezinswoningen
 Type: woonhuis
 Ontwerpjaar: 1955 (omstreeks)
 Architect/bureau: Aalbers, A.F. 1955 (omstreeks)

Bijzonderheden:

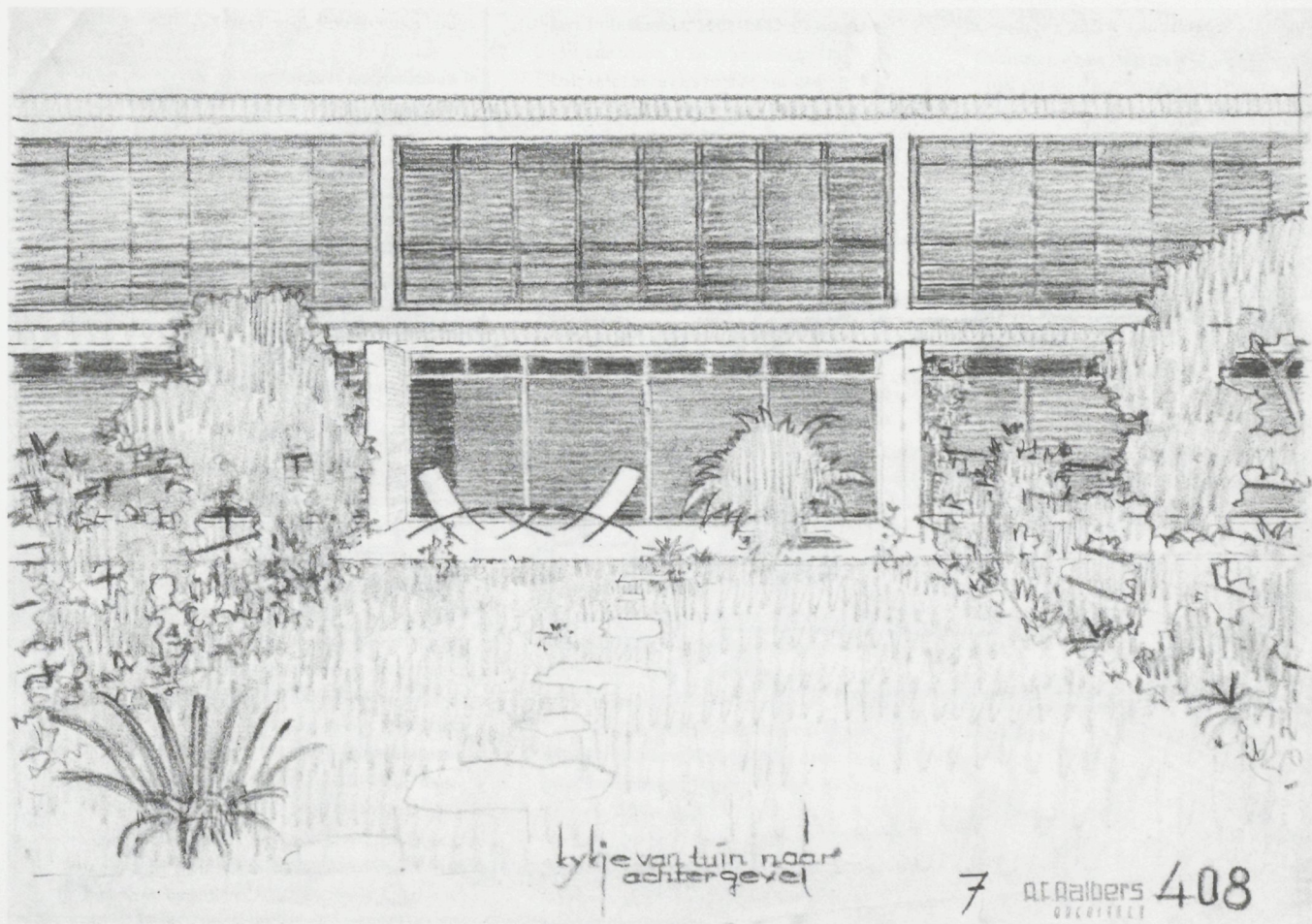
In het Aalbers-archief bevinden zich twee perspectieftekeningen van een complex eengezinswoningen met werknummer 408; een exterieur- en een interieurtekening. Het moet in dezelfde tijd tot stand gekomen zijn als de villa-ontwerpen in Oostvoorne en Capelle aan de IJssel; er is echter niets over dit ontwerp bekend.

Hotel Katwijk 1957 (omstreeks)

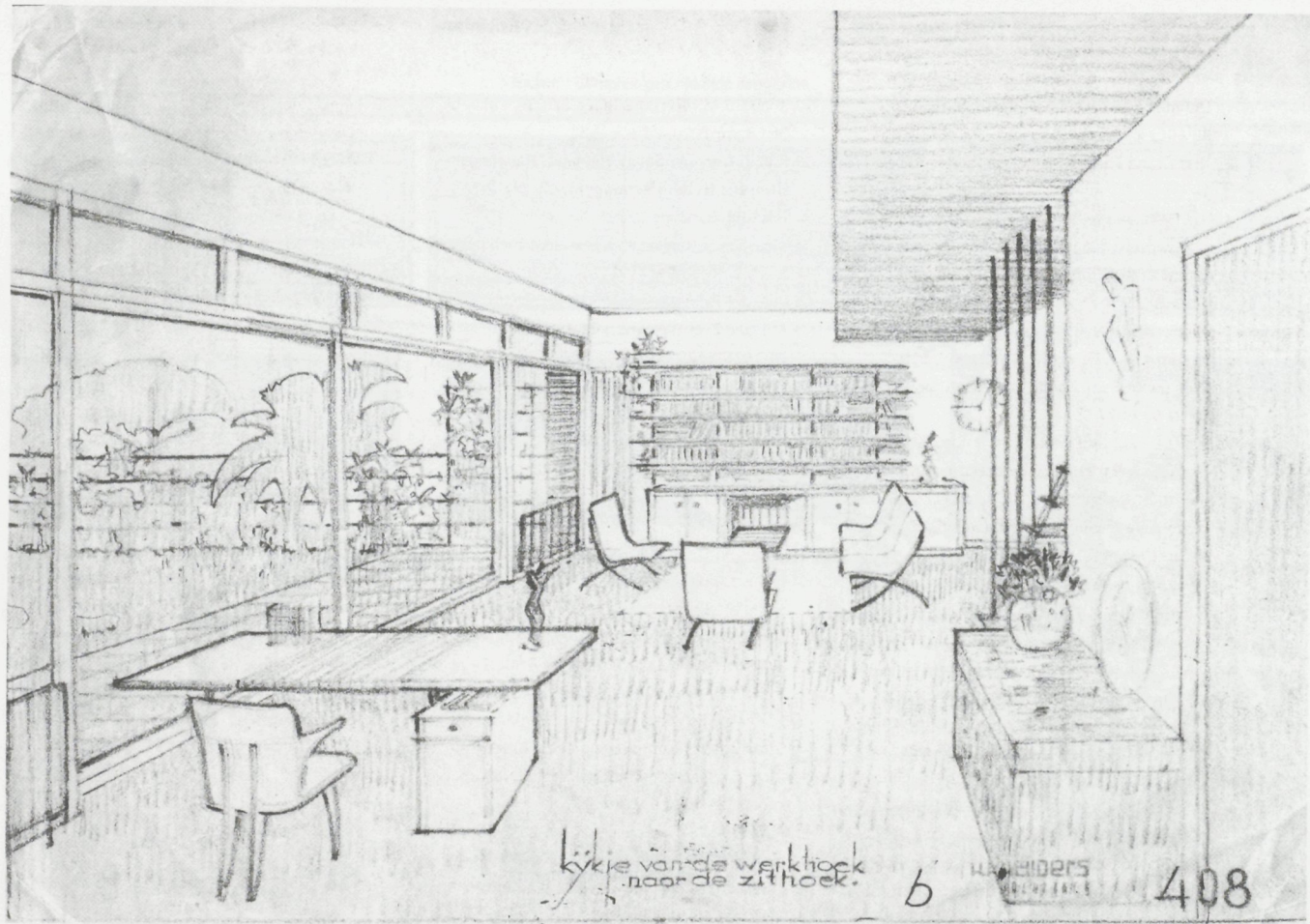
Naam: Hotel Savoy
 Type: hotel
 Ontwerpjaar: 1957 (omstreeks)
 Uitgevoerd: ja
 Nog bestaand: ja/2000
 Bijdragen: Oud, J.J.P. (verbouwing) 1917; Aalbers, A.F. (uitbreiding en verbouwing tot hotel) 1957 (omstreeks)
 Opdrachtgever: B.L. Schalks (verbouwing tot hotel)
 Adres: Boulevard 1 2225 AA Katwijk
 Archief: NAI/AALB ph 142-ph 143, d 10
 Literatuur: 15; 21; 23; 25

Bijzonderheden:

Aalbers maakte het ontwerp voor deze verbouwing, die ondermeer bestond uit het maken van een aanbouw en het plaatsen van een verdieping op een bestaande villa, aan de Boulevard in Katwijk in opdracht van de horecaondernemer de heer B.L. Schalks, voor wie hij al eerder in Indonesië een hotel had gebouwd. De heer Schalks had de villa in 1957 gekocht van de Paters Jezuïeten, die het pand in 1956 hadden verworven na de dood van de eigenaar R. Trousselot. Deze villa staat bekend als het beroemde 'Huize Allegonda', in 1917 verbouwd door architect J.J.P. Oud. Oud leefde nog toen Aalbers de opdracht voor de verbouwing kreeg en heeft zich daar sterk tegen verzet o.a. met een artikel in de Groene Amsterdammer 'Is architectuur vogelvrij?' Tegenwoordig is van het functionalistische interieur van Oud alleen nog de wit marmeren trap met zijn metalen leuning naar de eerste verdieping overgebleven.

Perspectieftekening exterieur complex geschakelde eengezinswoningen (omstreeks 1955).

Perspectieftekening interieur complex geschakelde eengezinswoningen.

Literatuur

- 1 Akihary, Huib, **Architectuur en Stedebouw in Indonesië 1870-1970**, Zutphen 1990, ISBN 90 6011 697 6, 54-56
- 2 'Het Braga Theater', **Mooi Bandoeng** 9(1941), 10
- 3 'De Bragaweg te Bandoeng. De meest Europeische winkelstraat van Ned. Indië.', **Indisch Bouwkundig Tijdschrift Locale Techniek** 7(1938)1, 1
- 4 Broek, prof. ir. J.H. van den; J.B. Bakema, 'Rotterdam Ahoy', **Forum** 5(1950)6, 191-200
- 5 Buitenweg, Hein, **Bandoeng**, Wassenaar 1976, ISBN 90 6077 555 4
- 6 College van Burgemeester en Wethouders van Bandoeng, **Nota inzake de overbrenging van den zetel van de regering en de centralisering van landsdiensten te Bandoeng**, Bandoeng 1938, 26-31;
- 7 'Feest in Grand Hotel Lembang', **Mooi Bandoeng** 9(1941), 10-11
- 8 Gill, R., 'Urban conservation in Indonesia: Bandung and Medan, a shared urban and architectural heritage of the Modern Movement.', in: Henket, Hubert-Jan; Jonge, Wessel de, **Docomomo Conference Proceedings First International Conference Sept. 12-15, 1990**, Eindhoven 1991, ISBN 90 3860 06 15, 218-221
- 9 'Gloednieuw Amicitia opende weer haar poorten', **Noord Hollandse Courant** (09-11-1954)
- 10 H., Hoogland, W., 'In memoriam A.F. Aalbers.', **Tong-Tong** 6(1961)1, 5
- 11 Jessup, Helen Ibbison, **Netherlands Architecture in Indonesia, 1900-1942**, Courtauld Institute of Art, USA (dissertatie) 1988, 152;169;187-193;379-384;387-388
- 12 Knaud, J.M., **Herinneringen aan Soekaboemi**, Den Haag 1990, 23;61
- 13 Kunto, Haryoto, **Savoy Homann. Panghegar Heritage Hotel. Persinggahan Orang Orang Penting**, Bandung 1989
- 14 Maas, Tom, 'Bandungs fascinerende architectuur', **Leidsch Dagblad** (24-2-1979)
- 15 Oud, J.J.P., 'Verbouwing Huize Allegonda Katwijk aan Zee', **Bouwkundig Weekblad** 39(1918)5, 29-30
- 16 Passchier, C., **Lijst van Architecten en Stedebouwkundigen werkzaam in Nederlands-Indië/periode tot 1966**, z.p. z.j.
- 17 Passchier, C., 'Architecten en het bouwen in voormalig Nederlands-Indië', **Plan** 15(1984)8, 5-11
- 18 Passchier, C., 'Bandung. Groei en ontwikkeling van een stad; 1900-1942', in: Berg, H.M. van den, e.a., **De Stenen Droom, opstellen over bouwkunst en monumentenzorg, opgedragen aan prof. dr. ir. C.L. Temminck Groll**, Zutphen 1988, ISBN 90 6011 586 4, 94-102
- 19 Passchier, Cor, **Review Urban Development Strategy Bandung Metropolitan Area. Cultural Environment Study**, Bandung (ongepubliceerde studie) 1989
- 20 Passchier, Cor en Research Team Urban Development Strategy Bandung Metropolitan Area, **Inventory of Monuments and Worthwhile Buildings in Bandung.**, Bandung (ongepubliceerde studie) 1989
- 21 Reinhartz-Tergau, Elisabeth, **J.J.P. Oud: meubelontwerpen en interieurs**, Rotterdam 1990, ISBN 90 6906 012 4, 78
- 22 Ruimschotel, Tjerk, 'Indische stedebouw, architectuur en het moderne bouwen', **Spiegel Historiaal, Maandblad voor geschiedenis en archeologie**. 28(1993)7/8, 320-324
- 23 Segaar-Höweler, D.C., 'A.F. Aalbers. Architect van het 'Nieuwe Bouwen' in Bandung', in: Berg, H.M. van den e.a., **De Stenen Droom, opstellen over bouwkunst en monumentenzorg, opgedragen aan prof. dr. ir. C.L. Temminck Groll**, Zutphen 1988, ISBN 90 6011 586 4, 103-112
- 24 'Soekarno dan Schoemaker', **Kompas** (1988)
- 25 Tellander, Marie Elise, **Colonial Architecture in Indonesia. Aalbers, An International Architect**, California, USA (ongepubliceerde scriptie) 1993
- 26 Vendeloo, Harry, **Odeon**, Rotterdam 1993
- 27 'Vergadering van den N.I.A.K.', **Indisch bouwkundig Tijdschrift Locale Techniek** 7 (1938) 6, 127
- 28 Voskuil, R.P.G.A., e.a., **Bandoeng, Beeld van een stad**, Purmerend 1996, ISBN 90 74861 05 9, omslag;131;133;134;138;139;161

Register personen en instanties

Aalbers, Theo sr. 6
 Aalbers, Theo jr. 9
 Aalbers architecten en aannemers,
 Gebroeders 9, 44, 46
 Academie van Beeldende Kunsten
 en Technische Wetenschappen 6
 Alberts, A. 60, 86
 Alberts, K. 86
 Alberts, W. Jappe 22, 85, 86
 Ali, Mohamad Yahya 16
 Amicitia 25, 89
 Amstel Brouwerij 23
 Architecten en Ingenieursbureau
 Bel, Piso, Kok 57
 Asia Afrika conferentie van niet
 gebonden landen 65
 Bank Jabar 30, 55
 Bank Karya Pembangunan 30
 Bataafsche Petroleum Maatschap-
 pij (BPM) 73
 Beerman, dhr. 92, 95
 Berlo, dhr. Van 87
 Bennink & Co, J. 9, 23, 48, 100
 Block, kapitein 23, 95
 Borromeus Ziekenhuis 50
 Broek en Bakema, Van den 84
 Buis, Johanna 6
 B&W van Katwijk 25
 Chaplin, Charlie 14
 Cinema Braga Theater 4, 16, 70
 Cochiu, F. 92

De Eerste Nederlandsche-Indische
 Spaarkas (DENIS) 4, 11, 14,
 16, 27, 30, 31, 32, 33, 34, 35,
 42, 43, 52, 53, 54, 61, 66, 82
 Departement van Gouvernements-
 bedrijven 10
 Departement van Oorlog 10
 Dompeler, dhr. Van 65, 68
 Driekleur, De 27, 28, 29, 30, 59,
 60
 Dubois, P. 23, 24, 97, 98, 99
 Eastern Vision Ltd Java, Filmstudio
 41, 81, 82
 Es jr., Frans van 14, 57, 68
 Gemeente Bandung 61
 Gemeente Rotterdam 9, 46
 Gemeente Oostvoorne 88
 Gouverneur Generaal in
 Leopoldville 22, 86
 Gouverneur Genaraal in Nederland-
 sch-Indië 11, 12, 40
 Grand Hotel Homann 14, 57
 Hammel, Pietro 20, 44, 46
 Heetjans, H. 13
 Hemaf 84
 Heym, L. van de 87
 Hoogland, W.H. 14, 16, 27, 52, 55,
 57, 61, 63, 65, 66
 Huurnink, W. 89
 Jessup, dr. Helen Ibbitson 6
 Jong-Aalbers, mw. drs. W. de 40,
 50, 71, 73, 75, 76, 77, 78, 79,
 80, 82
 Kamp Cimahi 16
 Kamp Meester Cornelis 16
 Karsten, ir. H. Thomas 6, 13, 39
 Klark, A.T. de 20, 22, 46, 86, 87,
 100
 Klark-Aalbers, mw. E. de 50, 73
 Konings, architect 22
 Kooyman, dhr. 92, 95
 Le Corbusier 6, 28, 32, 55, 82
 Liem Ah Goh 59, 65
 Lieuwen, Anna Marie Philipina 9,
 14
 Lieuwen, J.K. 9, 46
 Linde, dhr. Van de 92, 95
 Lockefer, mw. 25, 95
 Locomotieven 6, 16, 27, 56
 Maatschappij tot het Aannemen
 van Bouwwerken nv 9, 19, 44,
 46
 MacLaine Pont, ir. Henri 6, 39
 Marion, dhr. Van 89
 Muldijk, Wim 92, 95
 Na Kiem Hiok 16, 59
 Nederlands Afrikaanse Handels
 Vereniging (NAHV) 22, 86
 Nio Tek An 52
 Observator 84
 Odeon 8, 9, 19, 20, 21, 22, 23, 44,
 45, 46
 Oud, J.J.P. 25, 27, 100
 Ouwerkerk, dhr. 92
 Overbeek, J. 92
 Passchier, Cor 6, 13, 32
 Pickford, Mary 14
 Proper, dhr. 55

Ruhiyat, Pak 57
 Rustenburg, dhr. 92, 95
 Sadangsari, aannemersbedrijf 14,
 62, 63
 Savoy Homann Hotel 4, 5, 11, 14,
 20, 27, 30, 34, 35, 36, 42, 55,
 57, 58, 59, 60, 65, 82
 Savoy Homann Panghegar Heritage
 Hotel 34, 57
 Savoy, Hotel 26, 100
 Schalks, dhr. B.L. 25, 100
 Sie, dhr. 55
 Sociëteit Concordia 11, 13, 15, 16,
 63, 64, 65
 Stork 84
 Technische Hogeschool Bandung 10
 Tellander, Marlië 6, 13, 16, 55
 The, dhr. 71
 Tiga Warna (zie Driekleur)
 Trousselot, R. 100
 Vendeloo, H. 20
 Vereeniging Bandoeng Vooruit 10,
 14
 Waal, Rijk de 10, 13, 22, 86
 Wapen van Marion, hotel 't 6, 25,
 37, 38, 39, 89, 90, 91
 Warga, Pak 13
 Welle, J. van der 55
 Westerlo, G. 57
 Wilkens, dr. 71
 Wolff Schoemaker, C.P. 39, 63, 65
 Wright, Frank Lloyd 5, 9, 11, 39,
 40, 42, 47, 61, 66
 Zeeman, J. 16, 30, 32, 52, 55, 67

Register plaatsnamen

Amsterdam 19
 Bandung 4, 6, 10, 11, 12, 13, 14,
 15, 16, 17, 18, 19, 22, 27, 28,
 37, 39, 40, 47, 48, 49, 50, 51,
 52, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 61,
 62, 63, 65, 66, 67, 68, 69, 70,
 72, 73, 76
 Batavia 10, 19
 Bosch en Duin 22, 43, 85, 86
 Capelle aan de IJssel 23, 24, 43,
 97, 98, 99
 Cilacap 10
 Den Haag 25, 89
 Garut 16
 Hengelo 9
 Katwijk 25, 26, 100
 Kebon Waroe 71, 78
 Lembang 4, 16, 50, 68
 Leopoldville 22, 86
 Oostvoorne 5, 22, 23, 37, 38, 43,
 68, 88, 89, 92, 93, 94, 95, 96
 Palembang 73
 Pengelengan 16
 Roosendaal 25, 95
 Rotterdam 4, 6, 7, 9, 19, 20, 40,
 44, 46, 47, 48, 84, 87
 Scheveningen 23, 100
 Semarang 10, 71
 Sukabumi 9, 23, 48
 Surabaya 10, 79
 Tangkubang Prahu (Tangkoebang
 Prahoe) 42, 82, 83, 84

14,
28,
51,
61,
70,

43,

43,
5, 96

40,

ang

Afkomstig uit familiebezit, kwamen recent ontwerp-tekeningen van een tiental gebouwen van de vergeten architect Albert Frederik Aalbers (1897-1961) in de openbaarheid. Ze dateren uit de periode 1942-1945, toen Aalbers geïnterneerd was in het door de Japanners bezette Nederlands-Indië. Aalbers' archief is verloren gegaan; de 'kampontwerpen' vormen een laatste restant. Ze tonen het werk van een bijzonder architect: hij was de man die met zijn moderne en elegante villa's, hotels, theaters en kantoorgebouwen de stad Bandung in de jaren dertig een eigentijdse uitstraling wist te geven. Aalbers was een ondogmatisch modernist. Als inventief technicus zocht hij onorthodoxe oplossingen voor bouwtechnische problemen en experimenteerde hij al vroeg met systeembouw. Ook wat betreft ruimtelijke opzet zijn Aalbers' ontwerpen uiterst modern. Zijn vormtaal is daarbij echter zeer gevarieerd; hij wist zich uit te drukken in de meeste van de nieuwe architectuurstijlen uit de eerste helft van de twintigste eeuw.

De 'kampontwerpen' illustreren Aalbers' veelzijdigheid. Enkele villa's zijn in Inoonesische stijl ontworpen, destijds een actueel discussiepunt onder de Nederlandse architecten in Indië, een dansinstituut toont een expressionistische stijl, terwijl enkele woonhuizen en een filmstudio met glazen gevels en platte daken met grote overstekken een elegant modernisme uitstralen en een ander woonhuis met een decoratief spel van horizontale en verticale elementen weer invloeden van Frank Lloyd Wright laat zien.

Vanwege de economische wereldcrisis was Aalbers in 1928 naar Indië gegaan, waar hij zich in Bandung vestigde. Bandung zou de nieuwe regeringszetel van de Indische archipel worden en was gedurende het interbellum een 'booming city', waar zich vele overheidsdiensten, grote en middenstandsbedrijven en nieuwe bewoners vestigden. Velen investeerden in de groei van de stad en voor een architect waren er veel opdrachten te verwerven.

Met de Denis Bank uit 1936 verwierf Aalbers veel aan-

zien. Dit expressieve gebouw met zijn bandvensters, gedeeltelijk schuilgaand achter brede betonbanden in de gevel, die het invallende licht temperen, en met vleugels die een stadsplein vormen, drukt een opvallend stempel op het centrum van de stad. Tussen 1936 en 1942 verwierf hij een groot aantal opdrachten voor hotels, waarvan Savoy Homann de bekendste is, bioscopen en villa's, allemaal in en om Bandung. Aalbers' bureau groeide uit tot het meest vooraanstaande in de stad: hij werd uitverkoren om het nieuwe landhuis voor de Gouverneur-Generaal te ontwerpen.

De tweede wereldoorlog maakte een einde aan zijn succes als ontwerper. Na zijn interneringstijd repatrieerde hij. In het naoorlogse Nederland was hij echter een onbekende en hij vond buiten de kring van oud-Indië-gangers nauwelijks opdrachtgevers. Een klein badhotel in Oostvoorne uit 1954, met zijn bijzondere vorm, zijn strakke open gevels en uitgiende plattegronden een modern juweeltje, laat zien dat Aalbers na de oorlog als ontwerper niet aan zeggingskracht kracht had ingeboet. Zijn gezondheid was echter in het kamp gebroken. Nadat hij al enkele jaren niet meer had kunnen werken overleed hij 1961, op slechts 63-jarige leeftijd, vergeten en gedisilluseerd.

Dit boek verschijnt op initiatief van de Stichting Bibliografieën en Oeuvrelijsten van Nederlandse Architecten en Stedebouwers (BONAS). De Stichting BONAS houdt zich bezig met het inventariseren en documenteren van het werk van Nederlandse architecten, interieurarchitecten, stedenbouwkundigen en tuin en landschapsarchitecten uit de negentiende en twintigste eeuw.

De Stichting BONAS is gevestigd in het gebouw van het Nederlands Architectuurinstituut, waarmee nauw wordt samengewerkt. Voor alle inlichtingen: Stichting BONAS, Museumpark 25, 3015 CB Rotterdam.

B
O
N
A
S

